

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Β΄ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ

Διευθυντής: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α. ΔΟΥΖΕΝΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΑΤΤΙΚΟΝ

ΠΜΣ «ΨΥΧΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗ»

ΔΙΕΥΘ. ΣΠΟΥΔΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α. ΔΟΥΖΕΝΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Έκθεση στην κοινοτική βία και διαμόρφωση αντιλήψεων
περί βίας**

**Έρευνα σε παιδιά 10 έως 12 ετών
Περιφέρεια Αττικής**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ

Ελισάβετ Η. Μπισμπίκη

Ευαγγελία Α. Σιγανάκη

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Ιωάννης Μιχόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής

Β΄ Ψυχιατρική Κλινική ΕΚΠΑ

ΑΘΗΝΑ

Φεβρουάριος 2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Έκθεση στην κοινοτική βία και διαμόρφωση αντιλήψεων περί βίας
Έρευνα σε παιδιά 10 έως 12 ετών
Περιφέρεια Αττικής

Ελισάβετ Μπισμπίκη, Α.Μ. 20160375

Ευαγγελία Σιγανάκη, Α.Μ. 20160380

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Ιωάννης Μιχόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής, Β΄
Ψυχιατρική Κλινική ΕΚΠΑ.

Υπογραφή:

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. Αθανάσιος Δουζένης, Καθηγητής Ψυχιατρικής, Β΄ Ψυχιατρική Κλινική ΕΚΠΑ

Υπογραφή:

2. Ιωάννα Γιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής, Β΄ Ψυχιατρική
Κλινική ΕΚΠΑ

Υπογραφή:

Ημερομηνία εξέτασης:

Χαρακτηρισμός / Βαθμός:

Οι συγγραφείς βεβαιώνουν ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

***"Ο υγιής άνθρωπος δεν βασανίζει τους άλλους.
Γενικά, είναι οι βασανισμένοι που εξελίσσονται σε βασανιστές."***

Καρλ Γιούνγκ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Η κοινοτική βία αποτελεί μορφή διαπροσωπικής βίας, μπορεί να είναι σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική, λεκτική, να είναι άμεση ή έμμεση, είτε γνωρίζοντας τον δράστη είτε όχι, είναι γεωγραφικά περιορισμένη, και συμβαίνει σε κοινόχρηστους χώρους. Η έκθεση στην κοινοτική βία προκύπτει απευθείας από την εμπειρία της βίας δια μέσου της θυματοποίησης ή του να είναι κανείς θεατής. Η αντίληψη είναι γνωστική λειτουργία μέσω της οποίας γίνεται η πρόσληψη, η οργάνωση και η αναγνώριση των ερεθισμάτων τα οποία μεταφέρουν κάποιες πληροφορίες. Η ύπαρξη κάποιας αρνητικής πληροφορίας τραβάει περισσότερο την προσοχή των ανθρώπων καθώς ενδέχεται να σηματοδοτεί κάποιο κίνδυνο.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, κατά πρώτον, είναι να αναδείξει το βαθμό έκθεσης των παιδιών στην κοινοτική βία, μέσα από τις εμπειρίες τους, είτε ως θεατές, είτε ως θύματα. Κατά δεύτερον, στοχεύει στην διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της έκθεσης των παιδιών στην βία, και της διαμόρφωσης αντιλήψεων περί αυτής.

Μέθοδος: Το δείγμα αποτέλεσαν 150 παιδιά 10 – 12 ετών, κάτοικοι Δυτικής και Βορειοανατολικής Αττικής. Τους δόθηκε ενοποιημένο ερωτηματολόγιο 45 ερωτήσεων, που περιλάμβανε 6 δημογραφικές ερωτήσεις, το «Ερωτηματολόγιο για τις αντιλήψεις των μαθητών για τη βία» του Slaby και το «Ερωτηματολόγιο Έκθεσης στην κοινοτική βία» του Schwartz.

Αποτελέσματα: Το 94,7% των ερωτηθέντων έχει εκτεθεί τουλάχιστον μια φορά σε κάποιο τύπο κοινοτικής βίας είτε ως θεατής είτε ως θύμα. Μεγαλύτερο ποσοστό έκθεσης εμφανίζουν τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (97,7%), έναντι της Βορειοανατολικής (90,6%, $p < 0,05$). Έκθεση σε βία ως θεατές δήλωσε το 93,3% των παιδιών, με τα περισσότερα να είναι από την Δυτική Αττική (97,7% έναντι 87,5% της Βορειοανατολικής Αττικής). Έκθεση σε βία ως θύματα δήλωσε το 68,0% των παιδιών με τα περισσότερα να είναι από την Δυτική Αττική (70,9 έναντι 64,1 της Βορειοανατολικής Αττικής), όμως τα παιδιά της Β.Α Αττικής σημείωσαν υψηλότερα σκορ στο βαθμό έκθεσης. Σχετικά με τις αντιλήψεις των παιδιών, εντοπίστηκε μικρή αρνητική συσχέτιση, (28.2%, με $p < 0,01$) που δείχνει πως όσο η έκθεση στη βία αυξάνεται, τόσο μειώνονται και οι γνώσεις των παιδιών και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία. Ως προς το φύλο, προκύπτει στατιστικά σημαντική διαφορά, με τα κορίτσια να είναι πιο πιθανό να αποφεύγουν τη χρήση βίας σε σχέση με τα αγόρια. Παρ' όλα αυτά, το 80,5% των κοριτσιών από τη Β.Α Αττική συμφωνεί στην ιδέα να χτυπήσει κάποιον που τα έχει ήδη χτυπήσει, σε αντίθεση με τα αγόρια της ίδιας περιοχής που το πιστεύουν σε ποσοστό 64,3%.

Συμπεράσματα: Το περιβάλλον διαβίωσης παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων περί βίας και στο βαθμό έκθεσης των παιδιών σε αυτή, καθώς επίσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα κινδύνου για εμφάνιση νεανικής βίας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ: βία

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: θυματοποίηση, έκθεση στη βία, κοινοτική βία νεανική βία, διαμόρφωση αντιλήψεων

ABSTRACT

Introduction: Community violence constitutes a form of interpersonal disorder which can be physical, psychological, sexual or verbal. It can be direct or indirect, the attacker might be known or unknown, it is geographically limited and it takes place in public spaces. The exposure to community violence emerges directly from the act of violence through victimization or passively observing a violent incident. Perception is the cognitive function through which the sensory stimuli, that transfer information to the brain, are retrieved, organized and identified. The existence of negative information is much more noticeable due to the fact that might signal danger.

The **aim** of this study is to bring to light the level of children's exposure to community violence through their experiences, either as victims or viewers. Moreover, it aims to probe the interrelation between the children's exposure to violence and their perception of it.

Method: The sample consists of 150 children of age 10 to 12 years old, residents of Western and North-eastern Attica. All respondents were given a questionnaire of 45 questions, which included 6 questions of demographic content, Slaby's on "Attitude towards interpersonal peer violence" questionnaire and Swartz's "Exposure to Community Violence" questionnaire.

Results: 94,7% of the respondents has been exposed, at least once, in a form of community violence, either as a victim or a witness. The highest percentage of exposure was recorded among children of Western Attica (97,7%) as opposed to children of Northeastern Attica (90, 6%, $p < 0,05$). Exposure to violence as witness was seen in 93,3% of children with most of them being from Western Attica (97,7%, against 87,5% of Northeastern Attica). Exposure to violence as victims was declared by 68% of children; most of them come from Western Attica (70, 9% against 64, 1% of Northeastern Attica) , nevertheless, children of Northeastern Attica gave higher scores regarding the exposure level. Regarding children's perceptions of violence was noticed minor negative correlation (28,2%, $p < 0,01$) which demonstrates that the higher the exposure to violence, the poorer the children's knowledge and abilities in resolving problems in a peaceful manner, making them more prone to violence. As far as sex is concerned, statistically was noticed a significant difference; females are more likely to avoid violence in comparison to males. Nevertheless, 80, 5% of females from Northeastern Attica agrees with the idea to hit someone who has already hit them, in comparison to males of the same area (64, 3%).

Conclusions: Living environment play a major role in forming children's perceptions of violence, exposure to violence and pinpoints a great risk factor in future development of youth violence

Subject area: Violence

Key words: victimization, exposure to violence, community violence, youth violence, formation of perception

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής έγινε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Για την ολοκλήρωσή της συνείσφεραν άνθρωποι τους οποίους θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε:

Αρχικά, να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας στον επιβλέποντα καθηγητή, κ. Μιχόπουλο Ιωάννη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου για τις συμβουλές και τις χρήσιμες παρατηρήσεις του. Επίσης, να ευχαριστήσουμε τον Καθηγητή Ψυχιατρικής κ. Δουζένη Αθανάσιο γιατί μας άνοιξε τον δρόμο προς ένα πλούτο γνώσεων και πληροφοριών, μέσα από το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ψυχιατροδικαστικής», καθώς και την κα Γιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής που δέχτηκε να συμμετέχει στην τριμελή επιτροπή εξέτασης της εργασίας.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ολόψυχα η μία την άλλη, για την τόσο δημιουργική και προσοδοφόρο συνεργασία. Η κοινή μας αυτή πολύμηνη πορεία μας δίδαξε δύναμη, αντοχή και επιμονή.

Μπισμπίκη Ελισάβετ
Σιγανάκη Ευαγγελία

.....*Συμπληρωματικά*

Τίποτα από όλα αυτά όμως δε θα είχε συμβεί εάν δεν είχα δίπλα μου και κοντά μου τον Διευθυντή του Ψυχιατρικού Τομέα του Γ.Ν Ελευσίνας «Θριάσιο», κ. Νερούτσο Ευάγγελο, που κυρίως πίστεψε σε μένα, με ενίσχυσε ψυχολογικά και μου έδωσε απλόχερα τις γνώσεις του αλλά και πρόσβαση κάθε μέσο ώστε να καλύψω τη δαπάνη των διδάκτρων.

Φρόντισε να με φέρει να σε επαφή με την οικογένεια του εφοπλιστή κ. Αθανάσιου Μαρτίνου, γνωστό για τα ευεργετήματα και τις δωρεές του, που τελικά ανέλαβε το κόστος των σπουδών μου.

Η λέξη ευγνωμοσύνη πιθανά να είναι η μόνη που μπορεί να περιγράψει τα χιλιάδες ευχαριστώ που θέλω να εκφράσω και στις δυο πλευρές.

Μπισμπίκη Ελισάβετ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	12
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
1.1 Βία	14
1.1.1 Η έννοια της βίας.....	14
1.1.2 Τύποι και μορφές βίας.....	15
1.1.3 Κοινωνική βία	17
1.1.4 Νεανική βία.....	18
1.1.5 Θεωρίες της βίας	20
1.1.6 Θεωρίες για τη νεανική βία	22
1.1.6.1 Κοινωνιο – βιολογική θεωρία	22
1.1.6.2 Ψυχολογικές – Ψυχιατρικές θεωρίες.....	25
1.1.6.3 Κοινωνιολογικές θεωρίες	28
1.1.7 Παράγοντες κινδύνου νεανικής βίας	29
1.2 Θυματοποίηση	31
1.2.1 Θεωρίες θυματοποίησης	32
1.3 Αντιλήψεις	33
1.3.1 Διαμόρφωση των αντιλήψεων	34
1.3.2 Αντιλήψεις και στάσεις.....	35
2. ΕΡΕΥΝΑ	36
2.1 Σκοπός της έρευνας	36
2.1.1 Ερευνητικές υποθέσεις και ερωτήματα	36
2.2 Μέθοδος	36
2.2.1 Υλικό.....	36
2.2.2 Εργαλεία.....	37
2.2.3 Μέσα συλλογής δεδομένων.....	37
2.2.4 Στατιστική επεξεργασία των δεδομένων	38
2.3 Αποτελέσματα	39
3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	84
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	90
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ – ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ – ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΟΙ ΟΡΟΙ	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	97
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	116

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Τόπος διαμονής ερωτηθέντων	39
Σχήμα 1.1: Φύλο ερωτηθέντων	40
Σχήμα 1.1.1: Φύλο ερωτηθέντων βάσει περιοχής	40
Σχήμα 1.2: Ηλικία ερωτηθέντων	40
Σχήμα 1.2.1: Ηλικία ερωτηθέντων βάσει περιοχής	41
Σχήμα 1.3: Καταγωγή ερωτηθέντων	41
Σχήμα 1.3.1: Καταγωγή ερωτηθέντων βάσει περιοχής	42
Σχήμα 1.4: Συγκατοίκηση ερωτηθέντων	42
Σχήμα 1.4.1: Συγκατοίκηση ερωτηθέντων βάσει περιοχής	43
Σχήμα 1.5: Αδέλφια ερωτηθέντων	43
Σχήμα 1.5.1: Αδέλφια ερωτηθέντων βάσει περιοχής	44
Σχήμα 1.6: Εργασία γονέων	44
Σχήμα 1.6.1: Εργασία γονέων βάσει περιοχής	45
Σχήμα 2: Απαντήσεις στην ερώτηση A1	46
Σχήμα 2.1: Απαντήσεις στην ερώτηση A2	47
Σχήμα 2.2: Απαντήσεις στην ερώτηση A3	48
Σχήμα 2.3: Απαντήσεις στην ερώτηση A4	49
Σχήμα 2.4: Απαντήσεις στην ερώτηση A5	49
Σχήμα 2.5: Απαντήσεις στην ερώτηση A6	50
Σχήμα 2.6: Απαντήσεις στην ερώτηση A7	51
Σχήμα 2.7: Απαντήσεις στην ερώτηση A8	52
Σχήμα 2.8: Απαντήσεις στην ερώτηση A9	53
Σχήμα 2.9: Απαντήσεις στην ερώτηση A10	53
Σχήμα 2.10: Απαντήσεις στην ερώτηση A11	54
Σχήμα 2.11: Απαντήσεις στην ερώτηση A12	54
Σχήμα 2.12: Απαντήσεις στην ερώτηση A13	55
Σχήμα 2.13: Απαντήσεις στην ερώτηση A14	56
Σχήμα 3: Απαντήσεις στην ερώτηση B1	60
Σχήμα 3.1: Απαντήσεις στην ερώτηση B2	60
Σχήμα 3.2: Απαντήσεις στην ερώτηση B3	61
Σχήμα 3.3: Απαντήσεις στην ερώτηση B4	62
Σχήμα 3.4: Απαντήσεις στην ερώτηση B5	63
Σχήμα 3.5: Απαντήσεις στην ερώτηση B6	63
Σχήμα 3.6: Απαντήσεις στην ερώτηση B7	64

Σχήμα 3.7: Απαντήσεις στην ερώτηση B8	65
Σχήμα 3.8: Απαντήσεις στην ερώτηση B9	65
Σχήμα 3.9: Απαντήσεις στην ερώτηση B10	66
Σχήμα 3.10: Απαντήσεις στην ερώτηση B11	67
Σχήμα 3.11: Απαντήσεις στην ερώτηση B12	67
Σχήμα 3.12: Απαντήσεις στην ερώτηση B13	68
Σχήμα 3.13: Απαντήσεις στην ερώτηση B14	69
Σχήμα 3.14: Απαντήσεις στην ερώτηση B15	69
Σχήμα 3.15: Απαντήσεις στην ερώτηση B16	70
Σχήμα 3.16: Απαντήσεις στην ερώτηση B17	71
Σχήμα 3.17: Απαντήσεις στην ερώτηση B18	72
Σχήμα 3.18: Απαντήσεις στην ερώτηση B19	72
Σχήμα 3.19: Απαντήσεις στην ερώτηση B20	73
Σχήμα 3.20: Απαντήσεις στην ερώτηση B21	73
Σχήμα 3.21: Απαντήσεις στην ερώτηση B22	74
Σχήμα 3.22: Απαντήσεις στην ερώτηση B23	74
Σχήμα 3.23: Απαντήσεις στην ερώτηση B24	75
Σχήμα 3.24: Απαντήσεις στην ερώτηση B25	75
Σχήμα 4: Απαντήσεις στην ερώτηση A1 βάσει φύλου	47
Σχήμα 4.1: Απαντήσεις στην ερώτηση A3 βάσει φύλου	48
Σχήμα 4.2: Απαντήσεις στην ερώτηση A5 βάσει φύλου	50
Σχήμα 4.3: Απαντήσεις στην ερώτηση A12 βάσει φύλου	55
Σχήμα 4.4: Απαντήσεις στην ερώτηση A14 βάσει φύλου	56
Σχήμα 4.5: Απαντήσεις στην ερώτηση B2 βάσει φύλου	61
Σχήμα 4.6: Απαντήσεις στην ερώτηση B10 βάσει φύλου	66
Σχήμα 4.7: Απαντήσεις στην ερώτηση B12 βάσει φύλου	68
Σχήμα 4.8: Απαντήσεις στην ερώτηση B15 βάσει φύλου	70
Σχήμα 5: Έκθεση σε κοινοτική βία βάσει περιοχής	77
Σχήμα 6: Έκθεση σε κοινοτική βία βάσει φύλου	77
Σχήμα 7: Έκθεση σε κοινοτική βία βάσει φύλου και περιοχής	78
Σχήμα 8: Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα	79
Σχήμα 9: Έκθεση σε κοινοτική βία βάσει ως θύμα βάσει φύλου και περιοχής	80
Σχήμα 10: Έκθεση σε κοινοτική βία ως μάρτυρας	80
Σχήμα 11: Έκθεση σε κοινοτική βία ως μάρτυρας βάσει φύλου και περιοχής	81

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Μέσο δηλωθέν Εισόδημα	37
Εικόνα 2: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή Αποφυγή βίας	46
Εικόνα 3: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή CEQ - VIC	58
Εικόνα 4: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή CEQ – WIT	58

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Παγκόσμια εκτίμηση ανθρωποκτονιών ανά ηλικία.....	19
Πίνακας 1.1: Τυπολογία της διαπροσωπικής ερμηνείας της βίας. Μονοκύτταρα μοντέλα	21
Πίνακας 1.2: Τυπολογία της διαπροσωπικής ερμηνείας της βίας. Πολυκύτταρα μοντέλα	21
Πίνακας 1.3: Παράγοντες κινδύνου βίαιης συμπεριφοράς	30
Πίνακας 2.1: Περιγραφικά στατιστικά για τη μεταβλητή Αποφυγή βίας.....	45
Πίνακας 2.2: Περιγραφικά στατιστικά για το ερωτηματολόγιο Β και τις 2 υποκλίμακες του	57
Πίνακας 2.3: Περιγραφικά στατιστικά για το ερωτηματολόγιο Β και τις 2 υποκλίμακες του ανά περιοχή	58

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η κοινοτική βία υπάρχει γύρω μας σε πολλές μορφές. Άλλες φορές γίνεται περισσότερο αντιληπτή και άλλες λιγότερο. Άλλες πάλι, μετά από την συχνή έκθεσή της σε αυτή, φτάνει στο σημείο να αγνοείται. Ίσως βέβαια οι περισσότεροι να μην γνωρίζουν για αυτή και να την συγχέουν με την κοινωνική ή την κρατική βία. Ακόμη λιγότεροι ίσως να γνωρίζουν τον τρόπο που εκτίθενται σε αυτή, τον αντίκτυπο που αυτή έχει στα άμεσα ή έμμεσα θύματά της.

Ο πρόσφατος θάνατος ενός δεκάχρονου σε Δυτική συνοικία της Αττικής, από αδέσποτη σφαίρα, αποτέλεσε την αφορμή για αυτή την εργασία. Είναι όμως μόνο ένας θάνατος ή ένας σοβαρός τραυματισμός βία; Πως άραγε την αντιλαμβάνονται τα παιδιά που είναι στο κατώφλι της εφηβείας και που αποτελούν τους μελλοντικούς ενήλικες; Το περιβάλλον που μεγαλώνουν παίζει άραγε ρόλο στη διαμόρφωση αντιλήψεων για αυτή; Ο διαφορετικός τύπος έκθεσης στη βία παίζει ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων ή όχι;

Όλα αυτά τα ερωτήματα προκάλεσαν μεγαλύτερες απορίες που σε συνδυασμό με τις νέες προσλαμβάνουσες από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών οδήγησαν στην απόφαση να μελετηθούν και σε ένα βαθμό να απαντηθούν.

Έτσι, η εργασία χωρίστηκε σε δύο βασικά μέρη, σε ένα θεωρητικό και ένα ερευνητικό. Για την ακρίβεια, στο πρώτο μέρος γίνεται προσπάθεια παρουσίασης εννοιών και θεωριών γύρω από το θέμα της κοινοτικής βίας των νέων αλλά και των συνεπειών από την έκθεση τους σε αυτή, μέσα από εκτενή βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται παρουσίαση των ερευνητικών δεδομένων και αποτελεσμάτων της εργασίας συγκρινόμενα με αποτελέσματα άλλων ερευνών.

Σε όλη αυτή την προσπάθεια μέχρι και την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας δόθηκαν απαντήσεις στο μεγαλύτερο μέρος των ερωτημάτων. Τελικός στόχος των ερευνητριών είναι να παρουσιάσουν με λιτό λόγο αλλά και επιστημονικό, παλαιότερες αλλά και σύγχρονες προσεγγίσεις του φαινομένου και να μεταφέρουν σε κάποιο βαθμό της εικόνα αυτού από γειτονιές – κοινότητες της χώρας μας του σήμερα.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων των Η.Π.Α αναγνώρισε τη βία ως το κορυφαίο παγκόσμιο πρόβλημα Δημόσιας Υγείας (Rosenberg, Fenley, 1991), όπως και η Παγκόσμια Συνέλευση Υγείας το 1996, στο ψήφισμα της περί πρόληψης και αποτροπής της βίας "WHA 49.25" (WHO, 1996).

Όπως έχει υπολογιστεί, περισσότεροι από 1,3 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως πεθαίνουν κάθε χρόνο ως αποτέλεσμα της βίας σε όλες τις μορφές της (αυτοκατευθυνόμενη, διαπροσωπική και συλλογική), αντιπροσωπεύοντας το 2,5% της παγκόσμιας θνησιμότητας και το 14% των θανάτων μεταξύ ανδρών. Για άτομα ηλικίας 15-44 ετών, η βία είναι η τέταρτη κύρια αιτία θανάτου παγκοσμίως, ενώ καθημερινά δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι σε όλο τον κόσμο είναι θύματα της μη θανατηφόρας βίας (WHO, 2014). Το 2014 σε εθνική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α, διαπιστώθηκε πως το 51% των παιδιών, είχαν τουλάχιστον μια εμπειρία από σωματική επίθεση κατά τη διάρκεια της ζωής τους (FCD,2014).

Η πλειονότητα της ασκούμενης βίας είναι μη θανατηφόρα και οδηγεί σε τραυματισμούς. Συγκεκριμένα, η μη θανατηφόρα διαπροσωπική βία είναι πιο συχνή από την ανθρωποκτονία και έχει σοβαρές και δια βίου συνέπειες για την υγεία και την κοινωνία.

Οι βλάβες που υφίστανται τα θύματα πέρα από τις σωματικές, που απαιτούν άμεση ιατρική αντιμετώπιση, αφορούν άλλες σωματικές, ψυχολογικές και σεξουαλικές βλάβες που δεν είναι πάντοτε προφανείς και που πιθανά να μη γνωστοποιηθούν σε υπηρεσίες υγείας ή σε αστυνομικές και εισαγγελικές Αρχές.

Τα θύματα βίας εμφανίζουν προβλήματα στην υγεία τους που μπορούν να διαρκέσουν χρόνια και μπορούν να περιλαμβάνουν μόνιμες σωματικές και διανοητικές βλάβες, όπως αναπηρίες, κατάθλιψη, αυτοκτονία, προβλήματα αναπαραγωγής και σωματικής υγείας, κάπνισμα, σεξουαλικές συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, κατάχρηση αλκοόλ και ουσιών. Μάλιστα, οι συμπεριφορές αυτές συνδέουν τις εμπειρίες βίας με την πιθανότητα μετάδοσης του ιού HIV, εμφάνισης καρκίνου, ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη και μια σειρά άλλων χρόνιων και μολυσματικών ασθενειών έως και πρόωρο θάνατο. Οι επιπτώσεις στην υγεία μπορούν να επεκταθούν και σε άλλα επίπεδα της ζωής του θύματος και να οδηγήσουν στην εγκατάλειψη του σχολείου, την ανεργία, και την φτώχεια (WHO, 2014).

Επιπλέον, αν και τα αποτελέσματα της βίας δεν μπορούν να προσδιοριστούν επακριβώς και είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν, διαπιστώνεται πως το άμεσο και έμμεσο οικονομικό κόστος τους είναι τεράστιο. Οι κατηγορίες κόστους μπορούν να ομαδοποιηθούν στις άμεσες και τις έμμεσες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα έξοδα που προκύπτουν άμεσα από τις πράξεις βίας ή από τις προσπάθειες αποτροπής τους ενώ στην άλλη κατηγορία ανήκουν οι έμμεσες δαπάνες, στις οποίες περιλαμβάνονται το κόστος του χρόνου, η απώλεια της παραγωγικότητας και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής (Rosenberg, 2014). Για τα έθνη, η κοινωνική και η οικονομική τους ανάπτυξη διαβρώνεται από τις δαπάνες στην υγεία, την ποινική δικαιοσύνη και την κοινωνική ευημερία ως απάντηση απέναντι στη βία (WHO, 2014). Ενδεικτικά, στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι εκτιμήσεις για το κόστος της διαπροσωπικής βίας φτάνουν στο 3,3% του ΑΕΠ (Hugh et al, 2004).

Δίχως αμφιβολία, η βία αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα που έχει πολλές διαστάσεις και παραμέτρους. Παρά τις συνεχείς διαπιστώσεις για τα αρνητικά αποτελέσματά της πάνω στον άνθρωπο και στην κοινωνία αλλά και τα μέτρα για την αντιμετώπισή αυτού του φαινομένου, παραμένει ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα.

1.1 Βία

Πληθώρα ορισμών έχουν διατυπωθεί για να περιγράψουν την έννοια της βίας. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις ο ορισμός της αλληλοκαλύπτεται από εκείνους του εγκλήματος, της επιθετικότητας, της κακοποίησης, των συγκρούσεων, της παραβατικότητας και συχνά συγχέονται μεταξύ τους. Επίσης, παρατηρείται πως η διατύπωσή του είναι σχετική και εξαρτάται σε κάθε περίπτωση από τις υπάρχουσες κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες.

1.1.1 Η έννοια της βίας

Η λέξη βία, όπως αποδίδεται και στα αρχαία ελληνικά ερμηνεύεται ως «*η σωματική δύναμη, ο βίαιος τρόπος*» (Μαντουλίδης, 2009), ή ως «*χρησιμοποίηση της δύναμης για την επιβολή θελήσεως, καταναγκασμός*» (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1993). Η έννοιά της είναι φορέας αρνητικών στοιχείων καθώς εμπεριέχει τον εξαναγκασμό και τη χρήση δύναμης, όπως και οι παράγωγες λέξεις που προκύπτουν από αυτή: βιαιότητα, βιαστής, βιασμός, εκβιάζω, βιαιοπραγώ κ.ά.

Η επικρατέστερη άποψη, περιγράφει τη βία ως τη «*συμπεριφορά εναντίον άλλου προσώπου η οποία, επιχειρεί ή προξενεί φυσική βλάβη με πρόθεση*» ή απλούστερα, ως την «*πρόκληση φυσικής βλάβης σε φυσικό πρόσωπο παρά τη θέλησή του*» (Riches, 1992).

Ωστόσο, έχουν διατυπωθεί λεπτομερέστεροι ορισμοί που στην περιγραφή τους περιλαμβάνουν επιπροσθέτως και άλλες μορφές εκδήλωσής της καθώς και τις συνέπειές της. Ο Jackman (2002) ανέφερε πως βία συνιστά «*κάθε ενέργεια που επιβάλλει, απειλεί ή προκαλεί τραυματισμό*». Αναλύοντάς την, περιγράφει τις ενέργειες αυτές ως «*σωματικές, γραπτές ή προφορικές και οι τραυματισμοί μπορεί να είναι σωματικοί, ψυχολογικοί, υλικοί ή κοινωνικοί*» δίνοντας έτσι άλλη διάσταση στον ορισμό. Μέσα σε αυτόν συμπεριέλαβε τον εξαναγκασμό αλλά και έμμεσους τρόπους πρόκλησης βλάβης, δίχως να την περιορίζει σε σωματικό ή ψυχολογικό επίπεδο.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1985, εντόπισε τη βία «*σε κάθε πράξη ή παράλειψη η οποία βλάπτει τη ζωή, τη φυσική ή ψυχολογική ακεραιότητα ή την ελευθερία ενός προσώπου η οποία βλάπτει σοβαρά την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του*». Αντίστοιχα, για την Αμερικανική Ένωση Ψυχολόγων, η λέξη βία παραπέμπει σε «*ακραία μορφή επιθετικότητας όπως η σωματική επίθεση, ο βιασμός ή η δολοφονία*» (Kazdin , 2000).

Σύμφωνα δε με το Διεθνές Ινστιτούτο Επαγγελματικής Ασφάλειας και Υγείας (αναφέρεται στην Καλούδη κ.ά, 2017), η βία είναι η «*κάθε φυσική επίθεση, απειλητική συμπεριφορά ή λεκτική επιθετικότητα κατά τη διάρκεια της εργασίας ή όποιας άλλης υποχρεωτικής δραστηριότητας*».

Ένας πληρέστερος και ακριβέστερος ορισμός έχει υιοθετηθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ) όπου σύμφωνα με αυτόν, βία είναι «*η εκ προθέσεως χρήση φυσικής δύναμης ή εξουσίας, πραγματικής ή απειλής, κατά του εαυτού του, κατά ενός άλλου ατόμου ή κατά ομάδας ή της κοινότητας, που έχει ως αποτέλεσμα ή μεγάλη πιθανότητα να προκαλέσει τραυματισμό, θάνατο, ψυχολογική βλάβη, διαταραχή στην ανάπτυξη, ή αποστέρηση*». (Krug et al, 2002).

Ο ορισμός αυτός είναι αρκετά σύνθετος, και καλύπτει πολλές πτυχές του φαινομένου καθώς και πολλές πιθανές εκβάσεις της βίαιης συμπεριφοράς. Κυρίως όμως, τονίζει την έννοια της «πρόθεσης». Για να χαρακτηριστεί δηλαδή μία πράξη ως «βίαιη», πρέπει ένα άτομο ή μία ομάδα να σκοπεύει να χρησιμοποιήσει δύναμη εναντίον άλλου προσώπου.

Έτσι, η «βία διακρίνεται από τις μη ηθελημένες πράξεις που προκαλούν τραυματισμό ή βλάβη». (Rosenberg, 2006).

Όπως προαναφέρθηκε, στην αρχή η έννοια της βίας συγχέεται με πολλές ακόμη, μα κυρίως με αυτή της επιθετικότητας και κρίνεται σκόπιμος ο διαχωρισμός τους. Αν και οι δύο αυτές έννοιες φαίνεται να έχουν ως κοινή βάση τη βία, θα πρέπει να γίνει αντιληπτό πως διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ τους. Οι Citrome & Volanka (αναφέρεται στον Χριστοδούλου κ.ά., 2008) υποστηρίζουν πως η επιθετικότητα είναι «η εμφανής συμπεριφορά στην οποία εμπεριέχεται η πρόθεση να προκαλέσει κάποιος επώδυνα ερεθίσματα σε ένα άλλο οργανισμό ή να εκδηλώσει καταστροφική συμπεριφορά προς άψυχα αντικείμενα. Η βία συνήθως έχει την έννοια της σωματικής επιθετικότητας εναντίον άλλων ανθρώπων και υπό αυτήν την έννοια αποτελεί υποομάδα της επιθετικότητας».

Σύμφωνα, με τον Bruce Perry (n.d) υπάρχει σαφής διαχωρισμός των δυο αυτών καταστάσεων και αναλύει πως «η επιθετικότητα δεν είναι βία. Ένα επιθετικό άτομο μπορεί να μην είναι βίαιο. Η επιθετικότητα είναι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από λεκτική ή φυσική επίθεση, ωστόσο μπορεί να είναι κατάλληλη και αυτοπροστατευτική ή καταστροφική και βίαιη. Κατά ειρωνικό τρόπο, πολλές βίαιες συμπεριφορές είναι αποτέλεσμα μιας αμυντικής αντίδρασης σε αντιληπτή επιθετικότητα». Ο ορισμός της επιθετικότητας «διαφέρει ανάλογα με την κοινωνική τάξη και το πολιτισμικό υπόβαθρο του ατόμου που την ορίζει» (Παπαδιώτη -Αθανασίου, 2003). Επί της ουσίας, η επιθετικότητα προηγείται της βίας και μπορεί μεμονωμένα να την εκδηλώσει το άτομο δίχως να οδηγηθεί τελικά σε βίαιο περιστατικό. Μπορεί, επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις να μην έχει αρνητικό νόημα εφόσον εκφράζεται με την μορφή άμυνας και αυτοπροστασίας.

Συμπερασματικά, η βία δεν αποτελεί ένα απλό φαινόμενο που μπορεί να αποδοθεί μέσα από έναν ορισμό. Η βία δεν είναι μόνο σωματική, ψυχολογική ή λεκτική. Είναι εκμετάλλευση, παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και τρόπος ελέγχου και αποκλεισμού του ατόμου από την κοινωνία. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, βρίσκεται καθημερινά στις ζωές των ανθρώπων με κάποια μορφή της και δεν έλειψε ποτέ από την ιστορία της ανθρωπότητας, αποτελώντας πάντα ένα μέρος της.

1.1.2 Τύποι και μορφές βίας

Οι μορφές και τα είδη της βίας ποικίλλουν. Η διάκριση και κατηγοριοποίησή τους δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις σταθερή και αμετάβλητη λόγω της πολυπλοκότητας του φαινομένου. Παρόλα αυτά τα κριτήρια διάκρισής τους προσδιορίζονται βάσει ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών όπως επί παραδείγματι την κατεύθυνση/στόχο και τον χώρο.

Οι Dahlberg και Krug (2002) συμβάλλοντας στην έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO) για την παγκόσμια βία και υγεία, προχώρησαν στον διαχωρισμό της βίας σε 3 ευρείες κατηγορίες, βασισμένες στα χαρακτηριστικά του ατόμου που δρα βίαια και είναι οι εξής:

- **Αυτό - κατευθυνόμενη βία:** Είναι η βία που εκδηλώνει το άτομο προς τον εαυτό του. Πρόκειται για την αυτοκτονική και αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, για πράξεις δηλαδή που σκοπό έχουν να βλάψουν το ίδιο το άτομο που εκδηλώνει την βία.
- **Διαπροσωπική βία:** Η διαπροσωπική βία είναι η βία που προκαλείται από άλλο άτομο ή από μικρή ομάδα ατόμων και χωρίζεται σε δύο μεγάλες υποκατηγορίες: την ενδοοικογενειακή και την *κοινοτική*. Η πρώτη αφορά σε πράξεις βίας ανάμεσα σε μέλη οικογένειας και πολύ κοντινούς ανθρώπους, περιλαμβάνει την βία μεταξύ συντρόφων, την παιδική κακοποίηση κ.ά και συνήθως συμβαίνει στην οικία των εμπλεκομένων. Η

δεύτερη αφορά σε πράξεις βίας μεταξύ ατόμων, αγνώστων ή και γνωστών, και συνήθως συμβαίνει εκτός οικίας. Περιλαμβάνει την νεανική βία, τυχαίες πράξεις βίας, σεξουαλικές επιθέσεις από αγνώστους, εκδηλώσεις βίας στα σχολεία και σε εργασιακά πλαίσια, κ.ά.

Για να γίνει σαφέστερος ο διαχωρισμός και ευδιάκριτα τα όρια μεταξύ ενδοοικογενειακής και κοινοτικής βίας, παρατίθενται όλες οι περιπτώσεις που ο Νόμος στη χώρα μας ορίζει ως ενδοοικογενειακή βία. Στο Νόμο 3500/2006 θεωρείται:

1. ενδοοικογενειακή βία, η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα.

2. α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.

β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια.

γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους.

3. θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.

Όσες περιπτώσεις δεν περιγράφονται στο νόμο, ανήκουν στην κοινοτική βία, όπως αυτή έχει οριστεί παραπάνω.

• **Συλλογική βία:** Η συλλογική βία προκαλείται από μεγαλύτερες ομάδες όπως κράτη, οργανωμένη πολιτική κ. α. και υποδιαιρείται σε *κοινωνική, πολιτική και οικονομική* βία. Η κοινωνική βία, που δεσμεύεται να προωθήσει μια συγκεκριμένη κοινωνική ατζέντα, περιλαμβάνει, για παράδειγμα, εγκλήματα μίσους που διαπράττονται από οργανωμένες ομάδες, τρομοκρατικές πράξεις και βία με όπλα. Η πολιτική βία περιλαμβάνει τον πόλεμο και τις συναφείς βίαιες συγκρούσεις, την κρατική βία και παρόμοιες ενέργειες που διεξάγονται από μεγαλύτερες ομάδες. Η οικονομική βία περιλαμβάνει τις επιθέσεις μεγαλύτερων ομάδων με οικονομικό όφελος - όπως οι επιθέσεις που διεξάγονται με σκοπό τη διατάραξη της οικονομικής δραστηριότητας, την άρνηση πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες ή τη δημιουργία οικονομικού διαχωρισμού και κατακερματισμού.

Τέλος, η βία συνήθως εμφανίζεται υπό τέσσερις μορφές: Σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, ή συνεπαγόμενη στέρση ή παραμέληση.

Αυτοί οι τέσσερις τύποι βίαιων πράξεων συναντώνται σε κάθε μία από τις ευρείες κατηγορίες και τις υποκατηγορίες που περιγράφονται παραπάνω - με εξαίρεση την αυτοκατευθυνόμενη βία. Για παράδειγμα, η βία κατά των παιδιών που διαπράττεται στο σπίτι μπορεί να περιλαμβάνει σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική κακοποίηση, καθώς και παραμέληση. Η κοινοτική βία μπορεί να περιλαμβάνει φυσικές επιθέσεις μεταξύ των νέων, σεξουαλική βία στο χώρο εργασίας και παραμέληση ηλικιωμένων σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας περίθαλψης. Η πολιτική, μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις όπως βιασμό κατά τη διάρκεια συγκρούσεων και σωματική και ψυχολογική επίθεση.

Αυτή η τυπολογία, παρότι είναι ατελής και δεν είναι καθολικά αποδεκτή, παρέχει ένα χρήσιμο πλαίσιο για την κατανόηση των σύνθετων μορφών βίας που συμβαίνουν σε όλο τον κόσμο, καθώς και της βίας στην καθημερινή ζωή των ατόμων, των οικογενειών και των κοινοτήτων. Εξαλείφει επίσης πολλούς από τους περιορισμούς άλλων τυπολογιών καταγράφοντας τη φύση των βίαιων πράξεων, τη συνάφεια του

περιβάλλοντος, τη σχέση μεταξύ του δράστη και του θύματος και, στην περίπτωση της συλλογικής βίας, πιθανά κίνητρα για τη βία. Ωστόσο, τόσο στην έρευνα όσο και στην πράξη, οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των διαφόρων τύπων βίας δεν είναι πάντα τόσο σαφείς (Krug et al, 2002).

1.1.3 Κοινωνική βία

Η συνοπτική και περιεκτική περιγραφή των μορφών και τύπων βίας έγινε ώστε με σχετική σαφήνεια να επιτυγχάνεται η διάκρισή τους. Η παρούσα εργασία εστιάζει στην διαπροσωπική βία και πως αυτή εκδηλώνεται από τους νέους. Επί της ουσίας επικεντρώνεται στην κοινωνική βία εσωκλείοντας ως μέρος αυτής, τη νεανική βία.

Κάνοντας αρχή με την κοινωνική βία ή την βία στην κοινότητα, το περίγραμμά της αλλά και το περιεχόμενό της κρίνεται απαραίτητο να διατυπωθούν οι διαφορές μεταξύ κοινωνικής και κοινωνικής βίας. Στην Ελλάδα ο όρος «Κοινωνική βία» χρησιμοποιείται τόσο για να δηλώσει την «διαπροσωπική βία στην κοινότητα», όσο και την «συλλογική κοινωνική βία», όπως ορίστηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Αυτό συμβαίνει λόγω της μόνιμης δυσκολίας των ειδικών, αλλά και των πολιτών να διακρίνουν μεταξύ της «Κοινωνίας» και «Κοινότητας». Στις κοινωνικές επιστήμες συναντάται συχνά αυτή η δυστοκία της αποσαφήνισης των εννοιών και των όρων (Καρκατσούλης, 2000).

Οι ορισμοί της κοινωνίας και της κοινότητας συγχέονται και δημιουργούν την εντύπωση πως όταν γίνεται αναφορά σε αυτές υπάρχει απόλυτη ταύτιση εννοιών. Προκειμένου να προβληθούν οι λόγοι που υπάρχει αυτή η συνταύτιση εννοιών, παρατίθενται παλαιότερες αλλά και πιο πρόσφατες περιγραφές και ορισμοί της κοινότητας (Community), της κοινωνικής βίας (Community Violence-CV) και της έκθεσης στην κοινωνική βία (Exposure to Community Violence-ECV). Από την μελέτη μεγάλου αριθμού ορισμών που δηλώνουν το «περιεχόμενο» της κοινότητας, είναι έκδηλη η αντιφατική και περίπλοκη περιγραφή της, προξενώντας σύγχυση όχι μόνο στους αναγνώστες αλλά και μεταξύ των ερευνητών. Σε ανασκόπηση ερευνών που μελετούσαν θεωρητικά το ίδιο φαινόμενο δηλαδή την κοινωνική βία διαπιστώθηκε πως το προεξέχον στοιχείο τους δεν ορίζονταν το ίδιο.

Αρχής γενομένης με την έννοια της *Κοινότητας*, η κοινότητα προσδιορίζεται ως «η γεωγραφική ενότητα (π.χ γειτονιά, συνοικία, χωριό, πόλη, νομός, κράτος κ.τ.λ), μια ομάδα ανθρώπων που βρίσκονται σε ένα λειτουργικό συσχετισμό μεταξύ τους (π.χ εργοστάσιο, συνδικάτο, θρησκευτικό δόγμα, νοσοκομείο, σχολείο, σύλλογος κ.λ.π) ή μια κατηγορία πληθυσμού με ένα κοινό χαρακτηριστικό (π.χ παιδιά, νέοι, γέροι, εργάτες, γυναίκες, αγρότες, άστεγοι, αλλοδαποί, αθίγγανοι κ.λ.π)» (Ross; Boulet αναφέρεται στον Ζωγράφου, 1997). Η κοινότητα δηλαδή προσδιορίζεται βάσει της γεωγραφικής της έκτασης, των σχέσεων των μελών της και ορισμένων κοινών χαρακτηριστικών τους.

Προχωρώντας ωστόσο, σε σύνθετες έννοιες όπως αυτής της *Κοινωνικής Βίας* εκεί ο όρος κοινότητα αρχίζει να διασπάται και να επεξηγείται ανάλογα το χρήστη του με διαφορετικό τρόπο. Χαρακτηριστικά, παρατίθενται κάποιοι τέτοιοι ορισμοί. Σύμφωνα, με τους Aisenberg et al (2007), η βία στην κοινότητα είναι «η εκ προθέσεως απειλή ή χρήση δύναμης που προκαλεί σωματικό τραύμα, βλάβη ή το θάνατο προσώπου ή προσώπων που λαμβάνει χώρα έξω από το οικογενειακό σπίτι, που είναι η γειτονιά, το σχολείο, ή ο χώρος εργασίας. Η έκθεση στην κοινωνική βία προκύπτει απευθείας από την εμπειρία της βίας δια μέσου της θυματοποίησης ή του να είσαι θεατής. Αυτή δεν περιλαμβάνει το άκουσμα πυροβολισμών ή το άκουσμα οτιδήποτε σχετικά με τη βίαια γεγονότα σε άλλους. Ακόμη, αποκλείει πράξεις ενδοοικογενειακής βίας που περιλαμβάνει τα μέλη της οικογένειας και συνήθως συμβαίνει μέσα στο οικογενειακό σπίτι». Οι Krug et al (2002) νωρίτερα είχαν ορίσει την κοινωνική βία ως «τη βία μεταξύ ατόμων που δεν

σχετίζονται και που μπορεί να γνωρίζονται ή να μην γνωρίζονται μεταξύ τους και γενικά λαμβάνει χώρα έξω από το σπίτι. Μπορεί να περιλαμβάνει φυσική και σεξουαλική επίθεση και ληστεία». Άλλη απόδοση του ορισμού και αυτή διαφοροποιημένη είναι των Rosenthal & Wilson (2006) όπου η βία στην κοινότητα είναι αυτή που «είναι διαπροσωπική και που λαμβάνει χώρα έξω από το σπίτι (όχι ενδοοικογενειακή), δεν είναι σεξουαλική, και συμπεριλαμβάνει γεγονότα που εκτυλίσσονται σε κοινόχρηστους χώρους, όπως πυροβολισμοί, μαχαιρώματα, χτυπήματα, ληστείες, τραυματισμούς από σωματικές επιθέσεις και όχι μεμονωμένα περιστατικά όπως επίθεση σκοπευτή ή μαζική βομβιστική επίθεση. Επίσης, η εμπειρία αυτή πρέπει να είναι άμεση και όχι έμμεση όπως π.χ κάποιος να έχει διαβάσει για αυτό, να το έχει δει στις ταινίες ή να ακούσει για αυτό από άλλους» (Rosenthal et al, 2006).

Επιπρόσθετα, «η κοινοτική βία κατηγοριοποιείται σε δύο τύπους δραστην: στους γνωστούς και τους άγνωστους. Περιλαμβάνει σεξουαλικές επιθέσεις από ξένους και βία σε θεσμικά περιβάλλοντα όπως χώρους φροντίδας ατόμων, φυλακές, χώρους εργασίας και σχολεία» (Rosenberg et al, 2006). Επίσης, «η έκθεση στην κοινοτική βία περιλαμβάνει την έκθεση σε άμεση και δυο τύπους έμμεσης έκθεσης (παρατήρηση και άκουσμα σχετικά με ένα βίαιο γεγονός» (Putnam et al, 2009) ή όπως αναφέρουν οι Scarpa & Haden (2006) η έκθεση στην κοινοτική βία περιλαμβάνει «βίαιες εμπειρίες μέσω αυτών που κάποιος βλέπει, που ακούει και που άμεσα εκτίθεται ως θύμα».

Από τα παραπάνω είναι εμφανής η προβληματική κοινή χρήση της έννοιας κοινοτική βία σε πολλαπλά και διαφοροποιημένα πλαίσια αναφοράς, μα ακόμη περισσότερο γίνεται εμφανές, ότι ακριβώς λόγω αυτής της προβληματικής κοινής χρήσης, δεν είναι ξεκάθαρο το νόημα και το πλαίσιο της.

Ωστόσο, παρά την πολυφωνία όρων, ορισμών, εννοιών και περιγραφών η πλειονότητα των μελετητών προσδιορίζει την έκθεση στην κοινοτική βία ως τη βία που έχει κάποια κοινά βασικά στοιχεία. Αυτά τα στοιχεία είναι: α) ότι πρόκειται για διαπροσωπική βία , πότε γνωρίζοντας τον δράστη και πότε όχι β) συμβαίνει συνήθως έξω από σπίτι, γ) μπορεί να είναι σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική, λεκτική, δ) πως είναι άμεση ή έμμεση, ε) είναι γεωγραφικά περιορισμένη.

Ολοκληρώνοντας, την προσπάθεια να γίνει κατανοητή η βία στην κοινότητα, διακρίνοντάς από άλλες μορφές βίας πρέπει να αναφερθεί πως πέραν των ομοιοτήτων της με την κοινωνική βία (social violence), διαθέτει αρκετά σημεία που την καθιστούν όμοια όχι μόνο με την κοινωνική βία αλλά και με άλλους δύο ακόμη τύπους. Πρόκειται για τη βία στη γειτονιά (violence in neighbor) και την αστική βία (urban violence), όπως έχει εντοπιστεί στη διεθνή βιβλιογραφία.

1.1.4 Νεανική βία

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η νεανική βία αποτελεί υποκατηγορία της διαπροσωπικής βίας στην κοινότητα. Συχνά, δηλαδή, εμφανίζεται μεταξύ νέων που δεν είναι συγγενείς και μπορεί να μην γνωρίζουν ο ένας τον άλλον και συνήθως εκτός οικίας (Mercy et al, 2002). Συγκεκριμένα, η νεανική βία αναφέρεται σε επιβλαβείς συμπεριφορές που μπορούν να ξεκινήσουν νωρίς στην ανάπτυξη, και να συνεχιστούν μέχρι τη νεαρή ενηλικίωση (CDC, 2015). Οι έρευνες και τα προγράμματα που αφορούν τη νεανική βία περιλαμβάνουν τυπικά, άτομα ηλικίας μεταξύ 10 και 24 ετών (David - Ferdon, 2016), παρόλο που μοτίβα βίας μπορούν να ξεκινήσουν από την παιδική ηλικία (Leatherwood, 2017). Επίσης, έρευνες όπως εκείνη του Π.Ο.Υ (2014) επεκτείνουν το ηλικιακό όριο έως τα 29 έτη.

Ως επί το πλείστον περιλαμβάνει άτομα που ανήκουν στην εφηβεία, μια από τις πιο κρίσιμες περιόδους ανάπτυξης του ανθρώπου καθώς είναι το πέρασμα από την παιδική

στην ενήλικη ζωή. Το άτομο βιώνει σημαντικές αλλαγές (Petersen & Hamburg, 1986; Graber & Brooks-Gunn, 1996) και οι αλλαγές αυτές πραγματοποιούνται σε επίπεδο βιολογικό, γνωστικό, συμπεριφορικό, κοινωνικό και συναισθηματικό (Gemelli, 1996· Cicchetti & Rogosch, 2002).

Η κυριότερη εξήγηση για τη βίαιη συμπεριφορά είναι πως «οι επιθετικές και βίαιες συμπεριφορές μαθαίνονται από την απογοήτευση, μαθαίνονται επίσης ως μέσα για την επίτευξη στόχων και η εκμάθηση γίνεται με την παρατήρηση μοντέλων μιας τέτοιας συμπεριφοράς. Τέτοια μοντέλα μπορεί να παρατηρηθούν στην οικογένεια, στους συμμαθητές, σε άλλα μέρη της γειτονιάς, μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή σε βίαιη πορνογραφία» (Reiss & Roth, 1993).

Η νεανική βία είναι ένα σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας (Πίνακας 1) που πλήττει χιλιάδες νέους καθημερινά και με τη σειρά τους τις οικογένειές τους, τα σχολεία και τις κοινότητες. Η νεανική βία μπορεί να λάβει διάφορες μορφές όπως καβγάδες, εκφοβισμό, απειλές με όπλα και βία που σχετίζεται με συμμορίες. Ένας νέος μπορεί να εμπλακεί με τη βία ως θύμα, θύτης ή μάρτυρας. Οι διάφορες μορφές βίας μπορούν επίσης να ποικίλουν ως προς τη βλάβη που προκαλείται και μπορεί να περιλαμβάνουν σωματική βλάβη, όπως τραυματισμούς ή θάνατο, καθώς και ψυχολογική βλάβη, αλλά και αυξημένες ιατρικές και δικαστικές δαπάνες (David - Ferdon, 2016). Ειδικότερα, η οικονομική βλάβη γίνεται πιο διακριτή, αν λάβουμε υπ' όψη ότι στις Η.Π.Α οι ανθρωποκτονίες και οι τραυματισμοί από επίθεση οδηγούν σε εκτιμώμενα συνολικά έξοδα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και απώλειας εργασίας ύψους 18,2 δισ. δολαρίων (CDC, 2016).

Πίνακας 1: Παγκόσμια εκτίμηση ανθρωποκτονιών ανά ηλικιακή ομάδα

Ηλικιακή ομάδα	Ανθρωποκτονίες ανά 100.000 πληθυσμό	
	Έρευνα 2000	Έρευνα 2014
0-4 ετών	5,3%	2,7%
5-14 ετών	2,1%	1,5%
15-29 ετών	11,9%	10,9%
30-44 ετών	11,5%	9,3%
45-59 ετών	9,7%	6,1%
≥ 60 ετών	8,6%	4,5%
Σύνολο	8,8%	6,7%

Πηγή: Π.Ο.Υ World Report on Health and Violence 2000;2014

Στην Αμερική, η ανθρωποκτονία είναι η τρίτη κύρια αιτία θανάτου μεταξύ ατόμων ηλικίας 10 έως 24 ετών. Κάθε μέρα περίπου 12 νέοι άνθρωποι πέφτουν θύματα ανθρωποκτονίας και επιπλέον 1.374 αναζητούν περίθαλψη σε τμήματα εκτάκτων περιστατικών για μη θανατηφόρους τραυματισμούς που σχετίζονται με επιθέσεις. Ακόμη, 1 στους 5 μαθητές λυκείου υπέστη εκφοβισμό στο σχολείο τον τελευταίο μήνα ή ενεπλάκη σε σωματική επίθεση τον τελευταίο χρόνο (David - Ferdon, 2016). Εκτιμάται επίσης ότι το 25% και το 40% παιδιών, ηλικίας μεταξύ 2 και 17 ετών, στις Ηνωμένες Πολιτείες και τις νότιες περιοχές της Αφρικής, αντίστοιχα, εκτίθενται σε περιστατικά βίας στην κοινότητά τους (Tremblay, 2012).

Όπως φαίνεται η νεανική βία απασχολεί έντονα την παγκόσμια κοινότητα και αναζητούνται διεθνώς τρόποι αντιμετώπισής της. Οι αριθμοί είναι τρομακτικοί και τα ποσοστά από μόνα τους δείχνουν πως αυτή η υποκατηγορία της βίας αποτελεί μείζον πρόβλημα για την δημόσια υγεία.

1.1.5 Θεωρίες της βίας

Οι επιστήμονες και οι ακαδημαϊκοί πέρα από την έντονη ενασχόλησή τους με τον ορισμό της βίας, αντίστοιχα έχουν ασχοληθεί με τη μελέτη της προέλευσής της, την αιτιογένεση καθώς και τον προσανατολισμό της. Από τις μελέτες αυτές γεννήθηκαν πολλές θεωρίες που εξηγούν το φαινόμενο της βίας, μέσα από την ατομική αλλά και την συλλογική της πορεία, ενσωματώνοντας τη διαπροσωπική, θεσμική και δομική βία. Η κύρια διάκριση των θεωριών αυτών γίνεται σε δυο κατευθύνσεις, όπου στη μια προσαρτώνται οι γενικές θεωρίες (π.χ ατομική, συλλογική) ενώ στην άλλη περιλαμβάνονται οι ειδικές (π.χ νεανική, συντροφική).

Οι κύριες επιστήμες από τις οποίες έχουν προκύψει αυτές οι θεωρίες είναι η βιολογία, η κοινωνιολογία, η εγκληματολογία και η ψυχολογία. Πέραν τούτων όμως αξιόλογος αριθμός άλλων επιστημών έχει μελετήσει τη βία εκ των άμεσων ή έμμεσων αποτελεσμάτων της και η καθεμιά από το δικό της επιστημονικό πεδίο. Τέτοιες επιστήμες είναι η ψυχιατρική, η νομική, η κοινωνική εργασία, η ιατροδικαστική, η οικολογία, η κ.ά. Οι θεωρίες/ερμηνείες αυτές δεν είναι τίποτα άλλο παρά μία προσπάθεια των επιστημόνων να συνδέσουν έναν ή παραπάνω παράγοντες με τη βία. Ο καθένας από την επιστήμη που υπηρετεί, προσπαθεί μέσα από την θεωρία του με τρόπο περιγραφικό και επιστημονικό να τεκμηριώσει τη θέση του.

Οι βασικές θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί είναι η εξελικτική θεωρία, η θεωρία των ανταλλαγών, η υποκοινοπολιτική θεωρία, η θεωρία των πόρων, η πατριαρχική θεωρία, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, η ψυχοπαθολογική θεωρία, η κοινωνιοβιολογική θεωρία, η θεωρία των παθολογικών συγκρούσεων, η οικολογική θεωρία, η θεωρία των γενικών συστημάτων, και η θεωρία των ανισοτήτων.

Σύμφωνα με τους Dekeseredy και Perry (2006) οι θεωρίες αυτές μπορούν τυπικά να κατηγοριοποιηθούν σε 4 είδη: σε αυτές που εντοπίζουν την προέλευση της βίας στο άτομο ή στο κοινωνικό περιβάλλον(εσωτερική /εξωτερική ώθηση) και σε αυτές που εντοπίζουν την φύση της αιτίας, στην εστίαση ή τον προσανατολισμό της βίας. Πρόκειται για μια διάκριση σε «διαπροσωπική» και «δυναμική» ερμηνεία της βίας.

Σχηματικά ακολουθούν πίνακες που δεικνύουν τις θεωρίες χωρισμένες σε μονοκύτταρα και πολυκύτταρα μοντέλα. Στα μονοκύτταρα μοντέλα ανήκουν εκείνες οι θεωρίες βάσει των οποίων η ερμηνεία τους δίδεται μόνο από ένα από τα 4 στοιχεία της τυπολογίας της διαπροσωπικής ερμηνείας (Πίνακας 1.1). Στα πολυκύτταρα μοντέλα ανήκουν οι θεωρίες εκείνες όπου υπάρχει δυναμική προσέγγιση της ερμηνείας (Πίνακας 1.2).

Πίνακας 1.1 Τυπολογία της διαπροσωπικής ερμηνείας της βίας.

Μονοκύτταρα Μοντέλα

Φύση της αιτίας	Προέλευση της αιτίας <i>Εξωτερική</i>	<i>Εσωτερική</i>
Μεταβλητή: Κίνητρο/ Ώθηση	Ερμηνεία/Θεωρία: Κοινωνιολογική Κοινωνική Μάθηση Υποκουλτούρα Πατριαρχική	Ερμηνεία/Θεωρία: Ψυχολογική
Μεταβλητή: Περιορισμός/εξαναγκασμός	Εξελικτική Ανταλλαγής Πόρων	

Πίνακας 1.2 Τυπολογία της διαπροσωπικής ερμηνείας της βίας.

Πολυκύτταρα Μοντέλα

Φύση της αιτίας	Προέλευση της αιτίας <i>Εξωτερική</i>	<i>Εσωτερική</i>
Μεταβλητή: Κίνητρο/ Ώθηση	Ερμηνεία/Θεωρία: Ανισότητας Οικολογική Γενικών Συστημάτων	Ερμηνεία/Θεωρία: Παθολογική σύγκρουση Γενικών συστημάτων
Μεταβλητή: Περιορισμός/εξαναγκασμός	Οικολογική Γενικών συστημάτων	Παθολογική Σύγκρουση

Σε γενικές γραμμές οι βασικές και παραδοσιακές θεωρίες υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι έχουν μια φυσική τάση να δρουν βίαια, που απαιτούν ελάχιστο ερέθισμα ή κίνητρο και πως η βία είναι, τελικά, το αποτέλεσμα αποτυχίας φυσικού περιορισμού ή ελέγχου (αυτοέλεγχος/κοινωνικός έλεγχος) ενώ άλλες θεωρίες ισχυρίζονται πως οι άνθρωποι έχουν τη φυσική τάση να συμμορφώνονται στους συνήθεις κανόνες και προσταγές, που απαιτούν ελάχιστο ερέθισμα ή κίνητρο, και πως η βία είναι στην ουσία προϊόν ασυνήθιστων ή αποκλινουσών παρορμήσεων. Έτσι, στη μια περίπτωση η βία είναι «κανονιστική» και «αποκλίνουσα» στην άλλη περίπτωση. Διαλεκτικά, ωστόσο, είναι πολύ πιθανό οι διάφορες μορφές βίας να είναι «κανονιστικές» και «αποκλίνουσες» ταυτόχρονα, ανάλογα με το αν επιβάλλονται κυρώσεις ή δεν επιβάλλονται, ως πολιτιστικά και κοινωνικά κατάλληλες ή ακατάλληλες. (Dekeseredy & Perry, 2006).

Καμία ωστόσο ερμηνεία δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη εάν δεν μελετήσει και λάβει υπόψιν τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου αλλά και την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης που περιλαμβάνει τόσο τα συμπεριφοριστικά κίνητρα όσο και τους πολιτιστικούς περιορισμούς που υπάρχουν μέσα ή έξω από το άτομο.

1.1.6 Θεωρίες για τη νεανική βία

Η επιστημονική κοινότητα έχει ασχοληθεί εκτενώς με τον εντοπισμό της αιτίας ή των αιτιών που οδηγούν το άτομο στη βία και που διαδοχικά οδήγησαν στην ανάπτυξη θεωριών που είτε μονομερώς είτε πολυδιάστατα εξηγούν την ανθρώπινη αυτή έκφραση. Ωστόσο, μεγάλο ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών στράφηκε στη μελέτη της νεανικής βίας, ως μια ξεχωριστής υποκατηγορίας καθώς παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες εξαιτίας των μοναδικών χαρακτηριστικών που εμφανίζει το άτομο σε εκείνη τη περίοδο της ζωής του. Η πρώιμη έκφραση αλλά και έκθεσή του στη βία έχει αποδειχθεί πως σχετίζεται με αρκετά προβλήματα και δυσλειτουργίες στα επόμενα στάδια της ζωής του, οπότε αναγνωρίζεται πως η μελέτη της σε επίπεδο και μόνο πρόληψης έχει μεγάλη αξία.

Στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται μια προσπάθεια να παρατεθούν οι κυριότερες θεωρίες και το γενικό πλαίσió τους, κατηγοριοποιώντας τις σε:

- Βιολογικές και Κοινωνιο-βιολογικές θεωρίες
- Ψυχολογικές & Ψυχιατρικές θεωρίες
- Κοινωνιολογικές θεωρίες

1.1.6.1 Κοινωνιο - βιολογική θεωρία (Biosocial theory)

Αποτελεί την προσέγγιση εκείνη που μέχρι σήμερα έχει προκαλέσει τις μεγαλύτερες αντιδράσεις εξαιτίας των θέσεών της, καθώς σε αδρές γραμμές οι υποστηρικτές της πίστευαν πως ορισμένοι άνθρωποι είναι «γεννημένοι» εγκληματίες και μπορούν να αναγνωριστούν από συγκεκριμένα φυσικά ελαττώματα και ανωμαλίες. Πρώτος εκφραστής της προσέγγισης αυτής είναι ο Cesare Lombroso που ακολουθώντας την βιολογική αρχή του Charles Darwin, απορρίπτει το δόγμα της ελεύθερης βούλησης του ατόμου. Βάσει της θεωρίας αυτής ο άνθρωπος είναι βιολογικά προδιατεθειμένος να συμπεριφέρεται βίαια ή μη και ο ρόλος των γονιδίων στην κοινωνική συμπεριφορά του ατόμου είναι πολύ ισχυρός.

Ωστόσο, η αδυναμία της θεωρίας να εξετάσει άλλες παραμέτρους που μπορούν να οδηγήσουν στη βία γέννησε άλλες θεωρίες. Ο κοινωνιοβιολόγος Edmundo Wilson (2000) υποστήριξε πως οι άνθρωποι είναι βιολογικοί – κοινωνικοί οργανισμοί των οποίων οι συμπεριφορές επηρεάζονται και από τα φυσικά χαρακτηριστικά και από τις περιβαλλοντικές συνθήκες που αντιμετωπίζουν. Όπως, χαρακτηριστικά αναφέρει και η Γιαννοπούλου (2012) «*τα γονίδια, δηλαδή, δημιουργούν τις δομές, αλλά το περιβάλλον τις 'σμιλεύει'*». Επίσης, ο Wilson (2000) προβαίνει στη διαπίστωση, πως η έρευνα στην ανθρώπινη γενετική και τις νευροεπιστήμες έχουν ενισχύσει την υπόθεση της βιολογικής βάσεως της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί διακριτή προσοχή στη συμβολή που έχουν οι διατροφικές ελλείψεις, οι ορμονικές διαταραχές, οι αλλεργίες, η έκθεση σε περιβαλλοντικές μολυσματικές ουσίες, οι νευρολογικές βλάβες, το σύνδρομο αλκοολικού εμβρύου, η εγκεφαλική βλάβη λόγω ασθένειας, η χημεία εγκεφάλου – νευροδιαβιβαστές και η γενετική προδιάθεση, στην εκδήλωση βίαιων συμπεριφορών.

Διατροφικές ελλείψεις: Οι ερευνητές υποστηρίζουν πως η σωστή διατροφή είναι ιδιαίτερα σημαντική κατά τη διάρκεια της πρώιμης παιδικής ηλικίας. Οι διατροφικές ανεπάρκειες σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού μπορεί να οδηγήσουν σε σοβαρά σωματικά, ψυχικά και συμπεριφορικά προβλήματα (Liu, Wuerker, 2005). Ανεπάρκειες σε κάλιο, νάτριο, ασβέστιο, αμινοξέα, και σε άλλα θρεπτικά συστατικά δημιουργούν αντίστοιχα προβλήματα ενώ μελέτες έχουν βρει μια ισχυρή σχέση μεταξύ αντικοινωνικής συμπεριφοράς και ανεπαρκούς ποσότητας βιταμινών Β3, Β6 και C. (Siegel, McCormick, 2006).

Επιπλέον, η υπογλυκαιμία περιλαμβάνει συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης, αϋπνίας, νευρικότητας, διακυμάνσεις της διάθεσης, φοβίες (Siegel, Mc Cormick, 2006). Τέτοια θέματα ψυχικής υγείας, με τη σειρά τους μπορούν να αυξήσουν σημαντικά την πιθανότητα βίαιης συμπεριφοράς.

Ορμονικές διαταραχές: Ο Wilson (2000) υποστήριξε πως οι άνδρες είναι περισσότερο βίαιοι απ' ό τι οι γυναίκες εξαιτίας των ανδρογόνων και κυρίως λόγω της τεστοστερόνης. Έχει αποδειχθεί πως η τεχνητή αύξηση των επιπέδων των ορμονών με τη χρήση στεροειδών μπορεί να οδηγήσει σε εκρηκτικά επεισόδια βίας (Pedersen et al, 2001). Τα επίπεδα ορμονών εξηγούν τη «γήρανση» της βίας δηλαδή φαίνεται πως η μείωση της βίαιης συμπεριφοράς σχετίζεται με τη μείωση των επιπέδων των ανδρογόνων λόγω ηλικίας (Piqueiro, Brezina, 2001). Νεότερες μελέτες αναδεικνύουν το ρόλο μιας πρόδρομης ορμόνης της δεϋδροεπιανδροστερόνης θειϊκής (DHEA) η οποία λειτουργεί ως διαμορφωτής των κοινωνικών συμπεριφορών συμπεριλαμβανόμενης και της επιθετικότητας. Άλλη σημαντική ορμόνη που ευθύνεται για την εκδήλωση της βίας είναι και η κορτιζόλη και χρησιμοποιείται συνήθως σε πειραματικές συνθήκες ως δείκτης της ανταπόκρισης του ατόμου στο στρες (Kirschbaum, Hellhammer, 2000).

Αναφορικά, με την επιθετικότητα που εκδηλώνεται από τις γυναίκες φαίνεται πως ο έμμηνος κύκλος προκαλεί συχνά απελευθέρωση γυναικείων ορμονών (οιστρογόνων και προγεστερόνης) που συμβάλλουν στην αύξηση της αντικοινωνικής διαταραχής. Το φαινόμενο αυτό είναι κοινώς γνωστό ως προεμμηνορροϊκό σύνδρομο (PMS) (Dalton, 1971). Το σύνδρομο αυτό και τα συνοδά συμπτώματα είναι ιδιαίτερος έντονα σε γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας αλλά και στις έφηβες (Mayo, 1997).

Αλλεργίες: Οι εγκεφαλικές αλλεργίες προκαλούν αντιδράσεις στον εγκέφαλο και επηρεάζουν το νευρικό σύστημα. (Liu, Wuerker, 2005). Η έννοια της εγκεφαλικής αλλεργίας παραπέμπει στα φαινόμενα των ψυχιατρικών συμπτωμάτων που σχετίζονται με τις ουσίες, τη διατροφή και το περιβάλλον κάποιου. Τα συμπτώματα της εγκεφαλικής αλλεργίας είναι ζάλη, ανισορροπία, θόλωση όρασης, πονοκέφαλοι, ημικρανίες, υπνηλία, οργή, νωθρότητα, κατάθλιψη, ένταση, αδυναμία λειτουργίας κανονικών καθημερινών δραστηριοτήτων, αδικαιολόγητη ευερεθιστότητα (Whitford, 2000). Εξαιτίας αυτής της διέγερσης αυξάνεται η πιθανότητα για την εκδήλωση βίας.

Έκθεση σε περιβαλλοντικές μολυσματικές ουσίες: Σύμφωνα με αυτή τη θέση η έκθεση σε επικίνδυνες ουσίες όπως χαλκού, μόλυβδου, υδραργύρου, χρωστικές τροφίμων, χλωρίου κ.ά συνδέεται με επιθετική και αντικοινωνική συμπεριφορά (Rappaport, 2004; Ellis, 2005). Επίσης, υπάρχει έρευνα που έδειξε πως στις κοινότητες που καταγράφονται μεγάλες συγκεντρώσεις μόλυβδου στον αέρα, τα ποσοστά σε ανθρωποκτονίες και άλλες μορφές βίας είναι αυξημένα (Stretesky, Lynch, 2001)

Νευρολογικές βλάβες: Ιδιαίτερη σημασία για την έρευνα επί της επιθετικότητας και της βίας έχει ο εγκεφαλικός φλοιός. Δύο από τα βασικά του μέρη, ο μετωπικός και ο κροταφικός λοβός ρυθμίζουν σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά του ανθρώπου κατευθυνόμενη από παρορμήσεις και συναισθήματα. (Ayugi, 2007). Σύμφωνα με μελέτες οι νευρολογικές και φυσικές ανωμαλίες μπορούν να αυξήσουν την πιθανότητα εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς (Arseneault et al, 2000; Moffit et al, 1994). Ο εντοπισμός αυτών των βλαβών μπορεί να γίνει κατά κύριο λόγο με τη χρήση ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος, μαγνητικής τομογραφίας εγκεφάλου (MRI) και ποζιτρονικής τομογραφίας (PET).

Σύνδρομο αλκοολικού εμβρύου: Βασισμένοι σε ερευνητικά δεδομένα διαπιστώθηκε πως όταν τα έμβρυα εκτίθενται σε υψηλά επίπεδα αλκοόλ, τα παιδιά αυτά ακολούθως αντιμετωπίζουν αναπτυξιακές καθυστερήσεις και αποκλίνουσα συμπεριφορά (Fishbein, 2001). Οι μελέτες αυτές έρχονται να επιβεβαιωθούν από άλλες που ακολούθησαν και

που έδειξαν πως σε ποσοστό περίπου 50% των ανηλικών παραβατών που παραπέμπονται στη δικαιοσύνη προέρχονται από μητέρες που είχαν προβλήματα αλκοολισμού την περίοδο της εγκυμοσύνης (Gideon et al, 2003).

Εγκεφαλική βλάβη λόγω ασθένειας: Οι όγκοι στον εγκέφαλο έχουν ενοχοποιηθεί για την εμφάνιση σοβαρών προβλημάτων ψυχικής υγείας, που εκδηλώνονται είτε με κατάθλιψη είτε με ευερεθιστότητα φτάνοντας μέχρι και την αυτοκτονική συμπεριφορά. Αλλαγές στη συμπεριφορά έχουν διαπιστωθεί και μετά από τραυματισμούς στο κεφάλι (Ellis,2005).

Επίσης, έχει φανεί πως εγκεφαλικές βλάβες κατά την εμβρυική περίοδο αυξάνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης βίας, κυρίως στα αγόρια μεταγενέστερα, στην ηλικία των 16-17 ετών (Tremblay et al, 2002).

Χημεία εγκεφάλου – Νευροδιαβιβαστές: Τα μη φυσιολογικά επίπεδα ντοπαμίνης, σεροτονίνης, ακετυλοχολίνης, νορεπινεφρίνης, γλουταμινικού και γ-αμινοβουτυρικού οξέως (GABA) και της οξειδάσης μονοαμίνης (MAO) μεταξύ πολλών σχετίζονται με επιθετικότητα και βία. Ο ρόλος των νευροδιαβιβαστών αδιαμφισβήτητα είναι πολύ μεγάλος και περίπλοκος όσο και η λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου. Πολλές νέες έρευνες πραγματοποιούνται πάνω στην υπόθεση πως οι νευροδιαβιβαστές είναι υπεύθυνοι για την βίαιη συμπεριφορά. Ενδεικτικά, παρατίθενται κάποιες πρόσφατες έρευνες των: Øverli et al., (2004), Ouellet-Morin et al., (2015), Mehta & Josephs, (2010), Kulikov et al., (2012), Pascual et al(2007), Celada et al,(2013), Kabelik et al (2013), Maddison et al, (2012) κ.ά.

Γενετική προδιάθεση: Η γενετική προδιάθεση δεν είναι τίποτα περισσότερο από την κληρονομικότητα. Αυτή η διαπίστωση βασίστηκε σε έρευνα όπου στους βίαιους άνδρες το χρωμόσωμα Y εμφανιζόταν με τη μορφή XYY αντί του XY που είχαν οι μη βίαιοι άνδρες.

Ανάλογη βάση είχαν και οι έρευνες σε πληθυσμούς διδύμων αλλά και υιοθετημένων παιδιών. Στην πρώτη περίπτωση εντοπίστηκαν κοινά γενετικά χαρακτηριστικά μεταξύ μονοζυγωτικών διδύμων που αυξάνουν ή μειώνουν την πιθανότητα συμμετοχής σε βίαια περιστατικά (Rowe,1995) ενώ στη δεύτερη περίπτωση υποστηρίχθηκε πως τα παιδιά των οποίων οι γονείς έχουν βίαιη συμπεριφορά έχουν περισσότερο παρόμοια συμπεριφορά με εκείνη του βιολογικού γονέα απ' ότι εκείνης του θετού γονέα (Walters,1992).

Συνοψίζοντας, τα προαναφερόμενα «βιολογικά» στοιχεία είναι τα βασικότερα που έχουν μελετηθεί και που μονοδιάστατα με τις θεωρίες που τα συνοδεύουν, δίνουν απαντήσεις σχετικά με την εκδήλωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ο βιολογικός ντετερμινισμός παρά την μεγάλη του συνεισφορά στην ερμηνεία της βίας παραμένει περιοριστικός και κυρίως αντικρούσιμος από άλλους θεωρητικούς. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στη μελέτη του ανθρώπινου εγκεφάλου και συγκεκριμένα στη λειτουργία των νευρώνων. Πιθανά στο μέλλον η επιστημονική κοινότητα να είναι σε θέση να τεκμηριώσει πληρέστερα τις θέσεις της.

1.1.6.2 Ψυχολογικές θεωρίες- Ψυχιατρικές θεωρίες (Psychological Theories- Psychiatric Theories)

Οι ψυχολογικές θεωρίες εξετάζουν τη βία ως έκφραση της ψυχικής υπόστασης του ατόμου. Εξετάζουν πως δηλαδή τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον κάνουν το άτομο βίαιο. Οι βασικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν είναι: η ψυχοδυναμική, η συμπεριφορική, η γνωσιακή και οι θεωρίες της προσωπικότητας.

Ψυχοδυναμική θεωρία: Τα βασικά στοιχεία της θεωρίας αυτής, που βασίζεται στον παγκοσμίως γνωστό ψυχαναλυτή Sigmund Freud, είναι πως η ψυχική ζωή του ατόμου από την παιδική του ακόμη ηλικία καθορίζεται από ένα συνεχή πόλεμο του κόσμου του ασυνείδητου προς τον κόσμο του συνειδητού. Όταν ο υποσυνείδητο δεν μπορεί να κρατήσει ισορροπία μεταξύ συνειδητού και ασυνείδητου (Εγώ, Υπερεγώ, Εκείνο) τότε το αποτέλεσμα είναι η ανώμαλη κοινωνικά συμπεριφορά. Πίστευε δε πως η βίαιη συμπεριφορά ήταν προϊόν των ασυνείδητων δυνάμεων που έχει ο κάθε άνθρωπος (Batrol, 2002).

Στο βιβλίο του «Εισαγωγή στην Ψυχανάλυση» (1917), υποστήριξε ότι η βία είναι η άσκηση σωματικής δύναμης που τραυματίζει ή καταστρέφει και που πάντα συνοδεύεται από το συναίσθημα του θυμού ή της εχθρότητας και που μπορεί να είναι συνειδητό ή μη. Επίσης, πως θυμός θα πρέπει να φτάσει σε ορισμένη ένταση, πριν να οδηγηθεί σε βία και πως το κατώφλι της βίας ποικίλλει από άτομο σε άτομο με βάσει βιολογικές διαφορές. Στην ψυχοδυναμική θεωρία ο Freud επισημαίνει ότι η βία είναι κύρια ορμή.

Επιπλέον, αναγιγνώσκοντας τη βία μέσω της ψυχοδυναμικής θεωρίας φαίνεται πως *«αποτελεί σχεδόν πάντα τη βάση του τραύματος και μία από τις συνέπειες του τραύματος είναι μια ανεπάρκεια στη διαμόρφωση των δομών του Εαυτού που είναι σε θέση να διαχειριστούν μια επίθεση. Έτσι οι παιδικές ηλικίες που ξοδεύονται σε βίαια περιβάλλοντα που περιγράφονται με τον όρο «υποτιμημένη βία», είναι ο λόγος που μερικά άτομα είναι ανάκαινα να δημιουργήσουν διαπροσωπικές σχέσεις με βάση την αγάπη»* (Tagliatti, 2016).

Συμπεριφορική θεωρία: Σύμφωνα, με το συμπεριφορικό μοντέλο, η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα αντιδράσεων σε εξωτερικά ερεθίσματα και η βία είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας της μάθησης και όχι έμφυτη. Οι άνθρωποι μαθαίνουν την επιθετικότητα ή τη βίαιη συμπεριφορά από την παρατήρηση ή τη συμμετοχή στην κατάσταση με την οποία απαντούν με βία. Για τον Bandura (1977) οι άνθρωποι, μαθαίνουν να σκέφτονται και να ενεργούν βίαια ως αποτέλεσμα της καθημερινής τους εμπειρίας. Αυτές οι εμπειρίες περιλαμβάνουν την παρατήρηση της οικογένειας, των συνομηλίκων, των άλλων ανθρώπων στην κοινότητα ή ακόμη και τα μέσα ενημέρωσης, όπου η βίαιη συμπεριφορά ανταμείβεται. Συνεπώς, καθορίζουν τη συμπεριφορά του κάθε ανθρώπου και συνδράμουν στη διαμόρφωση *«αντίστοιχων ρόλων στις προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις τους»* (Farrington, αναφέρεται στη Σκλάβου, 2008).

Οι θεωρητικοί της συμπεριφοράς έχουν υποστηρίξει ότι οι ακόλουθοι τέσσερις παράγοντες συμβάλλουν στην παραγωγή βίας: *«1) ένα αγχωτικό γεγονός ή ερέθισμα - όπως μια απειλή, πρόκληση ή επίθεση - που αυξάνει τη διέγερση 2) επιθετικές δεξιότητες ή τεχνικές που έχουν μάθει μέσα από την παρατήρηση άλλων 3) πίστη ότι η επιθετικότητα ή η βία θα ανταμειφθούν κοινωνικά (π.χ μείωση απογοήτευσης, ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, παροχή υλικών αγαθών ή κερδίζοντας τον έπαινο) και 4) ένα σύστημα αξιών που συντηρεί βίαιες πράξεις μέσα σε ορισμένα κοινωνικά περιβάλλοντα»* (Bartol, 2002).

Στις περιπτώσεις των νέων εφόσον *«η κοινωνική μάθηση περιλαμβάνει επιθετικότητα ή βία ως αντίδραση στη ματαίωση, το θυμό ή τις ευκαιρίες, τότε η συμπεριφορά αργότερα θα ενεργοποιηθεί από τη ματαίωση που επέρχεται μέσω της σχολικής αποτυχίας ή της απώλειας της συμμετοχής, το θυμό σε άλλες συμπεριφορές ή την αποδοχή της*

ευκαιριακής απόκτησης χρημάτων από ληστείες, το κοινωνικό status από τους τσακωμούς ή τη συμμετοχή με τις επιθυμίες του άλλου υπό την απειλή βίας» (Reiss , Roth, 1993). Επομένως, αυτή η μάθηση θα αποτελέσει τη βάση για την δημιουργία αντιλήψεων και του τρόπου δράσης μεταγενέστερα.

Γνωσιακή θεωρία: Οι γνωσιακοί θεωρητικοί πιστεύουν πως « ο τρόπος με τον οποίο το άτομο δομεί νοητικά τον κόσμο ασκεί αποφασιστικά ρόλο στις σκέψεις, τα συναισθήματα και εν τέλει στη συμπεριφορά του» (Μιχόπουλος, 2016). Επίσης, στοχεύουν στη μελέτη των πνευματικών διεργασιών και των δομών της σκέψης που έχουν ως αποτέλεσμα την ηθική κρίση και πράξη.

Η προοπτική της ηθικής και πνευματικής ανάπτυξης είναι ο κλάδος της γνωστικής θεωρίας που συνδέεται περισσότερο με τη μελέτη του εγκλήματος και της βίας (Wotrley et al,2008). Οι άνθρωποι στη βάση αυτής της θεωρίας περνούν από 3 επίπεδα ηθικής ανάπτυξης. Στο πρώτο επίπεδο, το προηθικό, το παιδί φοβάται την τιμωρία ενώ στο τρίτο επίπεδο, αυτό της αυτόνομης ηθικής, που εμφανίζεται στην εφηβική ηλικία, οι άνθρωποι συμμορφώνονται με τους κανόνες και τους νόμους καθώς πιστεύουν στις αρχές της δικαιοσύνης και του σεβασμού του πλησίον (Χαδιαράκου, 2009). Σε έρευνά του ο Kohlberg, διαπίστωσε πως η βίαιη νεολαία ήταν σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο στην ηθική ανάπτυξη απ' ότι η μη βίαιη νεολαία (Kohleberg et al, 1973).

Επίσης, άλλος ένας τομέας της γνωσιακής θεωρίας που μελετά τη βία περιλαμβάνει αυτόν της μελέτης της επεξεργασίας των πληροφοριών. Σύμφωνα με αυτή οι αποφάσεις λαμβάνονται μετά από μια πολύπλοκη και σύνθετη διαδικασία σκέψης. Σύμφωνα με αυτό, τα βίαια άτομα πιθανά χρησιμοποιούν εσφαλμένα τις πληροφορίες όταν λαμβάνουν τις αποφάσεις τους (Lochman,1987).

Προσωπικότητα: Η προσωπικότητα «αφορά ανθεκτικούς στην αλλαγή τρόπων σκέψης, συναισθημάτων, τρόπων κινητοποίησης και συμπεριφοράς που ενεργοποιούνται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Υπάρχουν δύο σημαντικά δεδομένα αναφορικά με την προσωπικότητα: Πρώτον, ότι η προσωπικότητα έχει «δυναμική» διάσταση και χαρακτηρίζεται από την συνεχή αλληλεπίδραση ενδοψυχικών και περιβαλλοντικών γεγονότων, και δεύτερον, ότι στην έννοια της προσωπικότητας εμπεριέχεται η δυνατότητα ποικιλίας και ελαστικότητας απαντήσεων στα ερεθίσματα» (Δουζένης, Λύκουρας, 2008).

Η βία όπως έχει παρατηρηθεί συναντάται σε άτομα που έχουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στην προσωπικότητάς τους. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι ο ναρκισσισμός, η παραβίαση των δικαιωμάτων των άλλων, η παρορμητικότητα, ο νευρωτισμός, οι δυσλειτουργικές σχέσεις, η ανευθυνότητα και η εχθρότητα. Έχει εκτιμηθεί πως υπάρχει αιτιακή σχέση μεταξύ βίας και χαρακτηριστικών προσωπικότητας.(Δουζένης,2017)

Όπως επισημαίνει η Γιαννοπούλου (2010) «ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, ευδιάκριτα στην εφηβική ή ακόμη και στην παιδική ηλικία, παραμένουν σταθερά στη διάρκεια της ζωής, σηματοδοτώντας τη συνέχεια μεταξύ της παιδικής και ενήλικης ζωής».

Για την εκτίμηση των χαρακτηριστικών αυτών έχουν δημιουργηθεί από επιστήμονες σχετικά διαγνωστικά ψυχομετρικά εργαλεία. Τέτοια εργαλεία είναι:

- το MMPI (Πολυφασικό Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας της Μινεσότα)
- το PDQ-4 (Ερωτηματολόγιο Διάγνωσης Προσωπικότητας)
- το TAT (Δοκιμασία Θεματικής Αντίληψης)
- για παιδιά ηλικιών 3-10 ετών χρησιμοποιείται το CAT (Δοκιμασία Παιδικής Συναίσθησης). (Καλέμη & Καλούδη,2016)

•το VAPS (Κλίμακες προσαρμοστικής συμπεριφοράς Vineland) που απευθύνεται σε παιδιά και εφήβους έως 18 ετών και εξετάζει τους τομείς της επικοινωνίας, της κοινωνικοποίησης και της καθημερινότητας καθώς και

•το WRAT-4 (Δοκιμασία ευρύ φάσματος δεξιοτήτων) που χρησιμοποιείται σε παιδιά από 5 ετών και άνω και αξιολογεί τις βασικές ακαδημαϊκές δεξιότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματική μάθηση, επικοινωνία και σκέψη.

Τέλος, υπάρχουν και οι Δοκιμασίες Νοημοσύνης/ Intelligence (IQTest) που ανάλογα με την ηλικία χρησιμοποιούνται και αντίστοιχες κλίμακες. Συγκεκριμένα:

•για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (4,5-6 ετών) εφαρμόζεται το WPPSI-R (Κλίμακα Ευφυΐας Προσχολικής και Πρώτης Σχολικής Ηλικίας)

•για παιδιά και εφήβους (6-17 ετών) το WISC-III (Κλίμακα Ευφυΐας για παιδιά)

•για ηλικίες από 17 ετών και άνω χρησιμοποιείται το WAIS(Κλίμακα Ευφυΐας Ενηλίκων).(Καλέμη & Καλούδη ,2016).

Από τη μία, τα εργαλεία εκτίμησης των χαρακτηριστικών, εκτός από τον εντοπισμό των ορισμένων στοιχείων της προσωπικότητας βοηθούν στην ανακάλυψη πιθανής ψυχοπαθολογίας, όπως διαταραχών προσωπικότητας που έχουν σχετιστεί στενά με τη βία και από την άλλη οι κλίμακες ευφυΐας μπορούν να αποκαλύψουν πιθανή νοητική υστέρηση που έχει σχετιστεί και αυτή με την εκδήλωση βίας.

Η διαταραχή προσωπικότητας που βιβλιογραφικά εμφανίζει μεγάλη συσχέτιση με τη βία είναι η αντικοινωνική διαταραχή ή αλλιώς ψυχοπαθητικότητα. Η διάγνωση της ψυχοπαθητικότητας σε νεαρή ηλικία αποτελεί ισχυρό παράγοντα πρόβλεψης μελλοντικής βίας στην ενηλικίωση. Επιπρόσθετα, έρευνες έδειξαν πως άτομα με χαμηλή νοημοσύνη , ήταν πολύ πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε εγκλήματα και βία από ότι άτομα με υψηλή νοημοσύνη. (Wotrley at al, 2001).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Βούρδας (2008) *«το 1/3-2/3 των ατόμων με νοητική υστέρηση εμφανίζουν συννοσηρότητα με σημαντικά προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας. Όταν η νοητική υστέρηση συνυπάρχει με άλλες διαταραχές και επιπρόσθετους παράγοντες όπως οικονομικά προβλήματα, κοινωνικός αποκλεισμός, προκατάληψη και έλλειψη στέγης, τότε οδηγούμαστε σε ένα πολύπλοκο συνδυασμό βιολογικών, αναπτυξιακών, ψυχολογικών και κοινωνικοοικονομικών παραμέτρων, οποίος οδηγεί μια μερίδα του πληθυσμού αυτού σε δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές και παραβατικότητα».*

Σύμφωνα με τον Δουζένη (2017) *«άλλες ψυχικές διαταραχές που έχουν ενοχοποιηθεί και τους αποδίδεται σχέση με τη βία είναι η σχιζοφρένεια κατά κύριο λόγο και οι συναισθηματικές διαταραχές (π.χ κατάθλιψη). Μελέτες παρουσιάζουν ότι ένα περιορισμένο ποσοστό της συνολικής βίας οφείλεται στη σχιζοφρένεια. Μπορεί οι σχιζοφρενείς να είναι πιθανότερο να εμπλακούν σε βίαιες πράξεις αλλά αυτό δεν αφορά κατ' ανάγκη το γενικό πληθυσμό. Ο κίνδυνος βίας στη σχιζοφρένεια είναι αυξημένος όταν υπάρχει συννοσηρότητα και κυρίως όταν υπάρχει χρήση ουσιών/ ναρκωτικών».* Επίσης, ορισμένοι εμπειρογνώμονες έχουν διατυπώσει για τους νέους που υποφέρουν από συναισθηματικές διαταραχές πως έχουν περισσότερες πιθανότητες να αποσυρθούν και να βλάψουν τους εαυτούς τους παρά να ενεργήσουν βίαια προς τους άλλους (Hillbrand,1994).

Δε μπορούσε φυσικά να μην περιγραφεί και ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ναρκωτικά και το αλκοόλ στην εκδήλωση της βίας. Όπως αναφέρεται από τον Διακογιάννη (2008) *«το αλκοόλ είναι η μόνη ουσία για την οποία δεν αμφισβητείται η αιτιολογική σχέση με τη βία».* Σχετικά με τα υπνωτικά φαίνεται πως προκαλούν συχνά διαταραχή της κριτικής ικανότητας και άρση των αναστολών, αύξηση της πιθανότητας για βίαια εγκλήματα και ειδικότερα κλεπτομανία, βία και υπερβολική αυτοπεποίθηση. Τα «party drugs» (MDMA) και η μεθαμφεταμίνες μπορούν να αυξήσουν την πιθανότητα έκφρασης βίαιης και

επιθετικής συμπεριφοράς καθώς προκαλούν απάθεια, άγνοια πιθανών κινδύνων, άρση αναστολών και παρανοϊκότητα σε μεγαλύτερες δόσεις. Αντίστοιχη δράση έχουν η κοκαΐνη, η φαινκυκλιδίνη και οι αμφεταμίνες. Αντίθετα, τα οπιοειδή και η μαριχουάνα μειώνουν την επιθετικότητα και εν γέννη τη βιαιότητα.

Εν κατακλείδι, οι ψυχολογικές – ψυχιατρικές θεωρίες έχουν αμφισβητηθεί και αυτές καθότι μονοδιάστατα αποδίδουν την συμπεριφορά του ατόμου μόνο σε έναν παράγοντα, αυτού των εσωτερικών χαρακτηριστικών του ατόμου. Έτσι, όμως αγνοούνται σημαντικοί παράγοντες όπως οι κοινωνικές ανισότητες, η κοινωνική αποδιοργάνωση, η φτώχεια κ.ά. Επίσης, τίθενται σε σοβαρή αμφισβήτηση καθότι οι απόψεις τους έρχονται σε σύγκρουση με την ηθική όπως στις περιπτώσεις ατόμων που εμφανίζουν έντονα αποκλίνουσα συμπεριφορά (π.χ παιδοκτόνοι, δολοφόνοι).

1.1.6.3 Κοινωνιολογικές Θεωρίες (Sociological theories):

Κεντρικό μέρος στη συγκρότηση των κοινωνιολογικών θεωριών της βίας αποτελούν οι κοινωνικοί κανόνες και η κοινωνική αλληλεπίδραση του ατόμου με ομάδες ή ευρύτερα την κοινωνία. Βασιζόμενοι οι επιστήμονες πάνω σε αυτή τη υπόθεση δημιούργησαν τρεις βασικές κατηγορίες που βοηθούν στην κατανόηση της εκδήλωσης βίας και παραβατικών τρόπων δράσης. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι θεωρίες που μελετούν τη βία ως αποτέλεσμα της επίδρασης του αστικού χώρου και τον βαθμό κοινωνικής οργάνωσης. Στη δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι θεωρίες που βασίζονται στην κοινωνική δομή και την δομολειτουργική θεώρηση ενώ στην τρίτη κατηγορία ανήκουν οι θεωρίες που αναφέρονται στις διεργασίες της μάθησης αξιών, αντιλήψεων και προτύπων στο πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων και συναναστροφών.

Θεωρία κοινωνικής αποδιοργάνωσης: Η θεωρία αυτή προέκυψε από τους θεωρητικούς Shaw και Mckay το 1942 στην πόλη του Σικάγου, βάσει της οποίας η διαμόρφωση των κανονιστικών προτύπων συμπεριφοράς προκύπτει από την επίδραση του αστικού χώρου και το βαθμό της κοινωνικής οργάνωσης. Δόθηκε έμφαση σε αστικές περιοχές που εμφάνιζαν έντονες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές δηλαδή κοινότητες που ήταν ανομοιογενείς ως προς την εθνική, φυλετική, πολιτισμική σύνθεση τους, με αντίκτυπο στην ελλιπή ρύθμιση της συμπεριφοράς των νέων που εκφράζονταν με βία και εγκληματικότητα (Γασπαρινάτου, 2017).

Ο Sampson (1986) αργότερα υποστήριξε ότι η κοινωνική αποδιοργάνωση μπορεί να έχει επίδραση στη νεανική βία μέσω των επιπτώσεών της στις οικογενειακές δομές και τη σταθερότητα αλλά και στη χαμηλή συλλογική αποτελεσματικότητα, ερμηνεύοντάς την ως απροθυμία των κατοίκων της περιοχής να λειτουργήσουν με σκοπό το κοινό καλό (Σταμούλη, 2017).

Θεωρίες της έντασης και ανομίας: Λαμβάνοντας υπόψη τις θεωρίες αυτές η κοινωνική τάξη διαταράσσεται όταν το σύστημα αξιών έρχεται σε αντίθεση με την κοινωνική πραγματικότητα και τα μέλη της κοινωνίας εμφανίζουν ασυμφωνία σε ένα κοινό σύστημα αξιών. Τότε κάτω από συνθήκες πίεσης και έντασης τα μέλη της οδηγούνται σε απόρριψη των κανόνων και επικρατεί ανομία. Ασπαζόμενοι αυτή τη γενική θεώρηση γεννήθηκαν επιμέρους θεωρίες που προσπάθησαν να περιγράψουν τα φαινόμενα της ανομίας και της έντασης ως αιτίες εκδήλωσης βίας.

Οι θεωρίες αυτές περιληπτικά είναι: 1. η θεωρία της ανομίας όπου δίνει έμφαση στην κοινωνική δομή και τον υποπολιτισμό ενώ η βία φαίνεται πως προκύπτει μέσα από τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ μεσαίων και κατώτερων τάξεων 2. η θεωρία της θεσμικής ανομίας που βάσει αυτής υπάρχει πολιτισμική εμμονή με την οικονομική επιτυχία και εκδηλώνεται « ως ένα πρότυπο πολιτισμικών αξιών που σχετίζονται με τον ατομικισμό, τον προσανατολισμό προς την επιτυχία και το φετιχισμό του χρήματος»

(Teymoori et al, 2016) 3. η θεωρία της γενικής έντασης που υποστηρίζει πως οι εντάσεις οδηγούν σε αρνητικά συναισθήματα, όπως ο θυμός, που μπορεί να οδηγήσουν στη βία και την παραβατικότητα 4. η θεωρία της γενικής στέρσης που αναφέρεται ευρέως στις αντιλήψεις των ανθρώπων για την ευημερία που εκτιμάται βάσει του πλούτου, του εισοδήματος, της εξουσίας και του κύρους συγκριτικά με άλλους (Γασπαρινάτου, 2017) .

Μεταξύ άλλων ο Cohen μελετώντας τη βία στους νέους μίλησε για τη δημιουργία ενός δικού τους συστήματος αξιών (υποκοουλτούρα) ως δημιούργημα της απόρριψης της κυρίαρχης κουλτούρας. Έτσι, η νεανική υποκοουλτούρα «λειτουργεί ως εναλλακτικό μέσο κοινωνικοποίησης, μέσω του οποίου οι απροσάρμοστοι νέοι προσπαθούν να επιλύσουν τα ποικίλα αδιέξοδα που αντιμετωπίζουν, επαναπροσδιορίζοντας τη πολιτισμική τους υπόσταση» (Σταμούλη, 2017)

Η θεωρία των διαφορικών συναναστροφών: Η θεωρία αυτή με βασικό εκπρόσωπο τον Sutherland «στρέφεται στη μελέτη του κοινωνικού περιβάλλοντος και όχι στο βιολογικό ντετερμινισμό, τις παθολογικές ή οικονομικές ερμηνείες. Σε αδρές γραμμές η βία και η εγκληματική συμπεριφορά διδάσκεται μέσω της συναναστροφής, δηλαδή μαθαίνεται καθώς εκκολάπτεται σε ένα υποπολιτισμικό περιβάλλον» (Αλεξόπουλος, 2013). Ως υποπολιτισμικό περιβάλλον νοείται το περιβάλλον εκείνο όπου τα μέλη των χαμηλότερων κοινωνικά στρωμάτων συγκρούονται με την κυρίαρχη «υποκοουλτούρα» της μεσαίας τάξης.

Φτάνοντας, στο τέλος των περιγραφών των κοινωνιολογικών θεωριών και ολοκληρώνοντας τις κύριες θεωρίες που αιτιολογούν την εμφάνιση της βίας, συμπεραίνεται πως καμιά δεν έχει καταφέρει να δώσει μια ολιστική προοπτική στο πρόβλημα της βίας. Οι αιτιώδεις διαδικασίες της εξηγούνται μονόπλευρα διαχωρίζοντας τα βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικοπολιτιστικά συστατικά της βίας.

Μεμονωμένα, μεροληπτικά και πιθανά με μια προκατάληψη υπέρ της θεωρίας που ο κάθε θεωρητικός ή επιστήμονας εγκολπώνεται, γίνεται παρουσίαση μόνο ενός μέρους της αλήθειας, δημιουργώντας έτσι αμφιβολίες για την αξιοπιστία των θέσεων τους. Πιθανά, αυτός να είναι και ο λόγος που ως σήμερα δεν έχει δοθεί λύσεις στο φαινόμενο της βίας που έχει αυξητικές τάσεις παρά την πρόοδο της κοινωνίας. Η απόκτηση γνώσεων σε ένα τομέα δεν μπορεί να είναι ουσιαστική εάν δεν μπορεί να ενταχθεί σε ένα ολιστικό τρόπο σκέψης.

1.1.7 Παράγοντες κινδύνου νεανικής βίας

Οι παράγοντες κινδύνου είναι προσωπικά χαρακτηριστικά ή περιβαλλοντικές συνθήκες που προβλέπουν την εμφάνιση, τη συνέχεια ή την κλιμάκωση της βίας. Οι παράγοντες κινδύνου για τη βία δεν είναι στατικοί. Η προγνωστική αξία τους αλλάζει ανάλογα με το πότε συμβαίνουν στην εξέλιξη ενός νέου, σε ποιο κοινωνικό πλαίσιο και υπό ποιες συνθήκες. Μερικοί παράγοντες εμφανίζονται κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας ή ακόμα και νωρίτερα, ενώ άλλοι δεν εμφανίζονται μέχρι την εφηβεία. Ορισμένοι γίνονται λιγότερο σημαντικοί καθώς ένα άτομο ωριμάζει, ενώ άλλοι παραμένουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, ενώ ορισμένοι παράγοντες μπορεί να συνιστούν κινδύνους κατά τη διάρκεια ενός σταδίου ανάπτυξης, αλλά όχι άλλου.

Επιπλέον, οι παράγοντες που προβλέπουν την έναρξη της βίας δεν είναι απαραίτητα οι ίδιοι με αυτούς που προβλέπουν τη συνέχιση ή την παύση της (Potter et al., 2001). Οι παράγοντες κινδύνου μπορεί να εμφανίζονται στο ίδιο το άτομο, ή στις σχέσεις με τα κοντινά του άτομα, ή στην ευρύτερη κοινότητα. Παρακάτω, παρατίθεται πίνακας με πολλούς από τους παράγοντες κινδύνου ανά κατηγορία, όπως αναφέρονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (2002 & 2014)

Πίνακας 1.3 Παράγοντες κινδύνου βίαιης συμπεριφοράς

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΒΙΑΙΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ		
Στο άτομο	Στις στενές του σχέσεις	Στην κοινότητα – Κοινωνία
Δια/χές συμπεριφοράς (ελλειμματική προσοχή, υπερκιν/τα, εναντιωματική).	Κακή επίβλεψη των παιδιών από τους γονείς	Πρόσβαση και κατάχρηση αλκοόλ
Ανάμειξη με εγκληματικές δραστηριότητες	Σκληρές, χαλαρές ή ασυνεπείς γονικές πειθαρχικές πρακτικές	Πρόσβαση και χρήση πυροβόλων όπλων
Πρώιμη ανάμειξη με αλκοόλ, ουσίες, καπνό	Χαμηλό επίπεδο προσκόλλησης μεταξύ γονέων και παιδιών	Συμμορίες και προμήθεια παράνομων ουσιών
Χαμηλή νοημοσύνη και σχολικά επιτεύγματα	Χαμηλή συμμετοχή των γονέων στις δραστηριότητες των παιδιών	Μεγάλη εισοδηματική ανισότητα πολιτών
Χαμηλή σχολική δέσμευση και σχολική αποτυχία	Γονική κατάχρηση ουσιών ή εγκληματικότητα ή γονική κατάθλιψη	Φτώχεια
Ανεργία	Χαμηλό οικογενειακό εισόδημα ή ανεργία στην οικογένεια	Η ποιότητα της διακυβέρνησης μιας χώρας (νόμοι, βαθμός επιβολής τους, και οι πολιτικές για την εκπαίδευση και την κοινωνική
Έκθεση στη βία (οικογενειακή)	Σχέσεις με παραβατικούς συνομηλίκους και / ή συμμορίες	

Το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας που έχει γίνει σχετικά με τους παράγοντες κινδύνου εντοπίζει και μετρά την προγνωστική τους αξία ξεχωριστά, χωρίς να λαμβάνει υπόψη την αλληλεπίδραση τους. Συνήθως όμως εμφανίζεται συσσώρευση παραγόντων, και δεν υπάρχουν μεμονωμένα. Για παράδειγμα, παιδιά που είναι κακοποιημένα ή παραμελημένα, μεγαλώνουν συνήθως σε φτωχές οικογένειες, με μονογονεϊκούς γονείς, και ζουν σε υποβαθμισμένες γειτονιές που υποφέρουν από βία, χρήση ναρκωτικών και εγκληματικότητα. Μελέτες πολλαπλών παραγόντων κινδύνου δείχνουν ότι έχουν ανεξάρτητες, αθροιστικές επιδράσεις - δηλαδή, σε όσο περισσότερους παράγοντες κινδύνου εκτίθεται ένα παιδί, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να γίνει βίαιο. Έτσι, ένας 10χρονος που εκτίθεται, πχ, σε 6 ή περισσότερους παράγοντες κινδύνου είναι 10 φορές πιο πιθανό να γίνει βίαιος από την ηλικία των 18 ετών, σε σχέση με έναν 10χρονο που εκτίθεται σε έναν μόνο παράγοντα (Herrenkohl et al., 2000).

Οι περισσότεροι από τους παράγοντες κινδύνου που εντοπίστηκαν δεν φαίνεται να έχουν ισχυρή βιολογική βάση. Αντ' αυτού, θεωρείται ότι προκύπτουν από την κοινωνική

μάθηση ή από τον συνδυασμό κοινωνικής μάθησης και βιολογικών διεργασιών. Αυτό σημαίνει ότι οι βίαιοι νεαροί που έχουν βίαιους γονείς είναι πιθανότερο να έχουν διαμορφώσει τη συμπεριφορά τους μαθαίνοντάς την από την βίαιη συμπεριφορά των γονέων τους, παρά να την έχουν κληρονομήσει. Ομοίως, οι διαφορετικές προσδοκίες της κοινωνίας για τα αγόρια και τα κορίτσια - που περιμένει τα αγόρια να είναι πιο επιθετικά, για παράδειγμα - μπορούν να οδηγήσουν σε μαθημένες συμπεριφορές που αυξάνουν ή μειώνουν τον κίνδυνο βίας (Potter et al., 2001).

1.2 Θυματοποίηση

Η βία όπως και κάθε ενέργεια αποτελείται από δύο μέρη, αυτόν που την παράγει και αυτόν που γίνεται δέκτης της. Στις βίαιες συμπεριφορές τα δυο μέρη συνήθως φέρουν τους χαρακτηρισμούς δράστη και θύμα. Μελέτες, έρευνες και θεωρητικές προσεγγίσεις προέκυψαν από την άμεση ή έμμεση εξέταση και των δύο μερών. Στις θεωρίες της βίας με έμμεσο τρόπο δίνεται το περίγραμμα της δράσης του δράστη και λιγότερο του αποδέκτη.

Η επιστήμη που ασχολήθηκε αρχικά με την μελέτη του θύματος ήταν η εγκληματολογία από την οποία προέκυψε ο επιστημονικός κλάδος της θυματολογίας. Ο κλάδος αυτός μελετά τη θυματοποίηση, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων μεταξύ των θυμάτων και των παραβατών, των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των θυμάτων και του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Δεν περιορίζεται μόνο στη μελέτη των θυμάτων του εγκλήματος, αλλά περιλαμβάνει και άλλες μορφές παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ακόμη, μελετά τις σωματικές, συναισθηματικές και οικονομικές βλάβες των θυμάτων (Romie, X.H).

Επιπροσθέτως, περιλαμβάνει τις θεωρίες και τις έρευνες που χρησιμοποιούνται για να εξηγήσουν όλες τις πτυχές της θυματοποίησης, των συμπεριφορών των θυμάτων πριν, κατά τη διάρκεια αλλά και μετά τη θυματοποίηση. Μελετά παράλληλα την ανάλυση των νόμων, τις πολιτικές, ψυχολογικές επιδράσεις και τα προγράμματα που βοηθούν τα θύματα να συνεργάζονται με τα κυβερνητικά συστήματα για να αποκαταστήσουν τους σωματικούς, ψυχικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και νομικούς τραυματισμούς (Dussich, X.H).

Η θυματοποίηση αναφέρεται σε μια «διαδικασία με την οποία μια εξωτερική δύναμη έρχεται σε επαφή με ένα άτομο, προκαλεί πόνο και μερικές φορές προκαλεί τραυματισμό. Το καθένα από αυτά μπορεί να είναι βραχυχρόνιο ή μακροχρόνιο και μπορεί να οδηγήσει έως το θάνατο. Αυτή η δύναμη μπορεί να είναι νόμιμη ή παράνομη, φυσική ή ανθρωπογενής, βιολογική ή χημική, αναμενόμενη ή μη αναμενόμενη, κοινωνική ή ατομική, ήπια ή άγρια, εκούσια ή ακούσια κ.ά» (Dussich, X.H). Άλλοτε η θυματοποίηση αναφέρεται στην «εμπειρία κάποιου ατόμου όταν έχει βιώσει κάτι το κακό, κάποιας μορφής εκμετάλλευση, ζημιά ή απώλεια, που επηρεάζει το άτομό του, την προσωπική του περιουσία ή εκείνη του νοικοκυριού του και που συμβαίνει εξαιτίας κακόβουλων ενεργειών». (Έρευνα θυματοποίησης, Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας, 2009). Σε μια ακόμη διατύπωση του όρου της θυματοποίησης περιγράφεται ως « μια ασύμμετρη διαπροσωπική σχέση που είναι καταχρηστική, οδυνηρή, καταστροφική, παρασιτική και άδικη. Ενώ ένα έγκλημα βρίσκεται σε εξέλιξη, οι δράστες υποχρεώνουν προσωρινά τα θύματά τους να παίξουν ρόλους που μιμούνται τη δυναμική μεταξύ θηρευτή και θηράματος, νικητή και ηττημένου, κερδισμένου και χαμένου, ακόμη και το ρόλο του αφέντη και του σκλάβου. Με άλλα λόγια, η θυματοποίηση είναι η διαδικασία του να είσαι ή να γίνεσαι θύμα είτε άμεσα ή έμμεσα» (Romie, X.H).

Σύμφωνα με τον Farrington (αναφέρεται στο Κυριακίδης, 2007) η θυματοποίηση προσδιορίζεται βάσει πέντε βασικών στοιχείων. Ειδικά, τα στοιχεία αυτά είναι:

- πρόκειται για σωματική, λεκτική ή ψυχολογική επίθεση ή εκφοβισμό
- το άτομο που προβαίνει στην πράξη αυτή είναι δυνατότερο, ή τουλάχιστον γίνεται αντιληπτό ως δυνατότερο από το θύμα του
- η πράξη εμπεριέχει την πρόθεση να προκαλέσει φόβο ή/και να βλάψει το θύμα
- δεν υπάρχει πρόκληση εκ μέρους του θύματος για την εμφάνιση της συμπεριφοράς
- η συμπεριφορά είναι επαναλαμβανόμενη, και
- προκαλεί το επιθυμητό αποτέλεσμα (Κυριακίδης, 2007).

Ακολούθως, το πρόσωπο που χαρακτηρίζεται θύμα νοείται κάθε πρόσωπο που έχει υποστεί βλάβη από θύτη. Ωστόσο, βάσει ορισμένων γνωρισμάτων του θύματος έχουν δημιουργηθεί τρεις κύριες κατηγορίες θυμάτων. Οι κατηγορίες αυτές είναι:

- τα πρωτογενή θύματα
- τα δευτερεύοντα θύματα και
- τα «συγγενικά» θύματα.

Τα πρωτογενή θύματα είναι άτομα που επηρεάζονται άμεσα από τις ενέργειες που διαπράττονται εναντίον τους. Τα δευτερεύοντα θύματα είναι οι μάρτυρες μιας πράξης δηλαδή είναι θεατές και επηρεάζονται έμμεσα ενώ τα σχετικά θύματα είναι άτομα που εξαρτώνται από το κύριο θύμα, έχουν στενή σχέση με το κύριο θύμα ή συνδέονται με το θύμα με κάποιο άλλο τρόπο. Για παράδειγμα, οι γείτονες του θύματος ληστείας μπορούν να θεωρηθούν «συγγενικά» θύματα αν το έγκλημα επήλθε κοντά στο σπίτι τους (Hussung, 2017).

Από την σύντομη αλλά περιεκτική παράθεση των βασικών στοιχείων που συνθέτουν την επιστήμη της θυματολογίας είναι προφανές πως ο μελετώμενος πληθυσμός είναι εξαιρετικά μεγάλος. Αν και στην χώρα μας δεν υπάρχουν μελέτες θυματολογίας, τα δεδομένα από την Αμερική δείχνουν το εύρος του προβλήματος. Στοιχεία του 2010 δείχνουν πως, καταγράφηκαν 18,7 εκατομμύρια θυματοποιήσεις βίαιων και εγκληματικών πράξεων σε άτομα από 12 ετών και άνω (Harper, 2014).

1.2.1 Θεωρίες της θυματοποίησης

Για την κατανόηση του φαινομένου της θυματοποίησης έχουν αναπτυχθεί τέσσερις θεωρίες: η θεωρία της πρόκλησης, η θεωρία του τρόπου ζωής, η αποκλίνουσα θεωρία και η θεωρία των συνήθων δραστηριοτήτων (Siegel, 2016). Βάσει αυτών σκιαγραφείται ο ρόλος του θύματος στη βίαιη συμπεριφορά.

Η θεωρία της πρόκλησης του θύματος (The Victim Precipitation Theory): Η θεωρητικοί της τονίζουν την «υπαιτιότητα» του θύματος αλλά και το επίπεδο συμμετοχής του στην απελευθέρωση βίας. Υποστηρίζουν πως η συμπεριφορά του θύματος μπορεί να συντελέσει εν όλω ή εν μέρη στη θυματοποίησή του καθώς είναι το ίδιο που μπορεί να προκαλέσει την θυματοποίηση του. Ουσιαστικά μελετάται η διαδικασία θυματοποίησης μέσα από την αλληλεπίδραση του θύματος με ένα ή παραπάνω πρόσωπα, σε λιγότερο άμεσες μορφές εμπλοκής του όπως η συμμετοχή του σε επικίνδυνες ή ευάλωτες καταστάσεις (Sparks, 1985; Meier, Mieth, 1993).

Η θεωρία του τρόπου ζωής (The Lifestyle Theory): Η θέση της προσέγγισης αυτής υποθέτει πως το άτομο θυματοποιείται εξαιτίας του τρόπου ζωής του. Ορισμένα άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είναι πιο επιρρεπή στην θυματοποίηση επειδή ο τρόπος ζωής τους, τους εκθέτει σε επικίνδυνες καταστάσεις. Αδρομερώς, ως «τρόπος ζωής» νοείται ο ελεύθερος χρόνος και ο τρόπος που αξιοποιείται, ο χώρος και οι ώρες που κινείται το θύμα κυρίως εκτός σπιτιού καθώς και τα άτομα που το περιβάλλουν (Groff, 2007).

Η αποκλίνουσα θεωρία (Deviant Place Theory): Το μοντέλο αυτό θυματολογίας περιγράφει τη θυματοποίηση όχι ως αποτέλεσμα της συμπεριφοράς του ατόμου αλλά εξαιτίας του τόπου όπου διαβιεί. Η θεωρία αυτή έχει μια «οικολογική» ματιά στην ερμηνεία της αφού υποστηρίζει πως οι άνθρωποι που ζουν σε φτωχότερες περιοχές είναι πιο επιρρεπείς στη θυματοποίηση σε σχέση με άτομα που ζουν σε οικονομικά εύρωστες περιοχές (Siegel, 2011).

Η θεωρία της ρουτίνας (Routine Activity Theory): Η θεωρία αυτή μοιάζει πολύ με αυτή της θεωρίας του τρόπου ζωής. Τα τρία βασικά στοιχεία της θεωρίας που αυξάνουν συνολικά ή ανεξάρτητα τον κίνδυνο θυματοποίησης είναι η διαθεσιμότητα του στόχου (π.χ κακόφημες περιοχές), η απουσία ικανών κηδεμόνων (π.χ ελλιπής γονεϊκός έλεγχος) και το κίνητρο του δράστη (π.χ αποδοχή από συνομηλίκους) (Cullen et al, 2010).

Πλεονάζοντας, και με την ολοκλήρωση των βασικών θεωριών που αποδίδουν τον τρόπο που κάποιος ενδεχομένως να γίνει θύμα και μέσα από βιβλιογραφική ανασκόπηση εντοπίστηκαν δυο ενδιαφέρουσες έννοιες που συμπληρωματικά μπορούν να βοηθήσουν τον ερευνητή στη μελέτη της θυματοποίησης. Αυτές είναι οι έννοιες της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης (Repeat victimization, ή RV) και της πολλαπλής θυματοποίησης (poly-victimization ή multi-victimization). Η επαναλαμβανόμενη αντιστοιχεί σε εκείνη την κατάσταση όπου το θύμα είναι εκτεθειμένο στον ίδιο τύπο αδικήματος περισσότερες από μια φορές μέσα σε μια καθορισμένη χρονική περίοδο. Ενώ στην πολλαπλή θυματοποίηση το θύμα είναι εκτεθειμένο σε δύο ή περισσότερα αδικήματα διαφορετικού τύπου εντός μιας καθορισμένης χρονικής περιόδου (Turner HA et al, 2010). Μπορεί να αναφέρεται στην άμεση θυματοποίηση αλλά και στην έμμεση, είτε ως αυτόπτης μάρτυρας είτε με άλλη γνώση (Finkelhor et al, 2010).

Η διάκριση αυτή χρησιμοποιείται περισσότερο τα τελευταία χρόνια στην μελέτη του θύματος και έχουν γίνει πολλές σχετικές έρευνες οι οποίες έχουν εκτιμηθεί ως πληρέστερες αφού πρόκειται για πολυπαραγοντικές μελέτες ενός φαινομένου και χαίρουν μεγαλύτερης αποδοχής από εκείνες που συσχετίζουν μόλις ένα στοιχείο με την θυματοποίηση. Επίσης, ο ορισμός του θύματος με την πάροδο των ετών έχει διαφοροποιηθεί αισθητά καθώς αρχικά ήταν πιο στενός εννοιολογικά και χρησιμοποιούνταν κατά κύριο λόγο για να περιγράψει πρόσωπα εμπλεκόμενα σε σοβαρά εγκλήματα όπως ανθρωποκτονίες.

Σήμερα πλέον το θύμα και οι φορείς που ασχολούνται με αυτό έχουν άλλη προσέγγιση καθώς η επιστήμη της θυματολογίας αναπτύσσεται διαρκώς και παράγει μεγαλύτερη γνώση για τις συνέπειες της θυματοποίησης.

1.3 Αντίληψεις

Η αντίληψη είναι ίσως η βασικότερη γνωστική μας λειτουργία, υπό την έννοια ότι αποτελεί προϋπόθεση για όλες τις υπόλοιπες διεργασίες του γνωστικού μας συστήματος. Ένας οργανισμός που στερείται αντίληψης, δεν έχει τη δυνατότητα μάθησης ή μνήμης. Είναι ο βασικός τρόπος με τον οποίο παίρνουμε πληροφορίες για το περιβάλλον που ζούμε. Ένας από τους πρώτους ορισμούς της αντίληψης έχει δοθεί από τον T. Reid το 1785. Σύμφωνα με αυτόν, αντίληψη είναι όλες εκείνες οι εμπειρίες που συνδέονται με εξωτερικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος. Συνεπώς, η αντίληψη είναι το προϊόν μιας γνωστικής διαδικασίας που συνδέει την εκάστοτε οργανική εμπειρία με τον εξωτερικό κόσμο (Οικονόμου, χ.η.).

Αναλυτικότερα, η αντίληψη είναι γνωστική λειτουργία μέσω της οποίας γίνεται η πρόσληψη, η οργάνωση και η αναγνώριση των ερεθισμάτων τα οποία μεταφέρουν κάποιες πληροφορίες. Τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος διεγείρουν τα αισθητήρια όργανα, τα οποία με τη σειρά τους μεταβιβάζουν το μήνυμα στο Κ.Ν.Σ. για επεξεργασία. Αποτελεί δηλαδή, διαδικασία ερμηνείας των πληροφοριών που εισέρχονται στον εγκέφαλο μέσω των αισθητηριακών οργάνων, για τη σχηματοποίηση αντικειμένων, εικόνων, ήχων, προτάσεων κ.λ.π. Η αντίληψη βασίζεται στην αφαίρεση και συγκράτηση των κοινών χαρακτηριστικών. Για παράδειγμα, η ικανότητα αναγνώρισης ενός αντικειμένου το οποίο βλέπει το άτομο για πρώτη φορά (μία καρέκλα που ποτέ δεν έχει ξαναδεί) οφείλεται στην ικανότητα του ατόμου να συγκρατεί τα κοινά χαρακτηριστικά του αντικειμένου. Για να αναγνωρισθεί ένα αντικείμενο μέσα στο χώρο, πρέπει να ξεχωριστεί από τα άλλα που το περιβάλλουν. Το αντιληπτικό σύστημα πρέπει να μπορεί να αναγνωρίζει ένα ερέθισμα που το άτομο βλέπει για πρώτη φορά. Η αντίληψη των ερεθισμάτων συντελείται με την συνένωση των επιμέρους στοιχείων τους. Για να γίνει δηλαδή αντιληπτό ένα αντικείμενο, διασπάται στα στοιχεία του, τα οποία στη συνέχεια ενώνονται. Η αντίληψη περιλαμβάνει πολλαπλά στάδια επεξεργασίας και η συνειδητοποίηση πιθανόν να αναπαριστά το τελικό στάδιο επεξεργασίας (Παξινός, 2018). Η αντίληψη είναι μία ερμηνευτική διαδικασία μέσω της οποίας οι πληροφορίες που έρχονται από το περιβάλλον ερμηνεύονται για να σχηματίσουν αντικείμενα, γεγονότα, πρόσωπα, κ.λ.π. Οτιδήποτε αντιλαμβανόμαστε δεν αποτελεί πιστό αντίγραφο του εξωτερικού κόσμου. Επηρεάζεται από 1) προηγούμενες γνώσεις, 2) από το συγκείμενο, 3) Λανθασμένες αντιλήψεις - Αντιληπτικές πλάνες (Σκοπελίτη, 2015).

1.3.1 Διαμόρφωση των αντιλήψεων

Καθημερινά, οι άνθρωποι επηρεάζονται από πολλά γεγονότα έτσι ώστε να διαμορφώσουν ποικίλες αντιλήψεις. Τα ερεθίσματα που λαμβάνει ένα άτομο κάθε μέρα θα μπορούσε κανείς να πει ότι είναι άπειρα. Ο άνθρωπος έχει την τάση να οργανώνει αυτά τα ερεθίσματα σε σύνολα και σε κατηγοριοποιήσεις. Αυτή η διαδικασία διευκολύνει την αντίληψη του περιβάλλοντος και απλοποιεί τις αντιδράσεις του οργανισμού έτσι ώστε να συνοψίζονται τα ερεθίσματα και να επιτρέπεται η πιο ορθολογική ανάλυση των φαινομένων (Bruner κ.α. 1956). Φυσικά όλες αυτές οι διαδικασίες δεν περιορίζονται μόνο στα ερεθίσματα του φυσικού περιβάλλοντος αλλά αναφέρονται και σε σύμβολα και αφηρημένες έννοιες και ιδέες. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η διαμόρφωση των αντιλήψεων μέσω των παραπάνω διαδικασιών έχει το μειονέκτημα ότι τοποθετεί στην ίδια κατηγορία φαινόμενα ή θέματα που ενδέχεται να διαφέρουν ουσιαστικά. Έτσι, υπεραπλουστεύοντάς τα, μπορεί κανείς να φτάσει από τις απλές «ουδέτερες» αντιλήψεις στις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα (Μυλωνά, 2007). Με τον όρο στερεότυπα αναφερόμαστε σε διαδεδομένες αντιλήψεις και γενικεύσεις, πολλές φορές ισοπεδωτικές, για χαρακτηριστικά που διακρίνονται σε πρόσωπα, ομάδες, φαινόμενα κ.λ.π. και οι οποίες αλλάζουν σχετικά δύσκολα (Κοκκινάκη, 2005).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση αντιλήψεων παίζει επίσης και η σειρά με την οποία προσλαμβάνει κανείς διάφορες πληροφορίες. Πρόκειται σύμφωνα με τον Asch (1946) για το φαινόμενο των αρχικών και πρόσφατων πληροφοριών. Σύμφωνα με αυτό, οι αρχικές πληροφορίες έχουν μεγαλύτερη επίδραση στη συνολική εντύπωση και την αντίληψη που σχηματίζει κανείς για κάποιο ζήτημα από τις μεταγενέστερες.

Επίσης, στη διαμόρφωση των αντιλήψεων, η ύπαρξη κάποιας αρνητικής πληροφορίας τραβάει περισσότερο την προσοχή των ανθρώπων και έτσι μια αρνητική εντύπωση αλλάζει πιο δύσκολα με την εμφάνιση κάποιων θετικών πληροφοριών, ενώ αντίθετα μια θετική εντύπωση ευκολότερα αλλάζει σε αρνητική (Fiske, 1980). Η μεγάλη σχετική βαρύτητα των αρνητικών πληροφοριών μπορεί ενδεχομένως να εξηγηθεί, δεδομένου

ότι οι αρνητικές πληροφορίες ενδέχεται να σηματοδοτούν κάποιο κίνδυνο και επομένως να είναι σημαντικές για την αποφυγή αρνητικών συνεπειών, γεγονός που ενισχύει την προσοχή που τους δίνουν οι άνθρωποι κατά τη διαμόρφωση συγκεκριμένων αντιλήψεων για διαφορετικά ζητήματα ή φαινόμενα (Κοκκινάκη 2005).

Τέλος ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για τη διαμόρφωση των αντιλήψεων είναι και η αξιολόγηση των διαφορετικών χαρακτηριστικών που συνθέτουν ένα ζήτημα, πρόσωπο, φαινόμενο κ.λ.π. (Κοκκινάκη 2005) η οποία διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο, αλλά επηρεάζεται σαφώς τόσο από τις από τις τάσεις της κάθε εποχής, αλλά και από τις γενικές επιταγές κάθε διαφορετικής κοινωνίας, με άλλα λόγια δομούνται μέσα στο εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο. Έτσι οι αντιλήψεις μας, οι συγκεκριμένες ιδέες που διαμορφώνουμε για τα πράγματα είναι βέβαια ιδιαίτερες για κάθε άτομο και προσωπικές, αλλά επηρεάζονται συνήθως και από γενικότερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το χωροχρόνο στον οποίο ζει και δραστηριοποιείται κάθε άνθρωπος (Μυλωνά, 2007).

1.3.2 Αντιλήψεις και στάσεις

Οι αντιλήψεις και οι στάσεις είναι όροι με συναφές αλλά όχι κοινό περιεχόμενο. Στην ουσία πρόκειται για έννοιες επικαλυπτόμενες, καθώς οι αντιλήψεις αποτελούν μέρος των στάσεων και συγκεκριμένα σχετίζονται με τη γνωστική διάσταση τους (Γεώργας, 1995). Οι αντιλήψεις είναι συγκεκριμένες ιδέες, οι οποίες, σε συνδυασμό με ποικίλα συναισθήματα - θετικά, αρνητικά ή ουδέτερα - που μπορεί να εγείρονται παράλληλα σε σχέση με αυτές, αλλά και με έκφραση συγκεκριμένης συμπεριφοράς, συνιστούν τις στάσεις. Οι στάσεις επομένως αποτελούν μια γενικότερη έννοια που επιμερίζεται στα τρία αυτά μερικότερα στοιχεία: τις αντιλήψεις (που αποτελούν το γνωστικό στοιχείο των στάσεων), τα συναισθήματα και την έκφραση *συμπεριφοράς* (Μυλωνά, 2007).

Οι στάσεις έχουν τη δυνατότητα να μετρηθούν και να ποσοτικοποιηθούν. Έτσι με γνώμονα τις τρεις αυτές χαρακτηριστικές διαστάσεις των στάσεων (γνωστική, συναισθηματική, συμπεριφοράς) μπορεί κανείς να διερευνήσει τις διαθέσεις των ανθρώπων απέναντι σε συγκεκριμένα θέματα, όπως το υπό μελέτη θέμα, φτάνοντας σε συγκεκριμένα συμπεράσματα. Οι αντιλήψεις βέβαια αποτελούν ένα πρωταρχικής σημασίας στοιχείο - το οποίο στην παρούσα έρευνα διερευνάται με τη χρήση του ερωτηματολογίου - ωστόσο δε μπορεί κανείς να γενικεύσει και να συγκρίνει τα πορίσματα μιας έρευνας αν δεν χρησιμοποιήσει τις μετρήσιμες διαβαθμίσεις που χαρακτηρίζουν τις στάσεις. Έτσι αποτελεί πάγια τακτική πλείστων ερευνητικών προσπαθειών η συγκέντρωση και καταγραφή των αντιλήψεων των ανθρώπων για διάφορα θέματα, με τη χρήση διαφόρων ερευνητικών εργαλείων, με στόχο τη μέτρηση των στάσεων τους για τα θέματα αυτά και την εξαγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων (Μυλωνά, 2007).

2.ΕΡΕΥΝΑ

2.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να παραθέσει τις πιθανές εμπειρίες των παιδιών σε βίαια περιστατικά στην κοινότητα, προκειμένου να αναδείξει την σχέση αυτών με τη διαμόρφωση αντιλήψεων περί βίας.

2.1.1 Ερευνητικές υποθέσεις και ερωτήματα

Οι βασικές ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας είναι:

- Τα παιδιά από περιοχές με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό προφίλ εκτίθενται περισσότερο στην κοινοτική βία απ' ό τι τα παιδιά με υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό προφίλ .
- Οι αντιλήψεις των παιδιών από περιοχές με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό προφίλ είναι πιο θετικές προς τις βίαιες συμπεριφορές λόγω του βαθμού έκθεσης τους σε αυτή.

Τα επιμέρους ερωτήματα είναι:

- Διαμορφώνονται οι αντιλήψεις των παιδιών βάσει ορισμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών τους (φύλο, ηλικία, καταγωγή, κηδεμονία, οικογενειακή κατάσταση, εργασία γονέων);
- Διαμορφώνεται η έκθεση των παιδιών στην κοινοτική βία βάσει ορισμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών τους (φύλο, ηλικία, καταγωγή, κηδεμονία, οικογενειακή κατάσταση, εργασία γονέων);
- Πως επηρεάζει ο βαθμός έκθεσης σε βία, τις αντιλήψεις περί βίας;
- Διαμορφώνονται οι αντιλήψεις των παιδιών για τη βία, βάσει των εμπειριών τους ως θύματα;
- Διαμορφώνονται οι αντιλήψεις των παιδιών για τη βία, βάσει των εμπειριών τους ως θεατές;

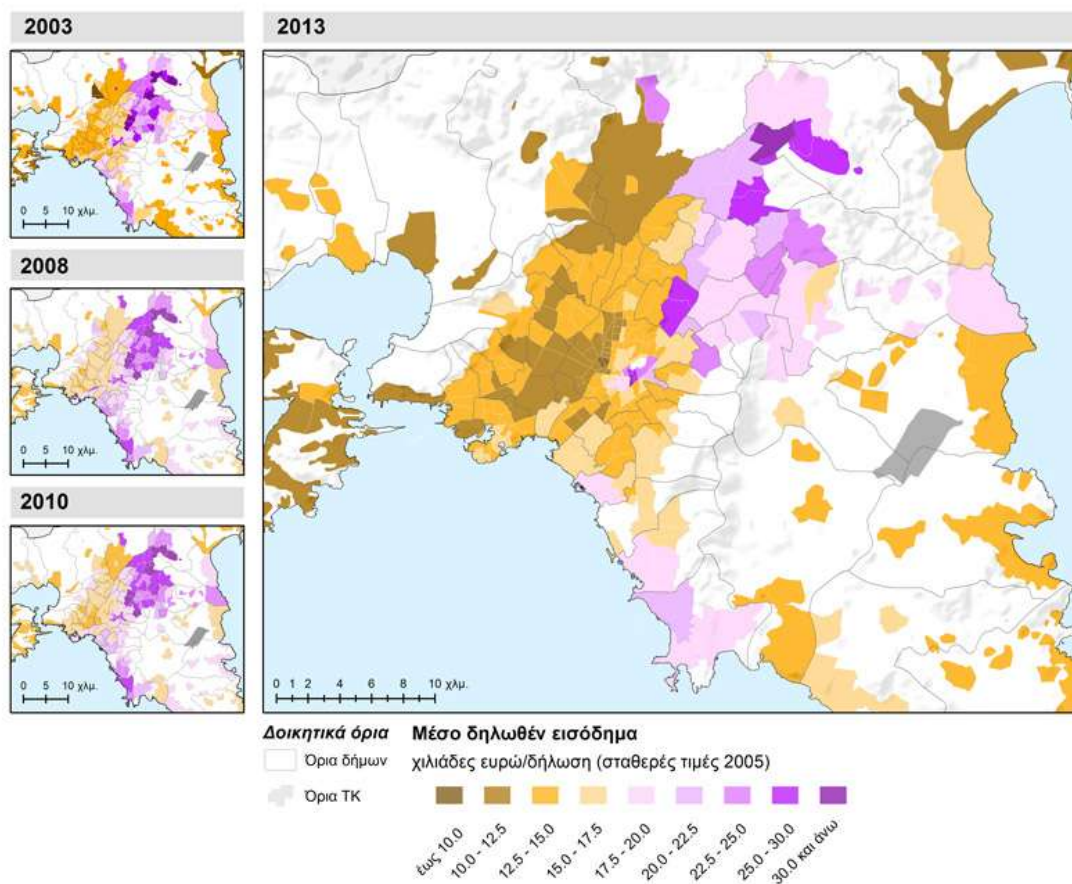
2.2 Μεθοδολογία

2.2.1 Υλικό

Η έρευνα είναι ποσοτική και πραγματοποιήθηκε με την χρήση ερωτηματολογίων. Οι συμμετέχοντες ήταν παιδιά του ηλικιακού φάσματος 10 έως 12 ετών, κάτοικοι της Δυτικής και Βορειοανατολικής Αττικής. Η επιλογή αυτών των δυο διαφορετικών περιοχών έγινε διότι παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους καθώς και διαφορές στο βαθμό αστικοποίησής τους. Ως Δυτική Αττική νοούνται οι Δήμοι Περιστερίου, Φυλής, Αχαρνών, Καματερού, Ιλίου, Ασπροπύργου, Αιγάλεω, Κορυδαλλού κ.ά , και ως Βορειοανατολική Αττική νοούνται οι δήμοι Κηφισιάς, Νέας Ερυθραίας, Παλλήνης, Βριλησίων, Αμαρουσίου, Διονύσου, Ραφήνας, κ.ά. Ο προσδιορισμός τους ως Δυτική και Βορειοανατολική Αττική έγινε με γεωγραφικά και όχι διοικητικά κριτήρια. Οι διαφορές αυτών των περιοχών αποτυπώνονται σε πολλά επίπεδα από τα στατιστικά στοιχεία που αντλήθηκαν από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) αλλά και από την Περιφέρεια Αττικής, που για τα έτη 2014-2020 κατέθεσε πρόταση Έργου με τον τίτλο: «Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης για Υποβαθμισμένες Περιοχές». Ως Υποβαθμισμένες περιγράφονται Δήμοι της Δυτικής Αττικής.

Στην Εικόνα 1, απεικονίζονται ξεκάθαρα οι οικονομικές τουλάχιστον διαφορές των περιοχών που μελετώνται σε αυτή την εργασία. Αφορά έναν «οικονομικό» χάρτη που

δείχνει με απλό και σύντομο τρόπο σε ποιες περιοχές τα νοικοκυριά εμφανίζουν χαμηλότερο ή υψηλότερο εισόδημα. Από το 2003 έως και το 2013 φαίνεται πως σταθερά η Δυτική Αττική συγκεντρώνει τα χαμηλότερα ποσοστά με το μέσο δηλωθέν εισόδημα.

Εικόνα 1: Μέσο δηλωθέν εισόδημα

2.2.2 Εργαλεία

Για την έρευνα αυτή, δόθηκε ενοποιημένο ερωτηματολόγιο 45 ερωτήσεων, που περιλάμβανε τα εξής: 1. Δημογραφικές (6 ερωτήσεις), 2. το «Ερωτηματολόγιο για τις αντιλήψεις των μαθητών για τη βία» (14 ερωτήσεις), (Slaby, 1989) 3. το «Ερωτηματολόγιο Έκθεσης στην κοινοτική βία» (25 ερωτήσεις), (CEQ, Schwartz, 2000).

Τα ερωτηματολόγια μεταφράστηκαν στην ελληνική γλώσσα και λήφθηκε η σχετική άδεια για τη χρήση τους από τους συντάκτες. Σχετικά με το ερωτηματολόγιο που αφορούσε τις αντιλήψεις, η μέτρηση έγινε σε κλίμακα τεσσάρων σημείων (Διαφωνώ πολύ, Διαφωνώ λίγο, Συμφωνώ λίγο, Συμφωνώ πολύ). Ενώ, για το ερωτηματολόγιο σχετικά με την έκθεση στην κοινοτική βία η κλίμακα ήταν πάλι τεσσάρων σημείων με πιθανές απαντήσεις (Ποτέ, Μία φορά, Μερικές φορές, Πολλές φορές).

Βασικό δε στοιχείο αποτέλεσε πως και τα δυο ερωτηματολόγια είχαν χρησιμοποιηθεί από τους συντάκτες τους σε παιδιά, διασφαλίζοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό την καταλληλότητά τους για χρήση.

2.2.3 Μέσα συλλογής δεδομένων

Η συλλογή του δείγματος της έρευνας έγινε από την κοινότητα. Κατά κύριο λόγο το δείγμα εντοπίστηκε σε χώρους που δραστηριοποιούνταν παιδιά αυτής της ηλικίας,

όπως παιδικές χαρές, πάρκα αναψυχής, παιδότοποι, χώροι εξωσχολικών δραστηριοτήτων (κολυμβητήρια, γήπεδα, ωδεία), πολιτιστικοί χώροι αλλά και από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον των ερευνητριών, χωρίς καμιά εμπλοκή των σχολικών μονάδων.

Για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκαν 2 συναντήσεις με κάθε συμμετέχοντα και τον γονέα - κηδεμόνα του. Υπήρξε όμως κάποιος μικρός αριθμός περιπτώσεων που η ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου, έγινε σε μια μόνο συνάντηση προς διευκόλυνση των συμμετεχόντων. Στην πρώτη συνάντηση πραγματοποιούνταν παρουσίαση του σκοπού της έρευνας και του ερωτηματολογίου στους γονείς και κηδεμόνες των παιδιών, με στόχο να δοθεί η απαραίτητη άδεια από εκείνους στην συμπλήρωση των εργαλείων. Στη δεύτερη συνάντηση, εξηγούνταν αντίστοιχα, το προς συμπλήρωση εργαλείο στο παιδί – συμμετέχον, και οι ερευνητές ήταν παρόντες σε όλη την διαδικασία, για επίβλεψη και επίλυση αποριών. Οι ερωτήσεις διαβάζονταν από τους ερευνητές ώστε να διασφαλιστεί ότι θα γίνουν πλήρως κατανοητές από τα παιδιά με φτωχό ή περιορισμένο λεξιλόγιο. Πριν τη συλλογή, τα ερωτηματολόγια ελέγχονταν για το αν έχουν συμπληρωθεί όλες οι απαντήσεις για την ελαχιστοποίηση της απώλειας δεδομένων. Η διαδικασία διαρκούσε κατά μέσο όρο, από τριάντα έως σαράντα πέντε λεπτά, ανάλογα την αντιληπτική ικανότητα και διάθεση του παιδιού.

2.2.4 Στατιστική επεξεργασία των δεδομένων

Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων έγινε στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων και σε όλες τις αναλύσεις χρησιμοποιήθηκε η 23^η έκδοση του Στατιστικού Προγράμματος για Κοινωνικές Επιστήμες (SPSS).

Προκειμένου να αναλυθούν ποιοτικά χαρακτηριστικά δόθηκαν διακριτές τιμές, ώστε να διαχωριστούν και να αποτυπωθούν αριθμητικά οι πιθανές διαφοροποιήσεις στα χαρακτηριστικά αυτά. Επιπλέον, οι απαντήσεις έγιναν μεταβλητές, ώστε να αναλυθούν στατιστικά, και έγιναν οι ανάλογες συσχετίσεις μεταξύ των δύο ερωτηματολογίων.

Το πρώτο βήμα για τη διενέργεια των στατιστικών αναλύσεων ήταν η κωδικοποίηση των απαντήσεων της μορφής «Ναι»/ «Όχι» σε αριθμητικά δεδομένα: 0 για «ναι», 1 για «όχι». Οι υπόλοιπες απαντήσεις των δημογραφικών στοιχείων κωδικοποιήθηκαν ως εξής: 0 για την πρώτη πιθανή επιλογή, 1 για τη δεύτερη κ.ο.κ. Οι ερωτήσεις με απαντήσεις της μορφής «Διαφωνώ πολύ» / «Διαφωνώ λίγο» / «Συμφωνώ λίγο» / «Συμφωνώ πολύ» του πρώτου μέρους (A1 - A14), κωδικοποιήθηκαν με 1 το «Διαφωνώ πολύ», με 2 το «Διαφωνώ λίγο», με 3 το «Συμφωνώ λίγο» και με 4 το «Συμφωνώ πολύ». Ομοίως, κωδικοποιήθηκαν και οι ερωτήσεις του δεύτερου μέρους (B1 - B25), κωδικοποιώντας με 1 το «Ποτέ», με 2 το «Μία φορά», με 3 το «Μερικές φορές» και με 4 το «Πολλές φορές».

Στο Α' μέρος του ερωτηματολογίου οι περισσότερες ερωτήσεις ήταν διατυπωμένες έτσι που τα υψηλότερα σκορ έδειχναν μικρότερη τάση για βία και περισσότερες γνώσεις ή ικανότητες στην επίλυση προβλημάτων, χωρίς χρήση βίας, ενώ στις περιπτώσεις των ερωτήσεων A1, A3, A5, A8, A9 και A12 τα υψηλά σκορ σήμαιναν και υψηλότερη τάση για βία. Έτσι, για την εναρμόνισή τους με τις υπόλοιπες ερωτήσεις η κωδικοποίησή τους διαμορφώθηκε αντίστροφα: 1 για «Συμφωνώ πολύ», 2 για «Συμφωνώ λίγο», 3 για «Διαφωνώ λίγο» και 4 για «Διαφωνώ πολύ».

Επιπλέον, για την εργασία των γονέων δημιουργήθηκαν δύο νέες μεταβλητές που εξέφραζαν αν εργάζονταν και οι δύο γονείς ή όχι (τιμή 0 σήμαινε ότι εργάζονται και οι δύο γονείς ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση η μεταβλητή λάμβανε την τιμή 1) και το αν δεν εργάζονταν κανένας γονέας (τιμή 0 σήμαινε ότι δεν εργάζονταν κανένας από τους 2

γονείς ενώ παίρνει την τιμή 1 σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση). Αυτό έγινε με την επανακωδικοποίηση των μεταβλητών αυτών ώστε να εναρμονιστούν με τις υπόλοιπες: 1 για «Συμφωνώ πολύ», 2 για «Συμφωνώ λίγο», 3 για «Διαφωνώ λίγο» και 4 για «Διαφωνώ πολύ».

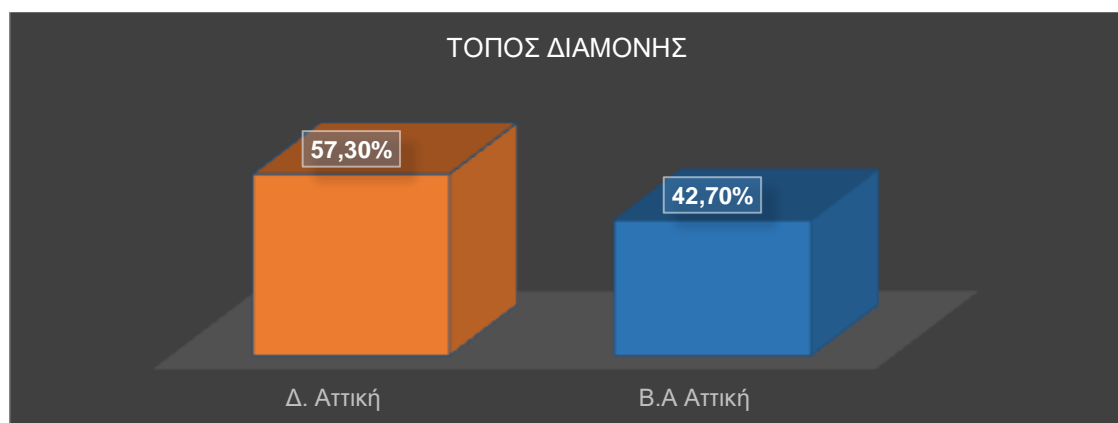
Χρησιμοποιήθηκε το Cronbach's alpha για τη μέτρηση της αξιοπιστίας στη χρήση ενός συνόλου μεταβλητών όταν μετρούνταν μια μη μετρήσιμη μεταβλητή. Η μη μετρήσιμη αυτή μεταβλητή αφορούσε την τάση για χρήση βίας. Εκτελώντας το Cronbach's alpha με τις νέες τιμές, δόθηκε τιμή $\alpha=0.659$ που έδειξε αμφισβητήσιμα αποτελέσματα για την εγκυρότητα των δεδομένων. (Βλ. Πίνακα 2 στο Παράρτημα II).

Έτσι, δημιουργήθηκε μία νέα μεταβλητή με όνομα «Αποφυγή Βίας», η οποία υπολογίστηκε από το άθροισμα των απαντήσεων σε 14 ερωτήσεις του πρώτου μέρους του ερωτηματολογίου προς το πλήθος των απαντήσεων (150). Όπως τονίζει η βιβλιογραφία, υψηλότερη τιμή της μεταβλητής αυτής σήμαινε καλύτερη γνώση και ικανότητα στην επίλυση διενέξεων χωρίς χρήση βίας.

Το ερωτηματολόγιο B (CEQ - Community Experience Questionnaire) απαρτιζόταν από 25 ερωτήσεις που εξέταζαν την έκθεση του παιδιού στη βία. Το cronbach's alpha για το ερωτηματολόγιο B ήταν $\alpha = .89$, τιμή που υποδηλώνει καλό συντελεστή αξιοπιστίας. Επίσης, δημιουργήθηκε μία νέα μεταβλητή με όνομα «Έκθεση Στη Βία» που υπολογίστηκε ως ο μέσος όρος των 25 απαντήσεων με μεγαλύτερες τιμές να εκφράζουν περισσότερη έκθεση στη βία. Επειδή όμως, οι ερωτήσεις αυτές χωρίζονται σε δύο κατηγορίες και εξετάζουν την έκθεση του παιδιού στη βία: i) είτε ως θύμα (οι πρώτες 11 ερωτήσεις), ii) είτε ως θεατής (οι υπόλοιπες 14), εξετάστηκαν ξεχωριστά οι δύο αυτές υποκλίμακες. Οι πρώτες 11 ερωτήσεις (CEQ-VIC / Community Experience Questionnaire - Victim) έδωσαν $\alpha = .803$, ενώ οι υπόλοιπες 14 ερωτήσεις (CEQ-WIT / Community Experience Questionnaire - Witness) έδωσαν $\alpha = .842$. Και στις δύο περιπτώσεις οι τιμές αυτές υποδηλώνουν καλή συνοχή μεταξύ των συντελεστών συσχέτισης των ερωτήσεων. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν δύο νέες μεταβλητές, CEQVIC και CEQWIT με τις μέσες τιμές των δύο κλιμάκων. Η συσχέτιση των CEQVIC και CEQWIT βγήκε $.658$ ($p \leq .001$).

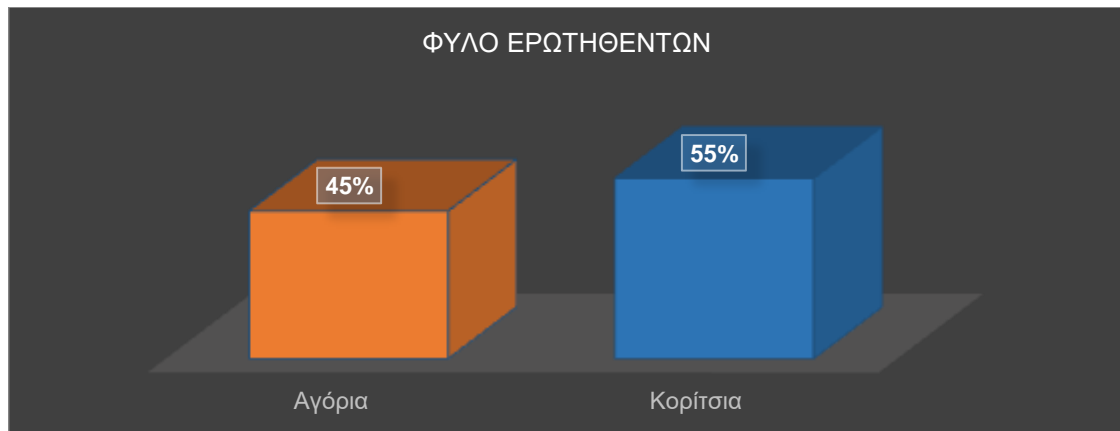
2.3 Αποτελέσματα

Προσεγγίστηκαν 150 παιδιά ηλικίας 10-12 ετών και λήφθηκαν απαντήσεις από όλα, δηλαδή υπήρξε 100% βαθμός απαντητικότητας. Τα 86 από τα 150 παιδιά (57,3%) προέρχονταν από τη Δυτική Αττική, ενώ τα υπόλοιπα 64 (42,7%) προέρχονταν από την Βορειοανατολική Αττική (Σχήμα 1).

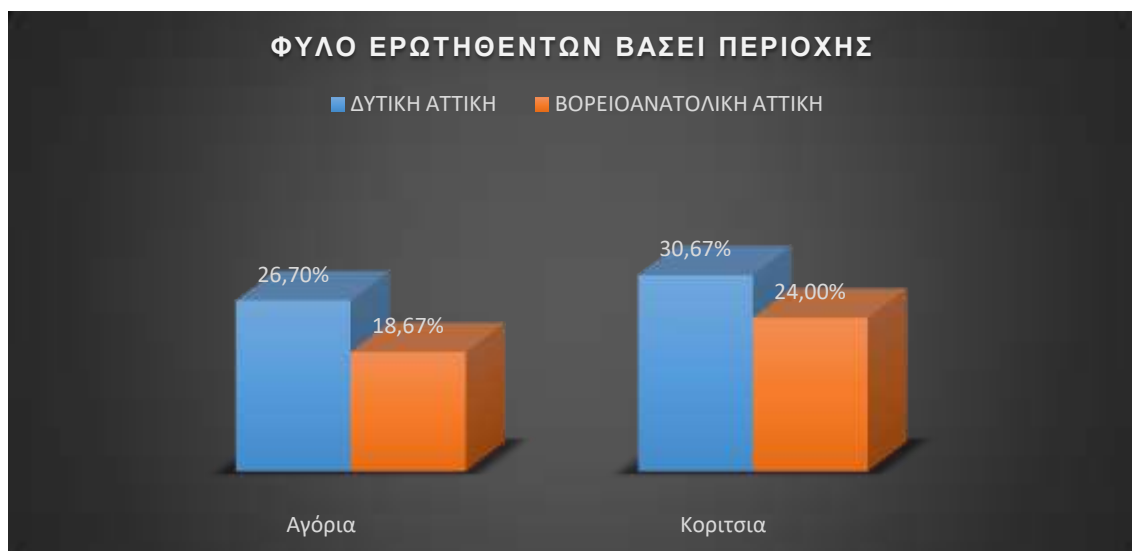

Σχήμα 1: Τόπος διαμονής ερωτηθέντων

Δεν υπήρξε σημαντική διαφορά ως προς το φύλο αφού το 55% των παιδιών (82) ήταν κορίτσια και το υπόλοιπο 45% (68) ήταν αγόρια (Σχήμα 1.1). Και στις δύο περιοχές τα κορίτσια έχουν αυτή τη μικρή διαφορά που φτάνει το 5% των ερωτηθέντων (Σχήμα 1.1.1)

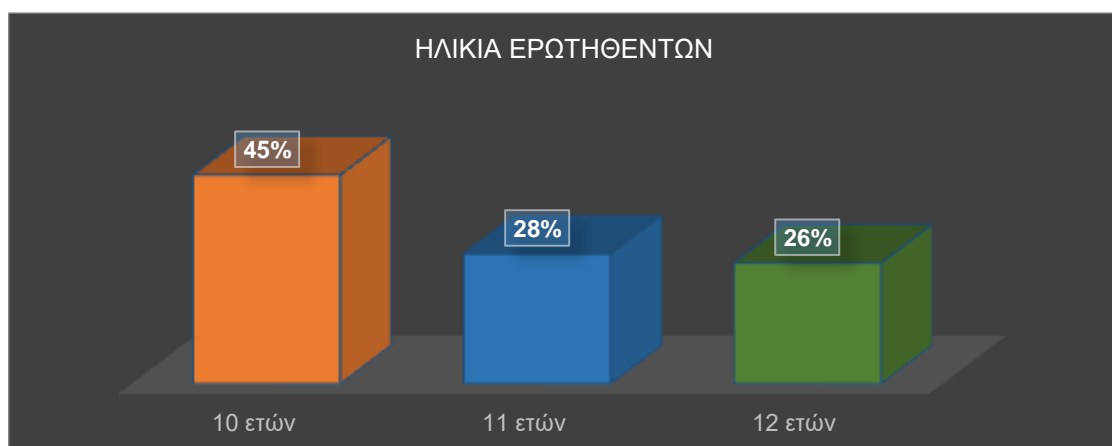

Σχήμα 1.1: Φύλο ερωτηθέντων

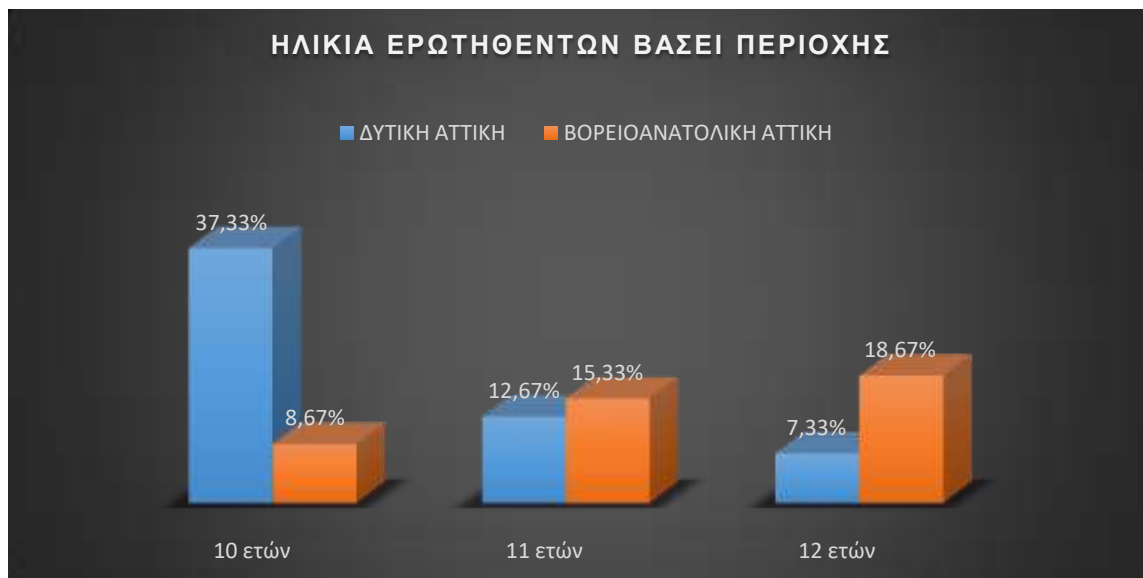
Σχήμα 1.1.1: Φύλο ερωτηθέντων βάσει περιοχής

Το 45% των παιδιών ήταν 10 ετών, το 28% (43 παιδιά) 11 ετών και το 26% (39 παιδιά) ήταν 12 ετών (Σχήμα 1.2). Η μέση ηλικία των παιδιών ήταν 10,8 έτη.

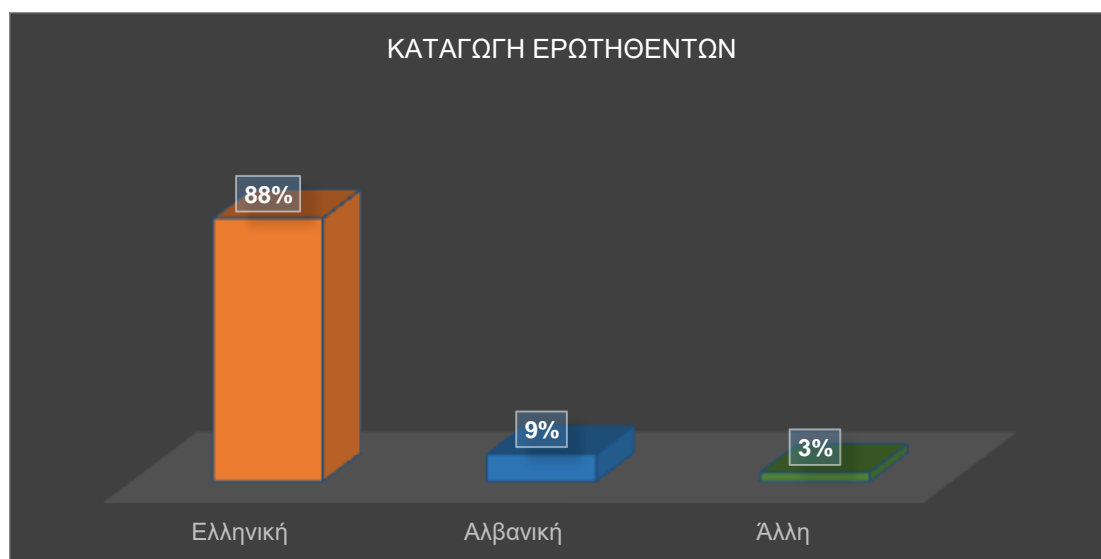
Σχήμα 1.2: Ηλικία ερωτηθέντων

Διαχωρίζοντας τα και αναλύοντας τα αποτελέσματα βάσει περιοχής φαίνεται πως τυχαία τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά (10 ετών) συναντήθηκαν στην περιοχή της Δ. Αττικής ενώ τα μεγαλύτερα (12 ετών) εντοπίστηκαν στη Β.Α Αττική (Σχήμα 1.2.1).

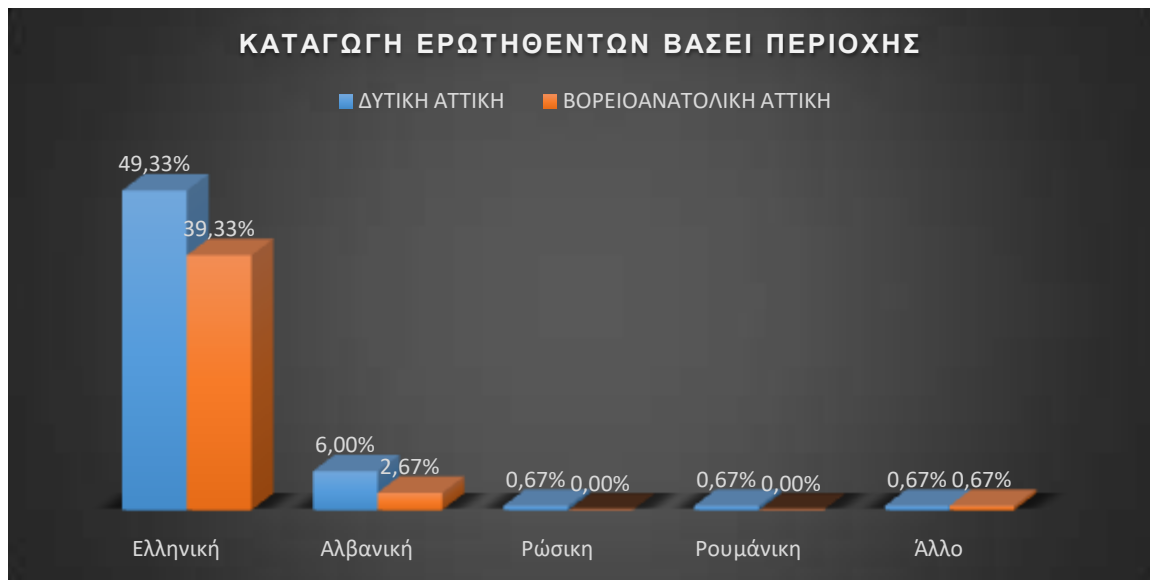

Σχήμα 1.2.1: Ηλικία ερωτηθέντων βάσει περιοχής

Η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών, 88%, ήταν ελληνικής καταγωγής συμπεριλαμβανόμενων και παιδιών Ρομά (Σχήμα 1.3) ενώ το 9% ήταν αλβανικής καταγωγής, και τα υπόλοιπα παιδιά ήταν ρωσικής, ρουμανικής ή άλλης καταγωγής. Τα αλλοδαπά παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα, σχεδόν σε διπλάσιο ποσοστό δήλωσαν ως περιοχή κατοικίας δήμο της Δ. Αττικής. Επίσης, και στις δύο περιοχές τα αλλοδαπά παιδιά της έρευνας είχαν στην πλειοψηφία τους χώρα καταγωγής την Αλβανία (Σχήμα 1.3.1).

Σχήμα 1.3: Καταγωγή ερωτηθέντων

Σχήμα 1.3.1: Καταγωγή ερωτηθέντων βάσει περιοχής

Το 87% των παιδιών έμεινε με τους γονείς του (Σχήμα 1.4), το 12% έμειναν μόνο με τον ένα γονέα, που ήταν αποκλειστικά η μητέρα και το 1% με τον παππού ή τη γιαγιά. Καμία διαφοροποίηση δεν υπήρξε μεταξύ των περιοχών. Όπως στο σύνολο έτσι και ανά περιοχή, ο μεγαλύτερος αριθμός των παιδιών μένουν και με τους δύο γονείς ή μόνο με τη μητέρα. Αξιοσημείωτο, πως δεν καταγράφηκε καμιά μονογονεϊκή οικογένεια με πατέρα αλλά μόνο με μητέρα (Σχήμα 1.4.1).

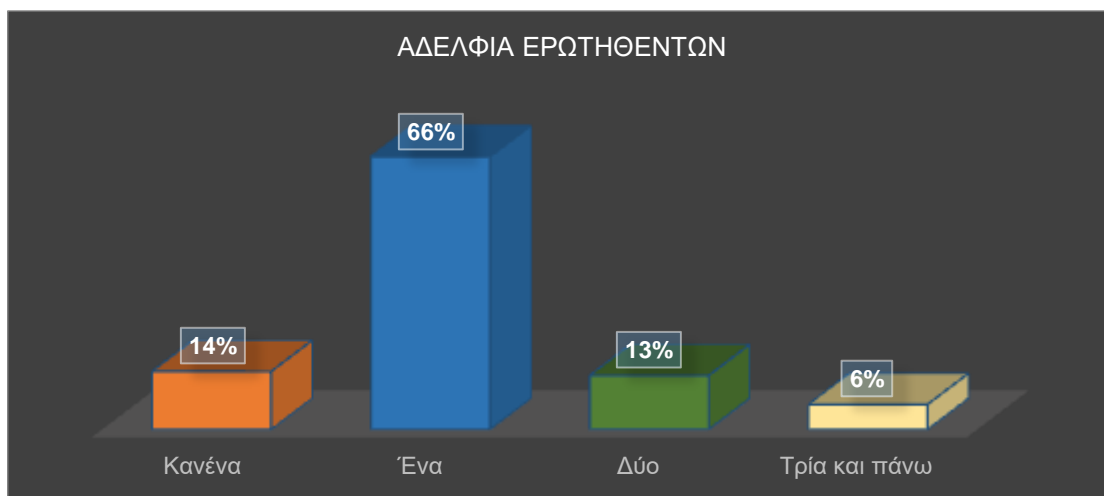

Σχήμα 1.4: Συγκατοίκηση ερωτηθέντων

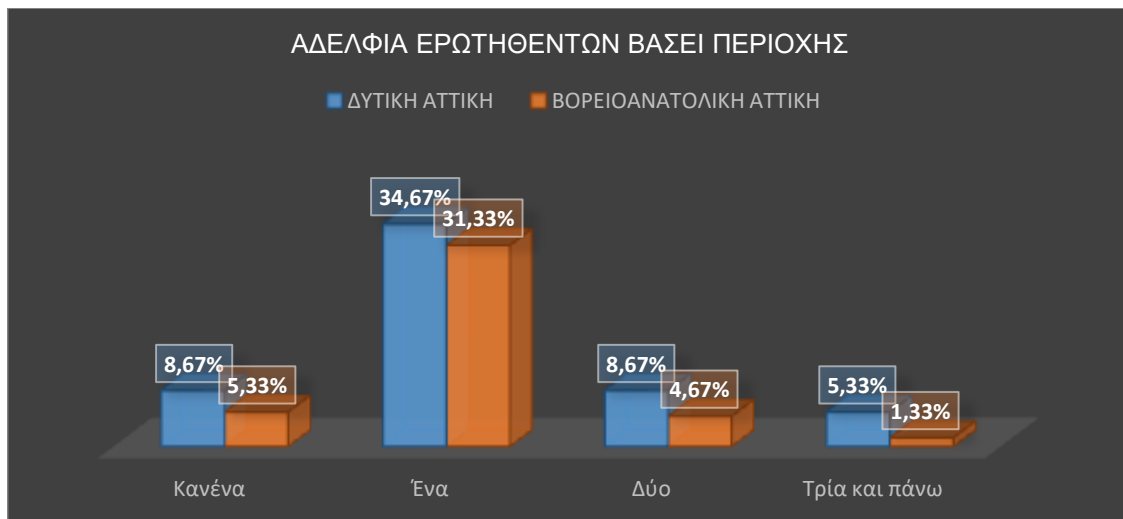

Σχήμα 1.4.1: Συγκατοίκηση ερωτηθέντων βάσει περιοχής

Το 66% των παιδιών (99) είχε έναν αδελφό/ή (Σχήμα 1.5), το 14% των παιδιών δεν είχε αδέρφια, το 13% είχε δυο αδέρφια ενώ το 6% είχε από 3 αδέρφια και πάνω. Όπως, φαίνεται και στο Σχήμα 1.5.1, η εικόνα είναι η ίδια και στις δύο περιοχές με μια μόνο εξαίρεση στα παιδιά που δήλωσαν πως έχουν τρία τουλάχιστον αδέρφια. Ελαφρώς μεγαλύτερος αριθμός παρατηρήθηκε στη Δ. Αττική.

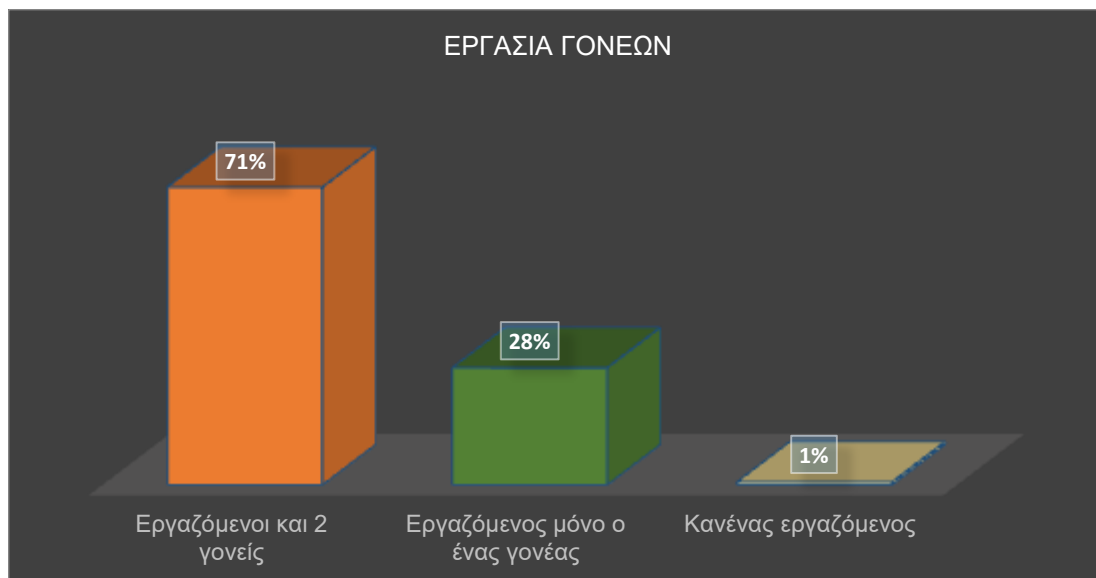

Σχήμα 1.5: Αδέρφια ερωτηθέντων

Σχήμα 1.5.1: Αδέλφια ερωτηθέντων βάσει περιοχής

Επίσης, το 71,0% των παιδιών είχε και τους δύο γονείς να εργάζονται, το 28% μόνο τον ένα γονέα, ενώ μόλις το 1% των παιδιών δεν είχε κανένα γονέα να εργάζεται (Σχήμα 1.6). Και στις δύο περιοχές, και οι δύο γονείς εργάζονται, ενώ μικρότερος αριθμός καταγράφηκε για οικογένειες με ένα μόνο απασχολούμενο γονέα. Υπήρξε και μια μόνο απάντηση από παιδί της Δ. Αττικής που κανένας από τους δύο γονείς δεν ήταν απασχολούμενος (Σχήμα 1.6.1)

Σχήμα 1.6: Εργασία γονέων

Σχήμα 1.6.1: Εργασία γονέων βάσει περιοχής

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των δημογραφικών στοιχείων των ερωτηθέντων, ακολουθεί η ανάλυση του πρώτου ερωτηματολογίου. Παρατίθενται γραφήματα όπου αποτυπώνονται οι απαντήσεις των 14 ερωτήσεων που συνθέτουν την τάση των παιδιών να αποφεύγουν βίαιες συγκρούσεις. Η παρουσίαση γίνεται με τρόπο που άμεσα γίνονται φανερές οι διαφορές ή οι ομοιότητες στις απαντήσεις των παιδιών ανά περιοχή. Στο Παράρτημα II έχουν παρατεθεί και οι πίνακες συχνοτήτων που δείχνουν το ποσοστό που πήρε η κάθε πιθανή απάντηση.

Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου εξετάστηκαν οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα σε σχέση με τη βία. Πρόκειται για 14 έμμεσες ερωτήσεις σε κλίμακα Likert, όπου καλούνταν να απαντήσουν εάν συμφωνούν ή όχι και σε τι βαθμό. Για την διασφάλιση της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου υπήρξαν εναλλακτικές διατυπώσεις της ίδιας ερώτησης και η διάταξη των ερωτήσεων ήταν με τέτοιο τρόπο που να αυξάνουν την ακρίβειά του.

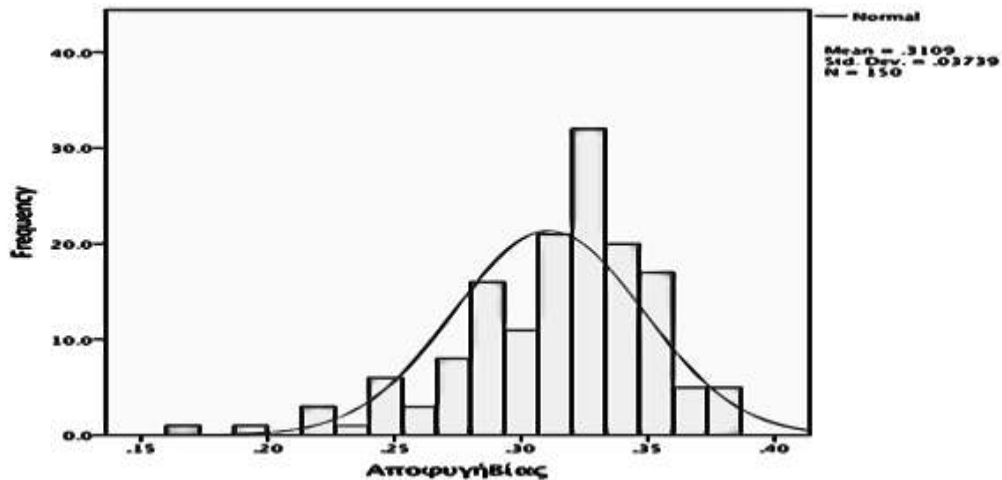
Κρίνεται σκόπιμο σε αυτό το σημείο και πριν ξεκινήσει η ανάλυση του ερωτηματολογίου να παρουσιαστούν περιγραφικά τα παραπάνω αποτελέσματα για τη μεταβλητή «Αποφυγή βίας». Στον Πίνακα 2.1 που ακολουθεί φαίνονται τα αποτελέσματα όπου δείχνουν τον αριθμό των ατόμων που απάντησαν, την ελάχιστη και τη μέγιστη τιμή των απαντήσεων καθώς και τη μέση τιμή και την τυπική απόκλιση.

Πίνακας 2.1: Περιγραφικά στατιστικά για τη μεταβλητή Αποφυγή Βίας

	N	Κατώτερη	Ανώτερη	Μέση	Τυπική
Αποφυγή	150	.17	.37	.3109	.03739
Valid N	150				

Παρατηρείται ότι πήρε τιμές από .17 έως .37, με μέση τιμή το .31 και τυπική απόκλιση .037. Εφόσον η μεταβλητή αυτή υπολογίστηκε ως το άθροισμα 14 απαντήσεων που δίνονται σε κλίμακα 1-4 διαιρούμενο με το πλήθος των παρατηρήσεων (150), η θεωρητική ελάχιστη τιμή θα ήταν 0.09 (αν όλοι είχαν απαντήσει με 1/ διαφωνώ πολύ) και η αντίστοιχη μέγιστη .46 (αν όλοι είχαν απαντήσει με 4/ συμφωνώ πολύ).

Παρατηρήθηκε πως για αυτό το εύρος, η μέση τιμή που λήφθηκε πλησιάζει περισσότερο το άνω άκρο παρά το κάτω. Επίσης, από την Εικόνα 2 φαίνεται ότι τα δεδομένα είναι «κανονικά». Συνοπτικά, αυτό σημαίνει πως τα αποτελέσματα έδειξαν καλή γνώση και ικανότητα στην επίλυση των διενέξεων χωρίς τη χρήση βίας στο σύνολο και των 150 συμμετεχόντων.

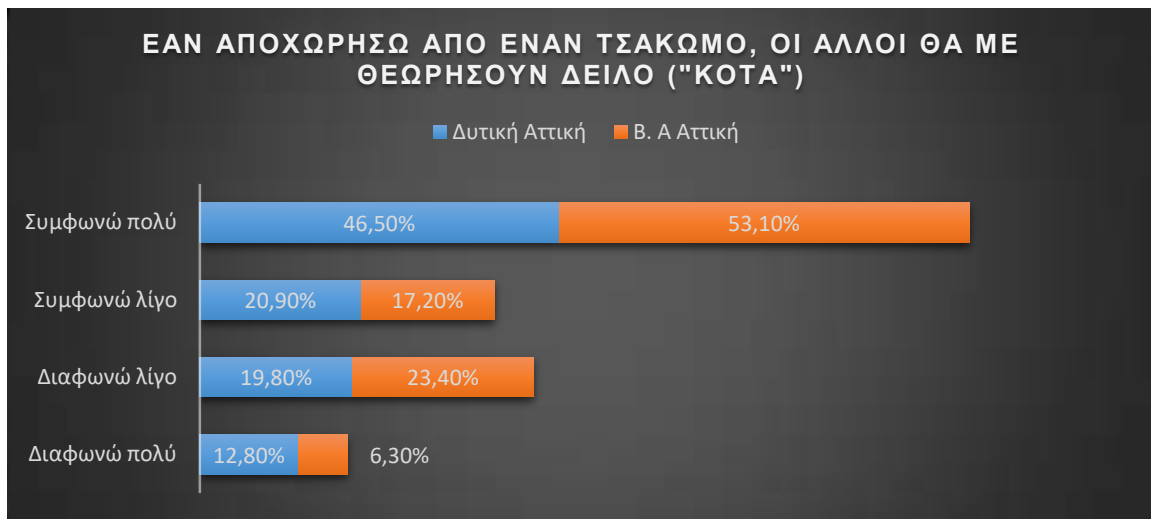

Εικόνα 2: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή Αποφυγή Βίας

Στη συνέχεια, έγινε ανάλυση των απαντήσεων του Α ερωτηματολογίου, ανά περιοχή, μέσα από τη χρήση του Mann-Whitney U test. Δεν σημειώθηκε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση, πλην της ερώτησης Α14 ($p < 0.05$). Κατόπιν, έγινε ανάλυση των απαντήσεων του Α ερωτηματολογίου ανά φύλο, μέσα από τη χρήση του Mann-Whitney U Test και σημειώθηκε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p < 0.05$) στα λήμματα Α4, Α5, Α8 και Α14

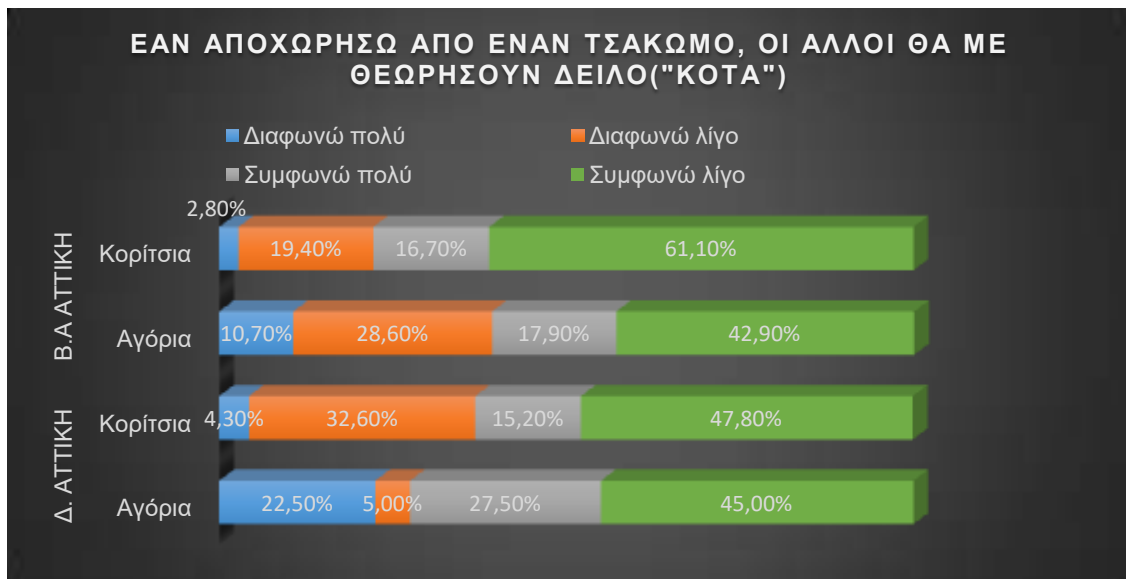
Ξεκινώντας, με την πρώτη ερώτηση υπήρξε η ακόλουθη διατύπωση: «*Εάν αποχωρήσω από έναν τσακωμό, οι άλλοι θα με θεωρήσουν δειλό 'κότα'*». Στο σύνολο των απαντήσεων σε ποσοστό 49,3%, δηλαδή σχεδόν οι μισές απαντήσεις ήταν «συμφωνώ πολύ», σε ποσοστό 19,3% «συμφωνώ λίγο», ενώ συνολικά μόλις το 31,1% διαφωνούσε «πολύ» ή «λίγο» με αυτή τη διατύπωση (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3). Οι διαφορές στις απόψεις ανάλογα την περιοχή αποτυπώνονται στο Σχήμα 2, όπου φαίνεται πως τα παιδιά από τη Δ. Αττική διαφωνούν (32,6%) με αυτή την άποψη σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι τα παιδιά της Β.Α. Αττικής (29,7%).

Επισημαίνεται πως σε αυτή την ερώτηση, όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω η βαθμολόγηση των ερωτήσεων για την αποφυγή βίας γίνεται αντίστροφα.

Σχήμα 2: Απαντήσεις στην ερώτηση Α1

Επίσης, μέσα από το σύνολο των απαντήσεων, έγινε και σύγκριση βάσει του φύλου όπου φαίνεται πως οι απαντήσεις των κοριτσιών από τη Β.Α Αττική διαφοροποιούνται σημαντικά από αυτές των αγοριών αλλά και των κοριτσιών από τη Δ. Αττική. Σε ποσοστό 61,7% έναντι του 47,8% φαίνεται πως έχουν σχηματίσει την αντίληψη ότι θα θεωρηθούν δειλά εάν αποχωρήσουν από ένα τσακωμό (Σχήμα 4) .

Σχήμα 4: Απαντήσεις στην ερώτηση Α1 βάσει φύλου

Σειρά είχε η δεύτερη πρόταση που ανέφερε πως «ο καλύτερος τρόπος να σταματήσεις τον καβγά είναι να λύσεις τη διαφωνία (πρόβλημα) που το προκάλεσε». Συνολικά, το 93,4% απάντησε πως συμφωνούν «πολύ» ή «λίγο» με την παραπάνω άποψη και το 6,7% απάντησε πως διαφωνεί (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.1). Και στις 2 περιοχές οι απαντήσεις συμφωνώ «πολύ» ή «λίγο», δεν εμφανίζουν σημαντικές διαφορές (Σχήμα 2.1). Διαφορές επίσης δεν παρατηρούνται και στη σύγκριση με βάση το φύλο των ερωτώμενων. Παρατηρήθηκε μόνο πως τα αγόρια από τη Β. Α πιστεύουν σε μικρότερο ποσοστό πως η επίλυση μιας διαφωνίας είναι ο ενδεδειγμένος τρόπος για το σταμάτημα ενός καβγά από τα αντίστοιχα αγόρια της Δ. Αττικής (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 4.1).

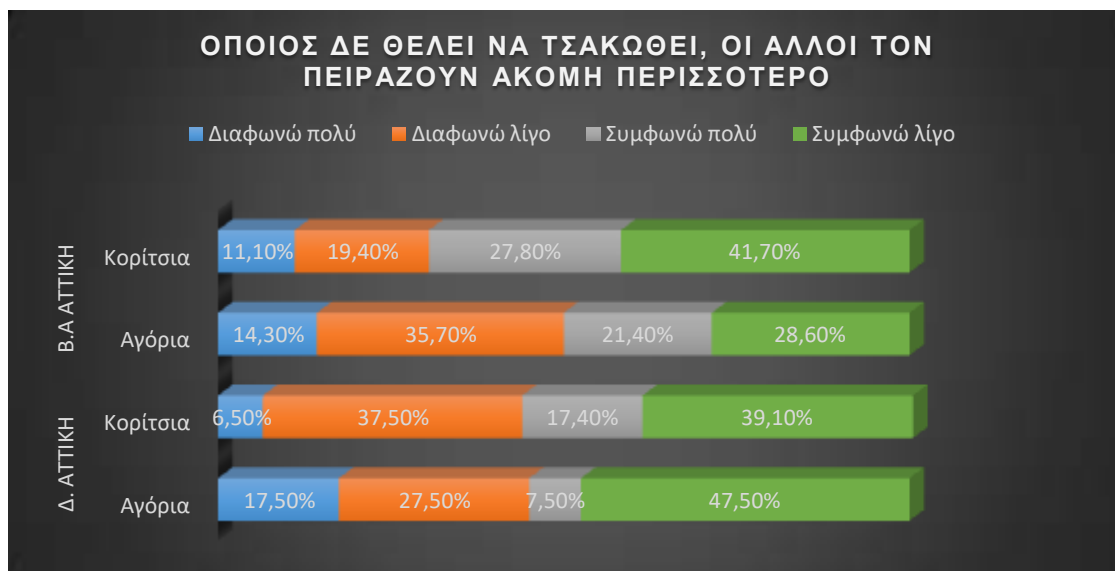
Σχήμα 2.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Α2

Συνεχίζοντας, τα παιδιά απάντησαν σε ποσοστό 58% ότι συμφωνούν και σε ποσοστό 42% ότι διαφωνούν στην διατύπωση πως «όποιος δεν θέλει να τσακωθεί, οι άλλοι τον πειράζουν ακόμη περισσότερο» (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.2). Από τα παιδιά που απάντησαν πως «διαφωνούν», το 44,2% είναι από τη Δ. Αττική και το 39,1% από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 2.2). Αυτή η ερώτηση είναι η δεύτερη κατά σειρά όπου υπάρχει αντίστροφη βαθμολόγηση και πως τα αυξημένα σκορ ερμηνεύονται ως χαμηλότερες γνώσεις και δεξιότητες στην αποφυγή χρήσης βίας.

Σχήμα 2.2: Απαντήσεις στην ερώτηση Α3

Τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική σε ποσοστό 69,5% πιστεύουν πως όταν δεν τσακώνονται, οι άλλοι τα πειράζουν ακόμη περισσότερο ενώ τα κορίτσια από τη Δ. Αττική συμφωνούν με αυτό σε ποσοστό 56,5%. Οι απαντήσεις των αγοριών και των δύο περιοχών κυμαίνονται στο 45-50%. (Σχήμα 4.1)

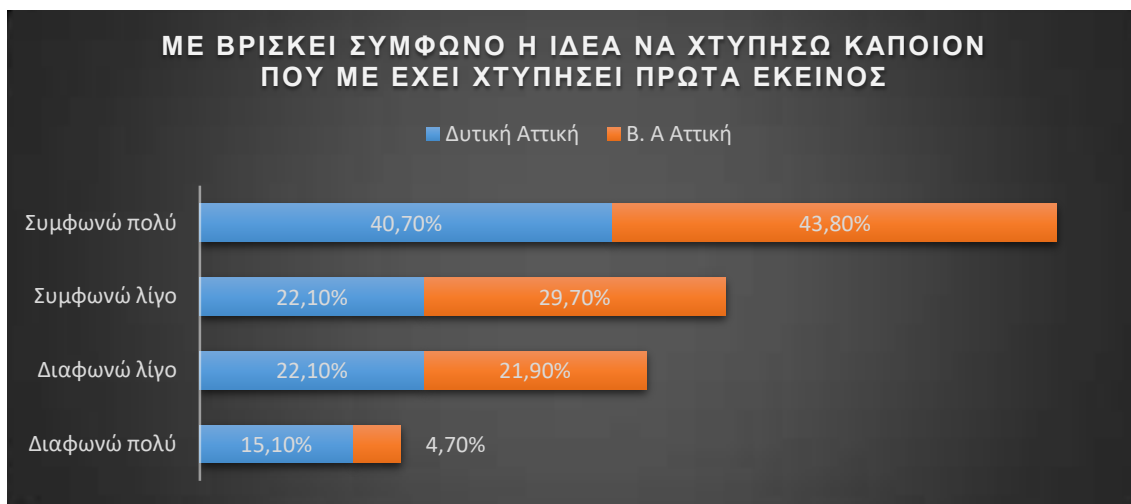
Σχήμα 4.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Α3 βάσει φύλου

Στο 89,4% έφτασαν οι απαντήσεις των παιδιών όπου συμφωνούν με την θέση ότι «Δε θα χρειαστεί να τσακωθώ γιατί υπάρχουν και άλλοι τρόποι να διαχειριστώ το θυμό μου», με το 76,7% να «συμφωνεί πολύ» και το 12,7% «να συμφωνεί λίγο» (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.3). Σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των παιδιών και των δυο περιοχών δεν υπήρξαν (Σχήμα 2.3) παρά μόνο στις απαντήσεις που δόθηκαν από τα αγόρια και τα κορίτσια. Τα κορίτσια και των δύο περιοχών πιστεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι τα αγόρια πως όταν δεν τσακώνονται, οι άλλοι τα πειράζουν ακόμη περισσότερο. Οι διαφορές αυτές ήταν της τάξεως του 10% (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 4.3) .

Σχήμα 2.3: Απαντήσεις στην ερώτηση Α4

Με κάποιες διακυμάνσεις στις απαντήσεις τους εμφανίστηκε η άποψη πως «τους βρίσκει σύμφωνους στην ιδέα να χτυπήσουν κάποιον, ο οποίος νωρίτερα τους είχε χτυπήσει». Σε ποσοστό 42,0% «συμφωνούν πολύ» να χρησιμοποιήσουν και εκείνοι σωματική βία, 25,3% «συμφωνούν λίγο», ενώ σε ποσοστό 22,0% «διαφωνούν λίγο» και μόλις σε ποσοστό 10,7% «διαφωνούν πολύ» (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.4). Στο Σχήμα 2.4 φαίνεται πως περισσότερα παιδιά από τη Β.Α Αττική έχουν απαντήσει πως συμφωνούν είτε πολύ είτε λίγο στην «πρόταση» της χρήσης σωματικής βίας.

Σχήμα 2.4: Απαντήσεις στην ερώτηση Α5

Τα κορίτσια δε από τη Β.Α Αττική με πολύ μεγάλη διαφορά από τις άλλες ομάδες (80,5%) συμφωνούν στην ιδέα να χτυπήσουν κάποιον που τα έχει ήδη χτυπήσει. Ενδεικτικό αυτής μεγάλης διαφοράς είναι η σύγκριση με τα αγόρια της ίδιας περιοχής που το πιστεύουν σε ποσοστό 64,3% (Σχήμα 4.2)

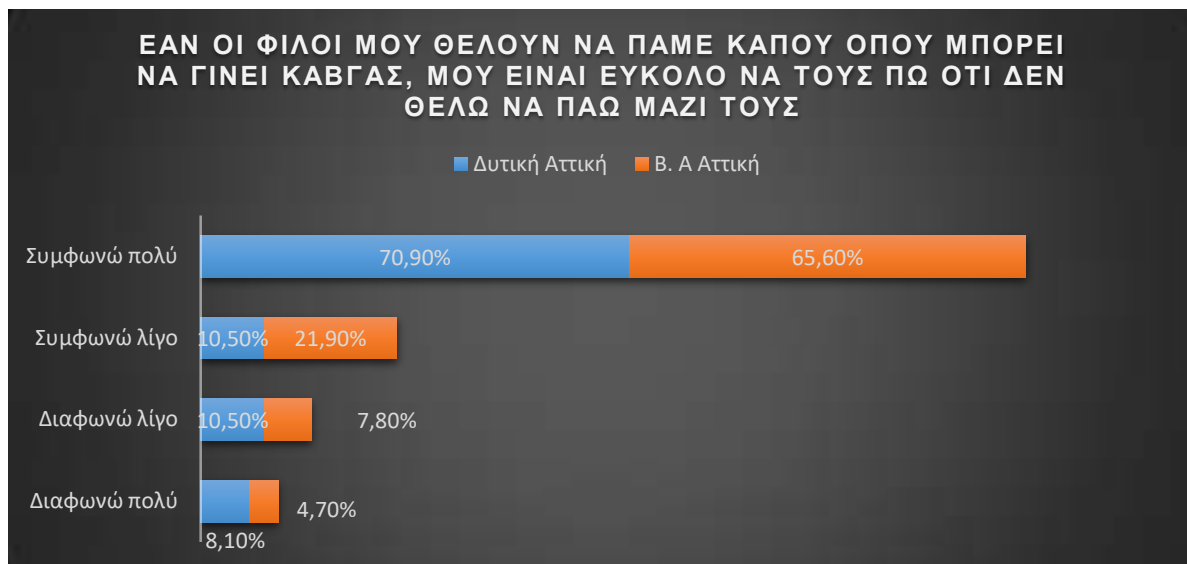

Σχήμα 4.2: Απαντήσεις στην ερώτηση Α5 βάσει φύλου

Πιο σαφής εικόνα υπάρχει στην ακόλουθη ερώτηση, όπου πλειοψηφικά τα παιδιά τάσσονται υπέρ της άποψης πως « *Εάν οι φίλοι μου θέλουν να πάμε κάπου όπου μπορεί να γίνει καβγάς, μου είναι εύκολο να τους πω ότι δεν θέλω να πάω μαζί τους*». Σε ποσοστό 84,0% (68,7% «πολύ» και 15,3% «λίγο»), απάντησαν πως συμφωνούν ενώ σε ποσοστό 16% διαφωνούν (6,7% «πολύ» και 9,3% «λίγο» (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.5). Τα παιδιά από τη Β.Α Αττική δείχνουν να διαφωνούν σε ποσοστό 12,5% έναντι των παιδιών της Δ. Αττικής που απάντησαν (18,6%) πως τους είναι δύσκολο να αρνηθούν πρόταση φίλων τους για συμμετοχή σε καβγά (Σχήμα 2.5), καταγράφοντας έτσι την δυσκολία στη διαχείριση του τρόπου αποφυγής χρήσης βίας.

Αυτή η δυσκολία καταγράφεται εντονότερα στα αγόρια της Δ. Αττικής όπου το 25% έναντι του 7,2% των συνομηλίκων τους από τη Β.Α Αττική απάντησαν πως δυσκολεύονται να αρνηθούν την συμμετοχή τους σε καβγά. Τα κορίτσια από την άλλη

δεν εμφανίζουν ιδιαίτερες διαφορές συγκρινόμενα μεταξύ τους. Όμως, και σε αυτή την ερώτηση τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική διαφέρουν στις απαντήσεις τους αυτή τη φορά συγκρινόμενα με τα αγόρια της ίδιας περιοχής και δηλώνουν σε ποσοστό 16,7% πως δεν είναι εύκολο να αρνηθούν σε κάλεσμα φίλων τους για εμπλοκή σε καβγά (Παράρτημα II, Πίνακας 4.5).

Σχήμα 2.5: Απαντήσεις στην ερώτηση Α6

Στο Σχήμα 2.6 αποτυπώνεται η άποψη των παιδιών ανά περιοχή στην πρόταση «Όταν οι πράξεις των άλλων με θυμώνουν, μπορώ να το διαχειριστώ και να μην τσακωθώ», όπου φαίνεται μια μικρή υπεροχή των θετικών απαντήσεων από τους συμμετέχοντες από τη Δ. Αττική, περιγράφοντας έτσι μια μεγαλύτερη ευκολία στον τρόπο διαχείρισης θυμού που θα οδηγήσουν σε καβγά .

Στο συνολικό αριθμό των ερωτηθέντων το 87,3% συμφωνεί αλλά υπάρχει και ένα μέρος των παιδιών που διαφωνούν με τη θέση αυτή. Το 8% των ερωτηθέντων απάντησε πως «διαφωνεί λίγο» και το 4,7% πως «διαφωνεί πολύ» (Παράρτημα II, Πίνακας 3.6). Δυσκολία στη διαχείριση θυμού και κατά συνέπεια στην κατάληξη ενός τσακωμού διαπιστώνεται μέσα από τις απαντήσεις των αγοριών αλλά και των κοριτσιών της Β.Α Αττικής σε αντιδιαστολή με τις απαντήσεις των συνομηλίκων τους από την Δ. Αττική (Παράρτημα II, Πίνακας 4.6).

Σχήμα 2.6: Απαντήσεις στην ερώτηση Α7

Και ενώ στην παραπάνω διατύπωση τα παιδιά δηλώνουν πως μπορούν να διαχειριστούν το θυμό τους χωρίς να τσακωθούν, οι απαντήσεις στην αμέσως επόμενη διατύπωση «*Αν ένα παιδί με κοροϊδεύει ή 'με πειράζει', συνήθως δεν μπορώ να το σταματήσω, εάν δεν το χτυπήσω*» διαφοροποιούνται σημαντικά.

Από τα 150 παιδιά (100%), με αυτή τη θέση «συμφωνεί πολύ» ένα σημαντικό ποσοστό (65,3%) και το 16,7% «συμφωνεί λίγο». Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων φαίνεται πως διαφωνεί μόλις το 18% (Παράρτημα II, Πίνακας 3.7).

Στο Σχήμα 2.7 φαίνονται οι απαντήσεις των παιδιών ανά περιοχή, δίχως όμως να σημειώνονται αξιοσημείωτες διαφορές (82,5% Δ. Αττική, 81,2 % Β. Α για τις απαντήσεις «συμφωνώ» και 17,4% Δ. Αττική, 17,8% Β.Α Αττική για τις απαντήσεις «διαφωνώ»).

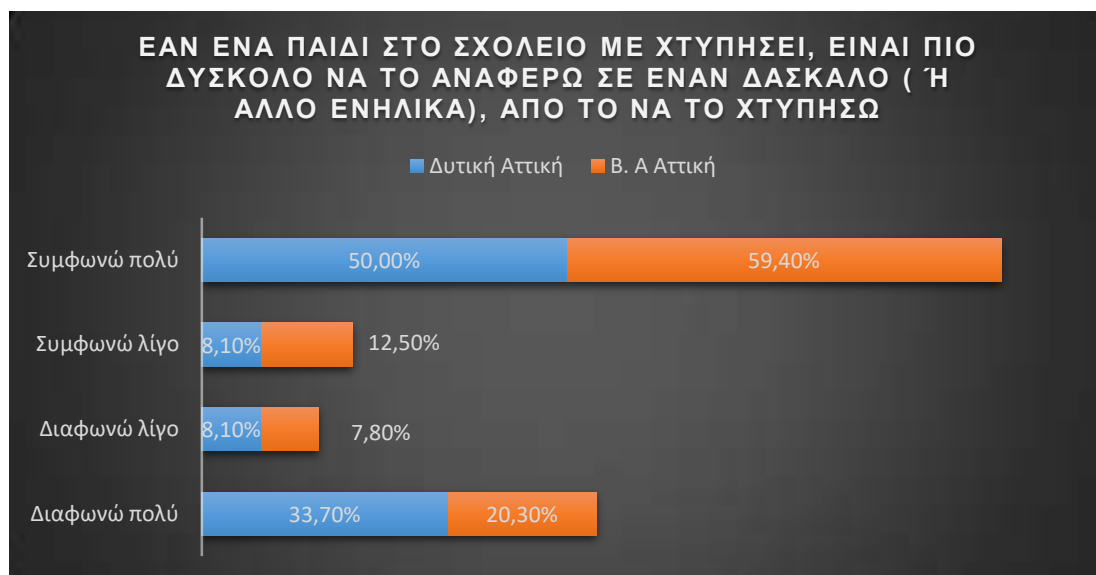
Τα κορίτσια και των δύο περιοχών (91,3% Δ.Α., 86,2% Β.Α) με λίγο μεγαλύτερα ποσοστά των κοριτσιών από τη Δ. Αττική απάντησαν πως για να σταματήσουν κάποιο παιδί που το κοροϊδεύει θα επέλεγαν να το χτυπήσουν, αντί για άλλη λύση (Παράρτημα II, Πίνακας 4.7).

Σχήμα 2.7: Απαντήσεις στην ερώτηση Α8

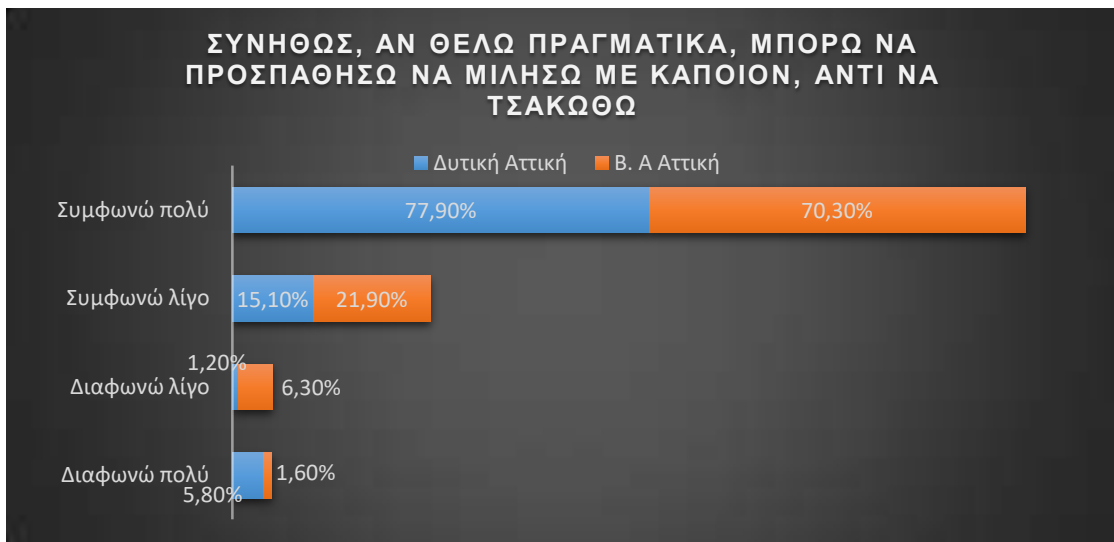
Ακολουθως, στο ερώτημα « *Εάν ένα παιδί στο σχολείο με χτυπήσει, είναι πιο δύσκολο να το αναφέρω σε έναν δάσκαλο (ή άλλο ενήλικα), από το να το χτυπήσω*», σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά απάντησαν θετικά (54% «συμφωνούν πολύ» και 10% «συμφωνούν λίγο»). Το υπόλοιπο 36% απάντησε πως διαφωνεί είτε «πολύ», είτε «λίγο» (Παράρτημα II, Πίνακας 3.8). Από αυτούς που απάντησαν πως διαφωνούν το 22,9% προέρχεται από την Δ. Αττική και το 18,7% από τη Β.Α Αττική. Και σε αυτή την ερώτηση ανήκει σε εκείνες με την αντίστροφη βαθμολόγηση.

Διαχωρίζοντας τις απαντήσεις σε αγόρια και κορίτσια φαίνεται πως τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική (72,2%) δηλώνουν πως τους είναι δύσκολο να αναφέρουν σε δάσκαλο/ενήλικα κάποιο πείραγμα ή κοροϊδία απ' ότι τα κορίτσια στη Δ. Αττική (50%). Έτσι, στη μία περίπτωση (Δ. Αττική) τα κορίτσια (50%) επιλέγουν να ζητήσουν τη διαμεσολάβηση ενός ενήλικα για την αποφυγή χρήσης βίας συγκριτικά με τα αγόρια της ίδιας περιοχής (32,5%.) ενώ στους συμμετέχοντες από τη Β.Α Αττική αγόρια και κορίτσια δεν εμφανίζουν διαφορές στις απαντήσεις τους (Παράρτημα II, Πίνακας 4.8)

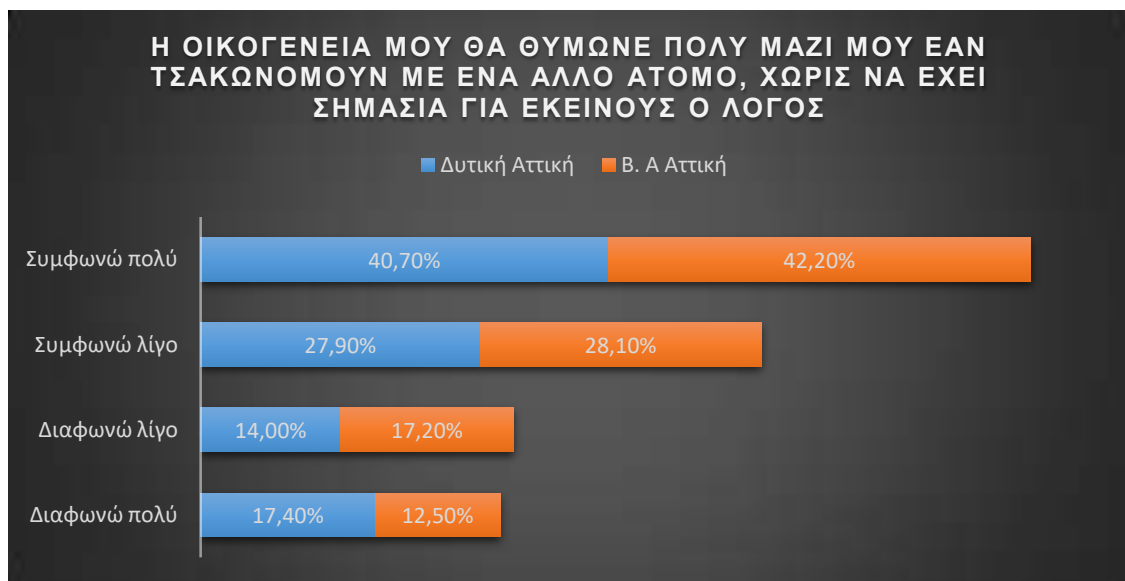
Σχήμα 2.8: Απαντήσεις στην ερώτηση Α9

Το δέκατο ερώτημα ήταν «*Συνήθως, αν θέλω πραγματικά, μπορώ να προσπαθήσω να μιλήσω με κάποιον, αντί να τσακωθώ*». Οι 139 συμμετέχοντες (92,7%), απάντησαν πως συμφωνούν είτε «πολύ», είτε «λίγο». Οι υπόλοιποι 11 συμμετέχοντες απάντησαν πως διαφωνούν (Παράρτημα II, Πίνακας 3.9). Αναλύοντας τις απαντήσεις βάσει της περιοχής που κατοικούν και χωρίζοντάς τες σε δύο κατηγορίες, θετικές και αρνητικές ως προς τον τρόπο επίλυσης διαφορών, δεν εμφανίζουν διαφορές (Σχήμα 2.9). Αντίστοιχα διαφορές δεν παρατηρούνται και στη σύγκριση με βάσει το φύλο (Παράρτημα II, Πίνακας 4.9).

Σχήμα 2.9: Απαντήσεις στην ερώτηση A10

Προχωρώντας, και εμπλέκοντας και τις αντιλήψεις της οικογένειας με αυτές των παιδιών μέσα από τη διατυπωμένη πρόταση «*Η οικογένειά μου θα θύμωνε πολύ μαζί μου εάν τσακωνόμουν με ένα άλλο άτομο, χωρίς να έχει σημασία ο λόγος του τσακωμού*», φαίνεται πως το 41,3% «συμφωνεί πολύ», το 28% «συμφωνεί λίγο», το 15,3 % «διαφωνεί λίγο» και το ίδιο ακριβώς ποσοστό (15,3%) «διαφωνεί πολύ» (Παράρτημα II, Πίνακας 3.10). Στα ίδια περίπου ποσοστά κινούνται οι απαντήσεις των παιδιών και στις δύο περιοχές, όπως φαίνεται στο Σχήμα 2.10. και στα δύο φύλα (Παράρτημα II, Πίνακας 4.10)

Σχήμα 2.10: Απαντήσεις στην ερώτηση A11

Οι αντιλήψεις της οικογένειας των παιδιών εκφράζονται σε κάποιο βαθμό και στην διατύπωση που ακολούθησε, όπου τα παιδιά απάντησαν στο «*Αν ένα άτομο με χτυπήσει πρώτα, η οικογένειά μου θα θέλει να το χτυπήσω και εγώ*». Από τα 150 παιδιά μόλις τα 19 παιδιά απάντησαν πως διαφωνούν με την άποψη αυτή. Τα 131 παιδιά (87,4%) συμφωνούν σε διαφορετικό βαθμό (74,7% «πολύ», 12,7% «λίγο») πως η οικογένειά τους θα ήθελε να χτυπήσουν άλλο άτομο, στην περίπτωση που εκείνο νωρίτερα τα είχε χτυπήσει (Παράρτημα II, Πίνακας 3.11).

Εξετάζοντας την τελευταία εκ των έξι ερωτήσεων με την αντίστροφη βαθμολόγηση οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής: Δ. Αττική 86,1% «συμφωνώ», 13,9% «διαφωνώ» και Β.Α Αττική 89% «συμφωνώ», 11% «διαφωνώ» (Σχήμα 2.11).

Σχήμα 2.11: Απαντήσεις στην ερώτηση Α12

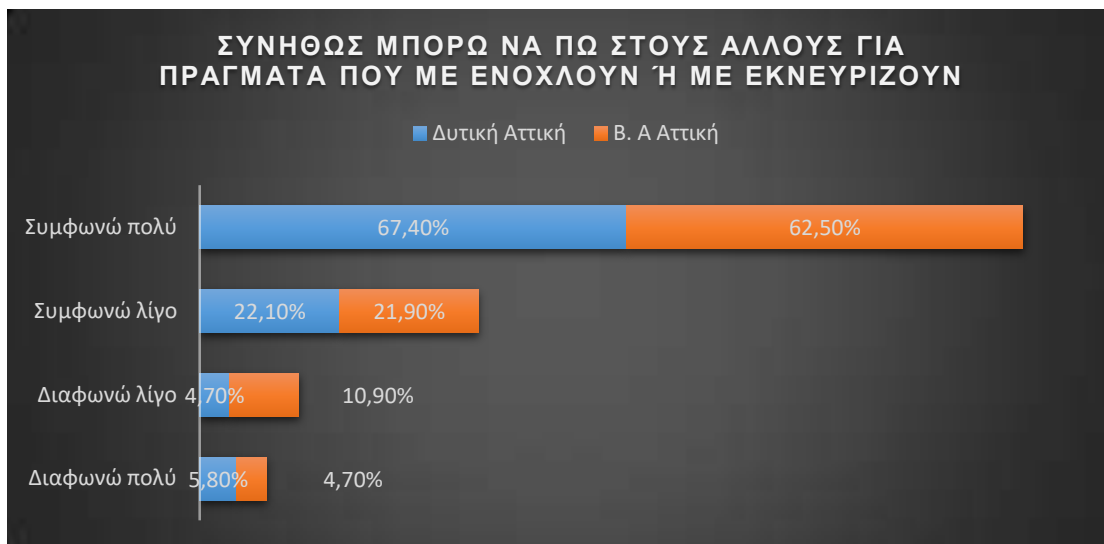
Σε αυτό το ερώτημα εντοπίζονται διαφορές στις απαντήσεις μεταξύ αγοριών και κοριτσιών της ίδιας περιοχής, συγκεκριμένα της Β.Α Αττικής. Τα κορίτσια (94,5%) πιστεύουν πως οι γονείς τους θα ήθελαν να χτυπήσουν πίσω κάποιον που τους χτύπησε πρώτος ενώ τα αγόρια εκτιμούν πως αυτό θα ήθελαν να κάνουν οι γονείς τους σε ποσοστό 81,4%. Στην περίπτωση των ομηλικών τους από τη Δ. Αττική τα κορίτσια συμφωνούν σε ποσοστό 86,9% και τα αγόρια σε ποσοστό 85% (Σχήμα 4.3).

Σχήμα 4.3: Απαντήσεις στην ερώτηση Α12 βάσει φύλου

Φτάνοντας, προς το τέλος των ερωτήσεων για τις αντιλήψεις των παιδιών για τη βία, τους δόθηκε η ερώτηση «Συνήθως μπορώ να πω στους άλλους για πράγματα που με ενοχλούν ή με εκνευρίζουν». Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως δεν δυσκολεύονται να εκφράσουν την ενόχλησή τους ή τον εκνευρισμό τους σε ποσοστό 87,3% (65,3% «συμφωνώ πολύ», 22,0% «συμφωνώ λίγο»). Υπήρχαν και απαντήσεις που καταγράφεται κάποια σχετική δυσκολία σε ποσοστό 5,3% «διαφωνώ πολύ» και 7,3% «διαφωνώ λίγο» (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.12).

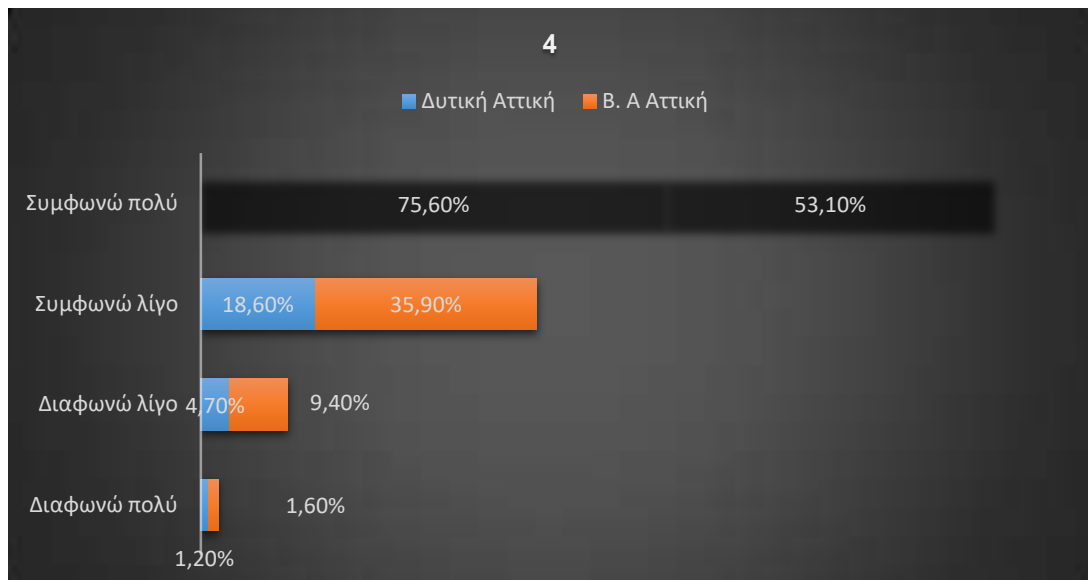
Τα παιδιά από τη Δυτική Αττική δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό πως δεν έχουν δυσκολία στην έκφραση ενόχλησης ή εκνευρισμού, κατά 4,7% έναντι των παιδιών από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 2.12). Διαχωρίζοντας όμως τα αγόρια από τα κορίτσια, παρατηρείται πως τα αγόρια (95%) της Δ. Αττικής έχουν μεγαλύτερη ευκολία να μοιραστούν με τους άλλους ότι τους ενοχλεί ή εκνευρίζει από ότι τα κορίτσια(84.8%) της ίδιας περιοχής. Το αντίστροφο παρατηρείται στη Β.Α Αττική, με τα αγόρια σε ποσοστό 82.1% να απαντούν πως μπορούν να εκφράσουν την ενόχλησή τους έναντι του 87,1% των κοριτσιών (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 4.12).

Σχήμα 2.12: Απαντήσεις στην ερώτηση Α13

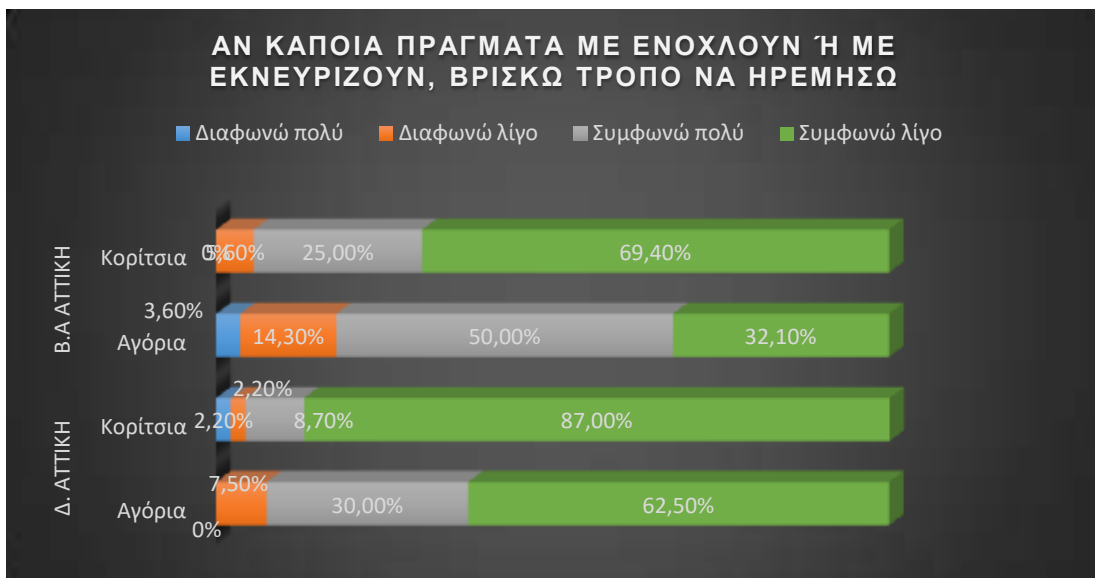
Ολοκληρώνοντας, το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου η τελευταία ερώτηση που τέθηκε ήταν «*Αν κάποια πράγματα με ενοχλούν ή με εκνευρίζουν βρίσκω τρόπους να ηρεμήσω*». Τα παιδιά απάντησαν πως «συμφωνούν πολύ» σε ποσοστό 66% και ότι «συμφωνούν λίγο» σε ποσοστό 26% (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 3.13). Αυτοί που διαφωνούν ήταν 12 παιδιά (8,0%), εκ των οποίων 1,3% διαφωνούν «πολύ» και 6,7% διαφωνούν «λίγο».

Και σε αυτό το γράφημα (Σχήμα 2.13) αποτυπώνονται οι διαφορές των απαντήσεων των παιδιών ανά περιοχή. Τα παιδιά από τη Β.Α Αττική σε ποσοστό 11% και τα παιδιά από τη Δ. Αττική σε ποσοστό 5,9% δηλώνουν πως δυσκολεύονται να ηρεμήσουν όταν κάποιος τους ενοχλούν ή τους εκνευρίζουν.

Σχήμα 2.13: Απαντήσεις στην ερώτηση A14

Μεγαλύτερη δυσκολία εξέφρασαν τα αγόρια και των δύο περιοχών απ' ότι τα κορίτσια επίσης και των δύο περιοχών. Αξιοπρόσεκτο όμως το ποσοστό των αγοριών από τη Β.Α που απάντησαν ότι βρίσκουν δυσκολότερα τρόπους να ηρεμήσουν (17,9%), καθώς ήταν σχεδόν το διπλάσιο από αυτό που απάντησαν τα αγόρια της Δ. Αττικής (7,5%), και σχεδόν το τριπλάσιο από αυτό που απάντησαν τα κορίτσια [Β.Α.Α=5.6%, Δ.Α= 4,4%] (Σχήμα 4.4).

Σχήμα 4.4: Απαντήσεις στην ερώτηση A14 βάσει φύλου

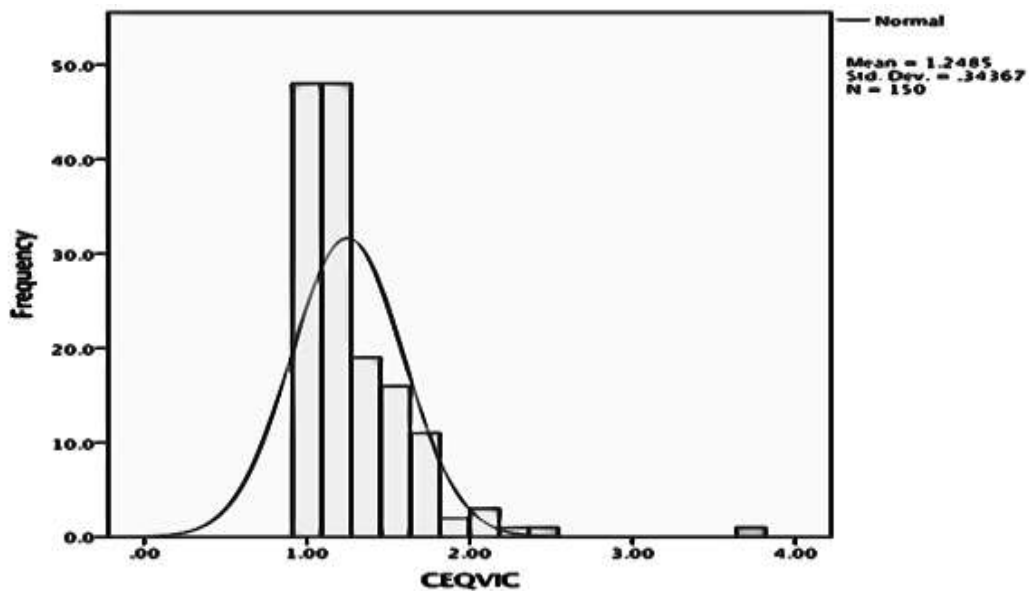
Προχωρώντας, με τα αποτελέσματα της έρευνας στον Πίνακα 2.2 παρουσιάζονται αρχικά τα αποτελέσματα των περιγραφικών στατιστικών (descriptive statistics) του SPSS για τη μέση τιμή της μεταβλητής «Έκθεση Στη Βία» αλλά και τις δύο μέσες τιμές των υποκλιμάκων (CEQ-VIC και CEQ-WIT) και δείχνει τον αριθμό των ατόμων που απάντησαν, την ελάχιστη και τη μέγιστη τιμή των απαντήσεων καθώς και τη μέση τιμή και την τυπική απόκλιση.

Πίνακας 2.2: Περιγραφικά στατιστικά για το ερωτηματολόγιο Β και τις 2 υποκλίμακες του

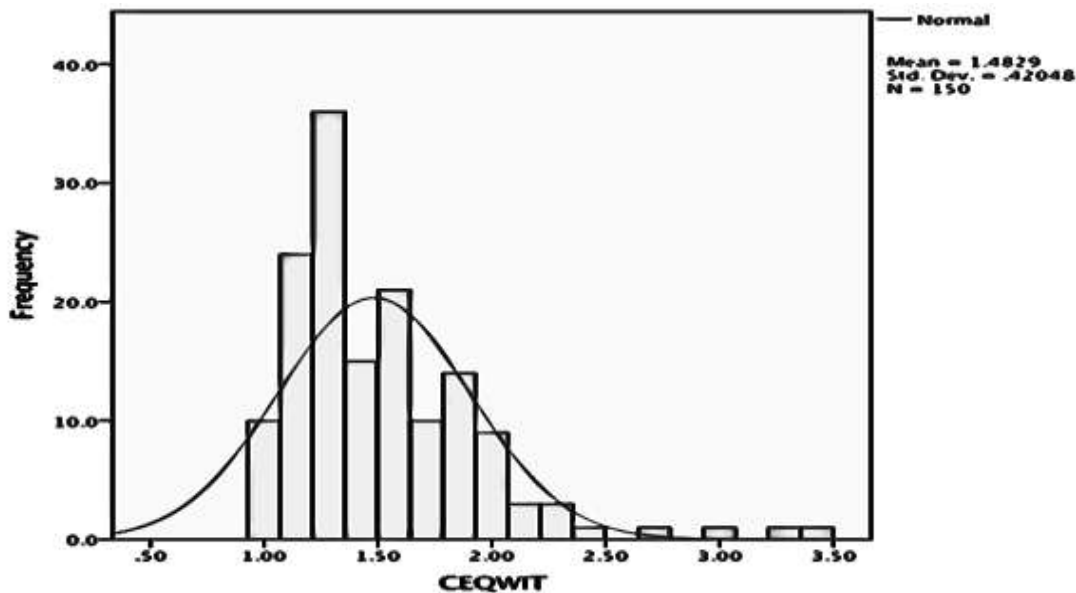
	N	Κατώτερη Τιμή	Ανώτερη Τιμή	Μέση Τιμή	Τυπική απόκλιση
Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα CEQ-VIC	150	1.00	3.73	1.2485	.34367
Έκθεση σε κοινοτική βία ως θεατής CEQ-WIT	150	1.00	3.36	1.4829	.42048
Έκθεση σε Κοινοτική Βία CEQ	150	1.00	3.52	1.3797	.35378
Valid N (listwise)	150				

Η «Έκθεση Στη Βία» που δείχνει την έκθεση στη βία είτε ως θεατής είτε ως θύμα πήρε τιμές από 1.0 έως 3.52, με μέση τιμή το 1.38 και τυπική απόκλιση .35. Η μέση τιμή πλησιάζει περισσότερο το κάτω άκρο. Η πρώτη υποκλίμακα που δείχνει την έκθεση στη βία ως θύμα (CEQ-VIC) πήρε τιμές από 1.0 έως 3.73, με μέση τιμή το 1.25 και τυπική απόκλιση .34 (Εικόνα 3). Εφόσον η μεταβλητή αυτή υπολογίστηκε ως το μέσο όρο 11 απαντήσεων που δίνονται σε κλίμακα 1-4, η μέση τιμή πλησιάζει περισσότερο το κάτω άκρο.

Επίσης, στην Εικόνα 3 φαίνεται ότι τα δεδομένα δείχνουν να είναι «κανονικά». Ομοίως, η δεύτερη κλίμακα (CEQ-WIT) που δείχνει την έκθεση στη βία ως θεατής, πήρε τιμές από 1.0 έως 3.36, με μέση τιμή το 1.48 και τυπική απόκλιση .42. Εφόσον η μεταβλητή αυτή υπολογίστηκε ως το μέσο όρο 14 απαντήσεων που δίνονται σε κλίμακα 1-4, η μέση τιμή που πήραμε πλησιάζει περισσότερο το κάτω άκρο. Επίσης, από την Εικόνα 4 φαίνεται ότι τα δεδομένα δείχνουν να είναι επίσης «κανονικά».

Εικόνα 3: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή CEQ-VIC

Εικόνα 4: Ιστόγραμμα για τη μεταβλητή CEQ-WIT

Αναλυτικότερα, στον Πίνακα 2.2, εμφανίζονται τα αποτελέσματα των περιγραφικών στατιστικών (descriptive statistics) του SPSS για τη μέση τιμή της «Έκθεση Στη Βία» αλλά και τις μέσες τιμές των υποκλιμάκων (CEQ-VIC και CEQ-WIT) ανά περιοχή.

Πίνακας 2.3: Περιγραφικά στατιστικά για το ερωτηματολόγιο Β και τις 2 υποκλίμακές του ανά περιοχή

Περιοχή		N	Κατώτερη τιμή	Ανώτερη τιμή	Μέση Τιμή	Τυπική απόκλιση
Δυτική Αττική	Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα CEQ-VIC	86	1.00	2.18	1.2463	.28912

	Έκθεση σε Κοινοτική Βία ως θεατής CEQ-WIT	86	1.00	3.21	1.5266	.37526
	Έκθεση Στη Βία	86	1.00	2.52	1.4033	.29459
	Valid N (listwise)	86				
Βορειο-Ανατολική Αττική	Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα CEQ-VIC	64	1.00	3.73	1.2514	.40809
	Έκθεση σε Κοινοτική Βία ως θεατής CEQ-WIT	64	1.00	3.36	1.4241	.47121
	Έκθεση Στη Βία	64	1.00	3.52	1.3481	.42089
	Valid N (listwise)	64				

Παρατηρήθηκε ότι η μέση τιμή της μεταβλητής «Έκθεση Στη Βία» είναι λίγο μεγαλύτερη για τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (1.4033) από τα παιδιά της Βορειοανατολικής Αττικής (1.3481). Αντίστοιχα, για τις δύο υποκλίμακες:

- Η κλίμακα CEQ-VIC που μετράει την έκθεση στη βία ως θύμα έχει μέση τιμή λίγο μεγαλύτερη για τα παιδιά της Βορειοανατολικής Αττικής (1.2514) από τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (1.2463). Επίσης, στη Δυτική Αττική έλαβε τιμές από 1 έως 2.18 και έχει τυπική απόκλιση .29, ενώ στην Βορειοανατολική Αττική έλαβε τιμές από 1 έως 3.73 και έχει τυπική απόκλιση .41.
- Η κλίμακα CEQ-WIT που μετράει την έκθεση στη βία ως θεατής έχει μέση τιμή λίγο μεγαλύτερη για τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (1.5266) από τα παιδιά της Βορειοανατολικής Αττικής (1.4241). Επίσης, στη Δυτική Αττική έλαβε τιμές από 1 έως 3.21 και έχει τυπική απόκλιση .37, ενώ στην Βορειοανατολική Αττική έλαβε τιμές από 1 έως 3.36 και έχει τυπική απόκλιση .47.

Τελειώνοντας με τα περιγραφικά στατιστικά, έγινε ανάλυση των απαντήσεων του Β ερωτηματολογίου, ανά περιοχή, μέσα από τη χρήση του Mann-Whitney U test και σημειώθηκε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p < 0.05$) στα λήμματα B12, B15 και B18. Αντίστοιχα, η ανάλυση του Β ερωτηματολογίου ανά φύλου μέσα από το ίδιο τεστ, έδωσε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ($p < 0.05$) στα λήμματα B2, B15, και B20.

Ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή των αποτελεσμάτων του δεύτερου μέρους του ερωτηματολογίου. Οι ερωτήσεις που παρατίθενται στόχευαν στην προσπάθεια εντοπισμού φαινομένων έκθεσης σε κοινοτική βία, που είτε οι ερωτώμενοι είχαν δει, είτε είχαν ακούσει, είτε είχαν βιώσει ως θύματα.

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε την συχνότητα των περιστατικών εκείνων που κάποιος προσπάθησε να παραβιάσει ή να ληστέψει το σπίτι τους. Περίπου το ¼ (26%) των συμμετεχόντων απάντησε πως μια φορά τουλάχιστον είχαν πέσει θύματα ληστείας ή παραβίασης του σπιτιού τους, με παρατηρούμενη μεγαλύτερη συχνότητα αυτού του φαινομένου στη βορειοανατολική Αττική (Παράρτημα II, Πίνακας 2.18). Τα παιδιά από την Δυτική Αττική απάντησαν πως είχαν τέτοια εμπειρία σε ποσοστό 21% ενώ τα

παιδιά από τη Βορειανατολική Αττική σε ποσοστό 32,8%. Μάλιστα, από τις απαντήσεις των παιδιών, όπως αποτυπώνονται, φαίνεται πως τα παιδιά στη Β.Α Αττική είχαν τέτοιες εμπειρίες με συχνότητα «μερικές έως πολλές φορές» σε ποσοστό 10,9% σε αντίθεση με την άλλη ομάδα παιδιών που έφτασε μόλις το 4,7 %.

Μελετώντας τις απαντήσεις των παιδιών με βάσει το φύλο δεν προέκυψε κάποια σημαντική διαφοροποίηση (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 6).

Σχήμα 3: Απαντήσεις στην ερώτηση Β1

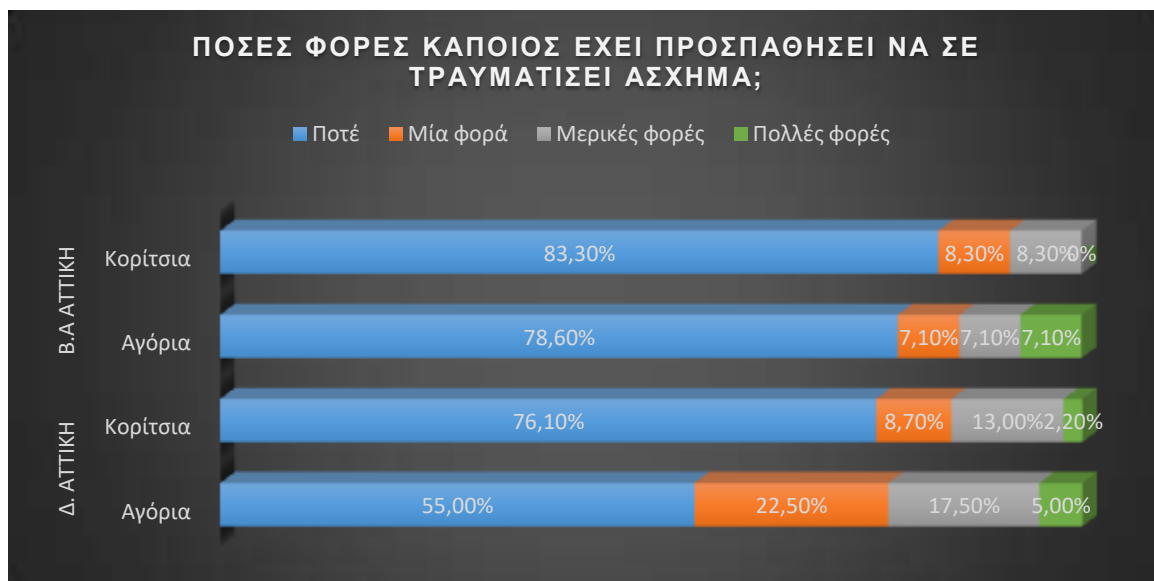
Ακολουθως, και στη δεύτερη ερώτηση περίπου το ¼ (27%) απάντησε θετικά στην ερώτηση εάν υπήρχε εμπειρία τραυματισμού του από άλλο άτομο, που να χαρακτηρίζεται ως «άσχημος», εννοώντας κάποιο σοβαρό τραυματισμό (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.1). Επίσης, το 3,3% των παιδιών απάντησε πως είχε εκτεθεί σε τέτοιο κίνδυνο «πολλές φορές». Μεγαλύτερα ποσοστά τέτοιας εμπειρίας καταγράφηκαν στη Δ. Αττική, σε ποσοστό που άγγιξε το 33,7%, ενώ αρκετά χαμηλότερο παρουσιάστηκε στη Β.Α Αττική (18,7%), φτάνοντας αυτή τη διαφορά το 15% (Σχήμα 3.1).

Σχήμα 3.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Β2

Περισσότερο εκτεθειμένα φαίνεται να είναι τα αγόρια από τη Δυτική Αττική συγκριτικά και με τα κορίτσια και των δύο περιοχών αλλά και με τα αγόρια της Β.Α Αττικής. Συγκεκριμένα από τις απαντήσεις τους προκύπτει πως τα αγόρια από τη Δ. Αττική,

είχαν τουλάχιστον μια τέτοια εμπειρία σε ποσοστό 45%, περίπου δηλαδή τα μισά από όσα ερωτήθηκαν. Τα κορίτσια από την ίδια περιοχή απάντησαν θετικά σε ποσοστό 23,9% και ακολούθως 21,3% τα αγόρια και 16,6% τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 4.5).

Σχήμα 4.5: Απαντήσεις στην ερώτηση B2 βάσει φύλου

Με την ερώτηση που ακολουθεί αποτυπώνεται η συχνότητα με την οποία οι συμμετέχοντες στο ερωτηματολόγιο είχαν κυνηγηθεί από συμμορία, άλλα παιδιά ή ενήλικες, διευκρινίζοντας στην ερώτηση πως δεν νοείται το παιχνίδι «κυνηγητό» προς διασαφήνιση του ερωτήματος και αποφυγής παρερμηνειών. Οι θετικές απαντήσεις τους άγγιξαν το 14%(Παράρτημα II, Πίνακας 5.2), ενώ μεταξύ των δύο περιοχών δεν υπήρξαν σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις (Σχήμα 3.2). Αντίστοιχα μικρές διαφορές παρατηρούνται και στις απαντήσεις που δόθηκαν από τα αγόρια και των δύο περιοχών (17,5%=Δ.Α, 17,9%=Β.Α. Α). Στα κορίτσια όμως η εικόνα είναι διαφορετική, με το 13,1% από τη Δ. Αττική και το 8,4% να δηλώνει πως έχει κυνηγηθεί από «συμμορία» ή άλλα παιδιά ή ενήλικες (Παράρτημα II, Πίνακας 6.2)

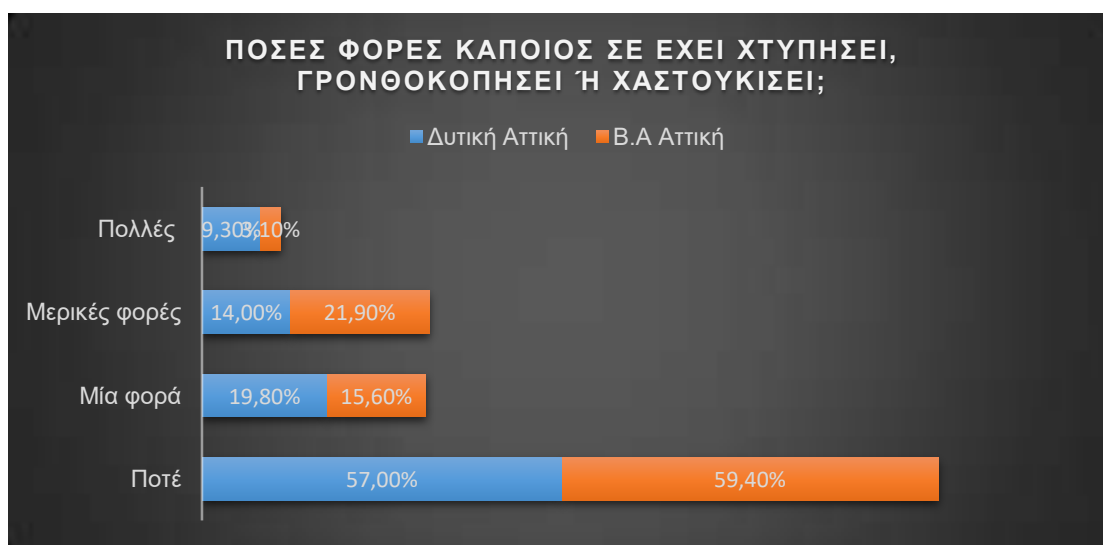

Σχήμα 3.2: Απαντήσεις στην ερώτηση B3

Προχωρώντας, υπήρξαν ερωτήματα καταγραφής συμβάντων σωματικής βίας στην κοινότητα. Έτσι, οι συμμετέχοντες σε μια από τις ερωτήσεις, τους ζητήθηκε να

απαντήσουν εάν κάποιος τους είχε χτυπήσει, γρονθοκοπήσει ή χαστουκίσει καθώς και την συχνότητα τέτοιων συμβάντων. Το 18% απάντησε πως μόλις «μια φορά» είχε εκτεθεί σε τέτοια εμπειρία, το 17,3% «μερικές φορές» ενώ σε ποσοστό 6,7% «πολλές φορές» (Παράρτημα II, Πίνακας 5.3). Διαχωρίζοντας, τις δυο περιοχές και εξετάζοντάς τες ξεχωριστά, τα ποσοστά δεν διαφέρουν αισθητά μεταξύ τους καθώς σε ποσοστό 43,1% από τη Δ. Αττική είχαν παραπάνω από μία φορά μια τέτοια εμπειρία ενώ από τη Β.Α Αττική το ποσοστό εκεί πλησίασε το 40,6% (Σχήμα 3.3).

Τον ίδιο βαθμό έκθεσης έχουν αγόρια (42,5%) και κορίτσια (43,5%) από τη Δ. Αττική. Στη Β.Α Αττική τα αγόρια(53,5%) είναι περισσότερο εκτεθειμένα από τα κορίτσια (30,6 %) δηλώνοντας ότι έχουν βιώσει από μία έως πολλές φορές περιστατικά με κάποιον να προσπαθήσει να τα χτυπήσει, γρονθοκοπήσει ή χαστουκίσει (Παράρτημα II, Πίνακας 6.3)

Σχήμα 3.3: Απαντήσεις στην ερώτηση Β4

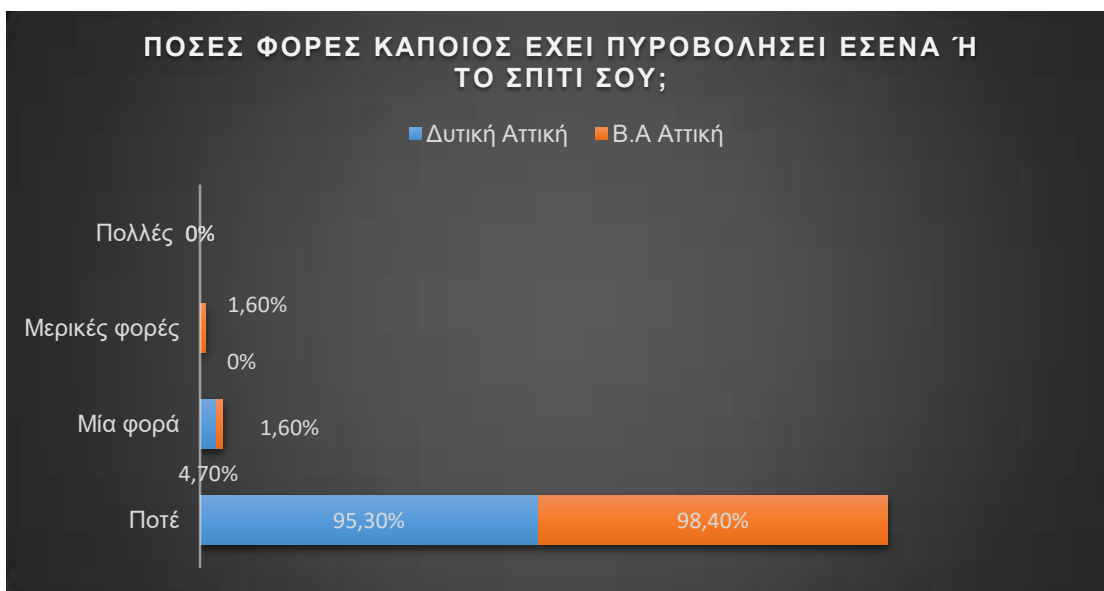
Μια ακόμη ερώτηση που σχετίζονταν με την άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας, ήταν εάν κάποιος τους είχε κλέψει, ασκώντας τους ταυτόχρονα βία ή απειλώντας τους με άσκηση βίας. Οι απαντήσεις τους κατά πλειοψηφία ήταν αρνητικές, φτάνοντας το 92,7% (Παράρτημα II, Πίνακας 5.4). Τα παιδιά από τη Β.Α Αττική σε διπλάσιο ποσοστό (10,9%) απ' ότι τα παιδιά των δυτικών συνοικιών (4,7%) δήλωσαν πως είχαν τουλάχιστον μια εμπειρία. Σε καμία όμως περιοχή δεν υπήρξε αναφερόμενη θετική απάντηση για πολλαπλή έκθεση (Σχήμα 3.4).

Από τον μικρό αριθμό απαντήσεων με «θετική» εμπειρία από τη Β.Α Αττική, έδειξε πως από το σύνολό τους, ο μεγαλύτερος αριθμός με ανάλογη εμπειρία είχαν τα κορίτσια [Αγόρια=7,1%, Κορίτσια=13,9] (Παράρτημα II, Πίνακας 6.4).

Σχήμα 3.4: Απαντήσεις στην ερώτηση Β5

Προοδευτικά, οι ερωτήσεις επικεντρώθηκαν σε σοβαρότερες εκφάνσεις της βίας όπου ζητήθηκε από τα παιδιά να απαντήσουν εάν κάποιος είχε πυροβολήσει τους ίδιους ή το σπίτι τους. Στο σύνολο των ερωτηθέντων, οι 3,4% απάντησαν πως είχαν υπάρξει θύματα τέτοιων ενεργειών (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.5) με ένα μικρό προβάδισμα θετικών απαντήσεων να καταγράφεται στη Δυτική Αττική (Σχήμα 3.5) Μάλιστα από τις συνεντεύξεις που έγιναν, ένα παιδί από τη Δ. Αττική μας περιέγραψε προφορικά την εμπειρία που είχε όταν φοιτούσε σε νηπιαγωγείο της περιοχής. Συγκεκριμένα, περιέγραψε πως «αδέσποτη» σφαίρα καρφώθηκε στο κεφάλι του ενώ έπαιζε στο προαύλιο του σχολείου με άλλα νήπια. Τα θύματα τέτοιων ενεργειών ήταν και αγόρια και κορίτσια (Παράρτημα ΙΙ, Σχήμα 3.5).

Σχήμα 3.5: Απαντήσεις στην ερώτηση Β6

Άλλη σοβαρή έκθεση σε σωματική βία εμπειρόχονταν στην ερώτηση εάν κάποιος είχε προσπαθήσει να τους τραυματίσει με τη χρήση μαχαιριού ή άλλου αιχμηρού αντικειμένου. Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση η πλειοψηφία των παιδιών απάντησαν αρνητικά για το αν είχαν εμπειρία τραυματισμού τους με μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό αντικείμενο, φτάνοντας το 95,3% των αρνητικών απαντήσεων (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.6). Παρόλα αυτά σε ποσοστό 3,5% από τη Δ. Αττική και σε ποσοστό 6,3%

από τη Β.Α Αττική απάντησαν πως είχαν έρθει τουλάχιστον μια φορά αντιμέτωποι με ένα τέτοιο γεγονός (Σχήμα 3.6).

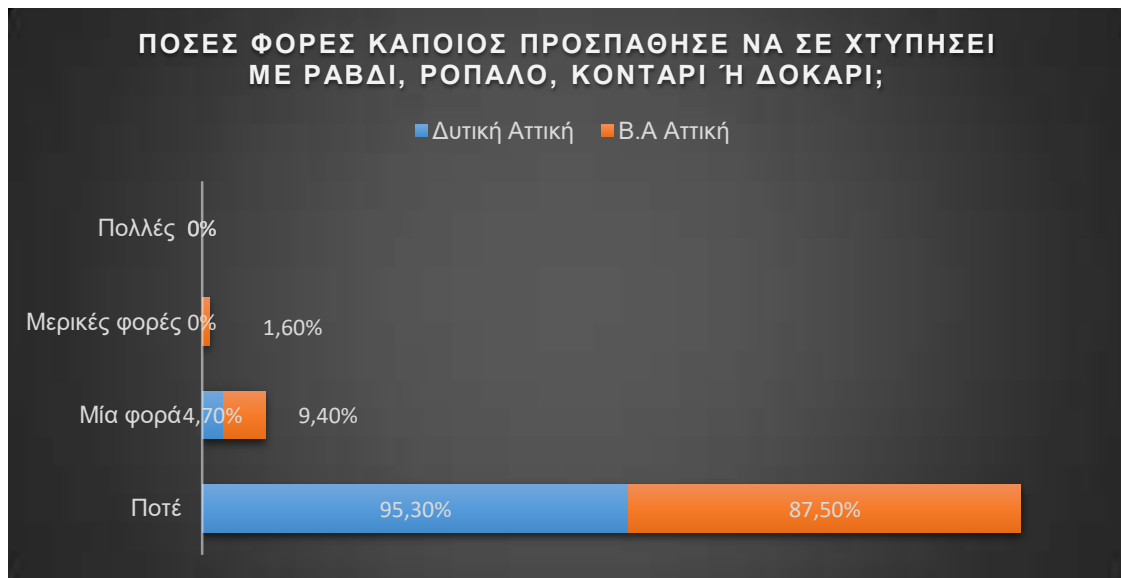
Αναφορικά με το φύλο των θυμάτων που απάντησαν πως είχαν βιώσει τουλάχιστον μια φορά ένα τέτοιο περιστατικό, τα περισσότερα ήταν αγόρια και προέρχονταν αποκλειστικά από τη Β.Α Αττική (14,3%). Καμία τέτοια εμπειρία δεν είχαν τα αγόρια από τη Δ. Αττική όπως και τα κορίτσια από τη Δ. Αττική ενώ 3 κορίτσια (6,5%) , απάντησαν πως είχαν βιώσει την προσπάθεια κάποιου να τους τραυματίσει με αιχμηρό αντικείμενο ή με μαχαίρι (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 6.5)

Σχήμα 3.6: Απαντήσεις στην ερώτηση Β7

Επεκτείνοντας, την προηγούμενη ερώτηση αναφορικά με σωματικούς τραυματισμούς, υπήρξε ερώτηση για πιθανούς τραυματισμούς από ραβδί, ρόπαλο κοντάρι ή δοκάρι που προκλήθηκαν από τρίτο πρόσωπο. Σε ποσοστό 8,1% στο σύνολο των απαντήσεων υπήρξαν θετικές απαντήσεις (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.7) με εμφανή διαφορά μεταξύ των δύο περιοχών αγγίζοντας στη Β.Α Αττική διπλάσιο ποσοστό [Δ.Α =4,7%, ΒΑ.Α=10%] (Σχήμα 3.7).

Όπως και στην παραπάνω ερώτηση, έτσι και σε αυτή τα αγόρια από τη Β.Α Αττική (21,4%) έδωσαν τις περισσότερες απαντήσεις που δηλώνουν πως κάποιος αποπειράθηκε να τα χτυπήσει με ραβδί, ρόπαλο, κοντάρι ή δοκάρι. Μικρότερος αριθμός κοριτσιών απάντησε «θετικά» σε τέτοια εμπειρία (Δ.Α=6,5%. Β.Α.Α=5,6%) και ακόμη μικρότερος αριθμός αγοριών (2,5%) προερχόμενα από δυτικές περιοχές(Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 6.6).

Σχήμα 3.7: Απαντήσεις στην ερώτηση Β8

Αντίστοιχη ερώτηση υπήρξε αλλάζοντας μόνο το μέσο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την πρόκληση τραυματισμού. Στη προκειμένη το όργανο που μπορεί να χρησιμοποιήθηκε φαινόταν λιγότερο επικίνδυνο και πιο εύκολο να περιέλθει στην κατοχή ενός παιδιού και περιλάμβανε μπουκάλι, πέτρα ή άλλο βαρύ αντικείμενο που μπορεί να είχε στόχο τον κάθε ερωτώμενο. Εν αντιθέσει με τις προηγούμενες απαντήσεις, σε αυτό το ερώτημα (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.8) οι θετικές απαντήσεις ήταν σημαντικά περισσότερες, φτάνοντας το 26,6% στο σύνολό τους, με συχνότητα τουλάχιστον μία φορά και πάνω.

Το 30,3% των συμμετεχόντων από τη Δ. Αττική έχει εκτεθεί σε ένα τέτοιο συμβάν από μια φορά έως πολλές φορές και το 21,9% από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 3.8). Τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική (16,7%) όπως και στην παραπάνω ερώτηση έχουν μικρότερο βαθμό έκθεσης σε ίδια περιστατικά, συγκρινόμενα με τα αγόρια που μένουν στην ίδια περιοχή. Ίδια εικόνα παρουσιάζεται και με τα κορίτσια από τη Δ. Αττική (28,3%) έχουν μικρότερο βαθμό έκθεσης από τα αγόρια (32,5%) της περιοχής τους (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 6.7).

Σχήμα 3.8: Απαντήσεις στην ερώτηση Β9

Αλλάζοντας το περιεχόμενο των προηγούμενων 3 ερωτήσεων, τα παιδιά ερωτήθηκαν πιο γενικά εάν υπήρξε κάποιος που προσπάθησε να χρησιμοποιήσει βία ή απειλές να πράξουν κάτι παρά τη θέλησή τους. Παρατηρείται πως είναι η μοναδική έως τώρα απάντηση με τις μεγαλύτερες ομοιότητες στις απαντήσεις των παιδιών και στο σύνολο τους αλλά και ξεχωρα στις περιοχές, λαμβάνοντας σε ποσοστό 20% θετικές απαντήσεις με μεγαλύτερη απαντημένη συχνότητα, τη «μία φορά» (Παράρτημα II, Πίνακας 5.9). Τα αποτελέσματα και στις δύο περιοχές είναι σχεδόν ίδια, 19,9% Δ. Αττική, 20,3% Β.Α Αττική (Σχήμα 3.9).

Σχήμα 3.9: Απαντήσεις στην ερώτηση B10

Τα κορίτσια και των δύο περιοχών (Δ. Αττική=21,7%, Β.Α.Α=25%) απάντησαν πως είχαν τουλάχιστον μια φορά έρθει αντιμέτωπες με αυτού του είδους τη βία σε μεγαλύτερο ποσοστό από όσο τα αγόρια (Δ.Α=17,5%, Β.Α.Α = 14,3) και των δύο περιοχών (Σχήμα 4.6).

Σχήμα 4.6: Απαντήσεις στην ερώτηση B10 βάσει φύλου

Ολοκληρώνοντας το κύκλο των ερωτήσεων σχετικών με την άμεση έκθεσή τους ως θύματα, ζητήθηκε να απαντήσουν εάν η αστυνομία τους είχε συλλάβει ή απομακρύνει από κάποιο χώρο. Αντίστοιχα, όπως και στην προηγούμενη ερώτηση έτσι και σε αυτή, οι ομοιότητες στις απαντήσεις ήταν πολύ μεγάλες, με την συντριπτική πλειοψηφία να έχει απαντήσει αρνητικά αλλά και ένα μικρό αλλά αποτυπωμένο ποσοστό (2,7%) να

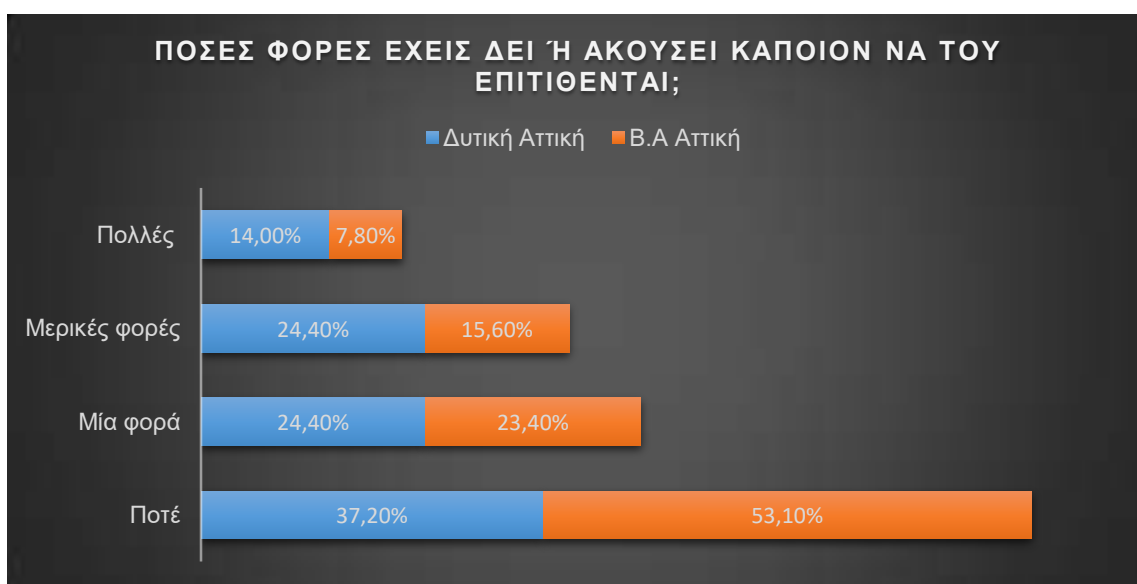
έχει απαντήσει θετικά(Παράρτημα ΙΙ , Πίνακας 5.10). Εντυπωσιακή, ήταν η προφορική απάντηση που έδωσε αυθόρμητα ένα παιδί, που ανέφερε πως συνέβαινε συχνά, αναφερόμενο στις φορές που έπρεπε με τη συνδρομή της αστυνομίας να απομακρυνθεί από τον ένα γονέα του, ακολουθώντας όσα ορίζονταν στα ασφαλιστικά μέτρα, εξαιτίας του διαζυγίου των γονέων του.

Στο Σχήμα 3.10 φαίνεται πως καταστάσεις όπως η παραπάνω δεν παρουσιάζουν κάποια ιδιαιτερότητα που να σχετίζονται με την περιοχή των ερωτώμενων.

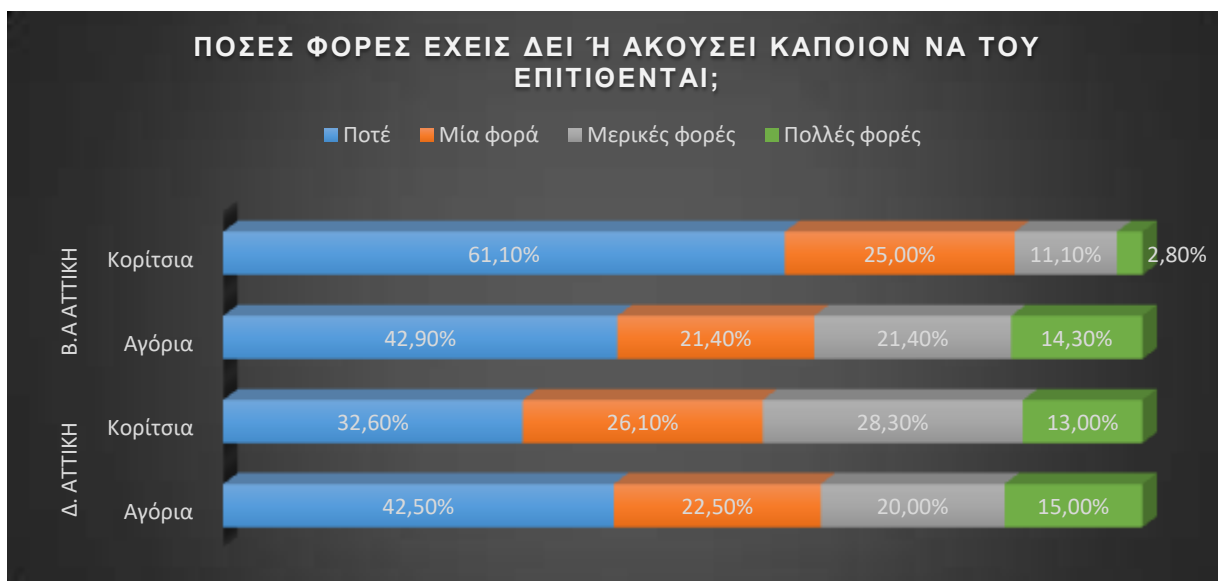
Σχήμα 3.10: Απαντήσεις στην ερώτηση Β11

Περνώντας, σταδιακά σε άλλου είδους ερωτήσεις τα παιδιά κλήθηκαν να απαντήσουν ουσιαστικά σε ένα σύνολο ερωτήσεων που περιέγραφαν έμμεση έκθεση στη βία, βλέποντάς την ή ακούγοντάς την, αποκλείοντας τις εικόνες βίας από την τηλεόραση και τα βιντεοπαιχνίδια. Η πρώτη ερώτηση είχε να κάνει με το πόσες φορές είχαν δει ή ακούσει να επιτίθενται σε κάποιο πρόσωπο. Από την πρώτη κιόλας ερώτηση φάνηκε δραματικά η ξεκάθαρη ποσοστιαία διαφορά, συγκριτικά με τις προηγούμενες απαντήσεις, με παραπάνω από τους μισούς (56%) να απαντούν πως είχαν ακούσει ή δει κάποιον που του έχουν επιτεθεί, με εύρος στη συχνότητα από μία φορά έως πολλές φορές (Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας 5.11). Αναλυτικότερα, τέτοιες απαντήσεις δόθηκαν σε ποσοστό 62,8% από παιδιά διαμένοντα στη Δ. Αττική και σε ποσοστό 46,8% από παιδιά διαμένοντα στην Β.Α Αττική (Σχήμα 3.11).

Σχήμα 3.11: Απαντήσεις στην ερώτηση Β12

Οι απαντήσεις που δόθηκαν ανάλογα με το φύλο αλλά και την περιοχή διαφοροποιούνται σημαντικά και ιδίως μεταξύ των κοριτσιών. Τα κορίτσια που διαμένουν στη Β.Α Αττική (38,9%) αναφέρουν πως έχουν δει ή ακούσει λιγότερες φορές για περιστατικά επίθεσης σε τρίτο αναλογικά με εκείνα (67,4%) των πόλεων στο Δυτικό μέρος της Αττικής (Σχήμα 4.7).

Σχήμα 4.7: Απαντήσεις στην ερώτηση B12 βάσει φύλου

Βασισμένοι στην ίδια φιλοσοφία, με την προηγούμενη ερώτηση ακολούθησε ερώτηση για το πόσες φορές έχουν δει ή ακούσει να έχει κυνηγηθεί κάποιος από συμμορία, άλλα παιδιά ή ενήλικες. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως το 13,3% είδε ένα τέτοιο γεγονός μόλις μια φορά, το 6,7% μερικές φορές ενώ το 1,3% πολλές φορές (Παράρτημα II, Πίνακας 5.12). Και σε αυτή την περίπτωση επισημάνθηκε πως δεν γινόταν αναφορά σε παιχνίδι.

Και στις δύο περιοχές οι απαντήσεις των παιδιών κυμάνθηκαν στο ίδιο περίπου επίπεδο. Η απόκλιση των απαντήσεών τους ήταν της τάξεως του 1,8% (Σχήμα 3.12). Τα αγόρια και από τις δύο περιοχές απάντησαν σε μεγαλύτερο ποσοστό πως είχαν γίνει μάρτυρες τέτοιων περιστατικών (Δ.Α=25%,Β.Α.Α=28,6%). Τα κορίτσια που ανέφεραν μικρότερη έκθεση είναι τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική(13,9%) και ακολουθούν οι ομότιμές τους από τη Δ. Αττική (Παράρτημα II, Πίνακας 6.10)

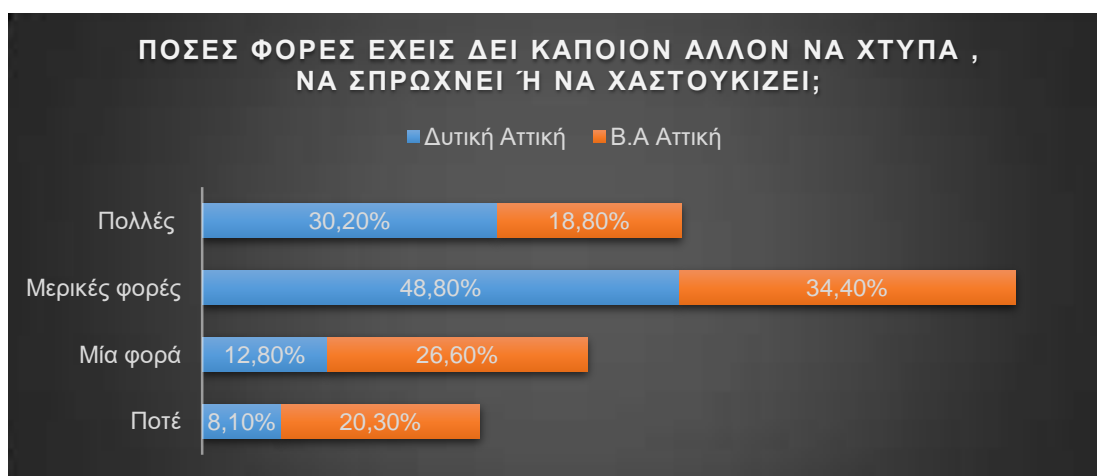
Σχήμα 3.12: Απαντήσεις στην ερώτηση B13

Περνώντας στην επόμενη ερώτηση, ζητήθηκε από τα παιδιά να καταγράψουν πόσες φορές είχαν δει να παραβιάζουν ή να ληστεύουν το σπίτι κάποιου. Οι απαντήσεις των παιδιών κινήθηκαν στα ίδια περίπου επίπεδα (22,0%) με το προηγούμενο ερώτημα ως προς τις θετικές απαντήσεις, παρατηρώντας ωστόσο μικρές διαφοροποιήσεις μόνο ως προς την συχνότητα (Παράρτημα II, Πίνακας 5.13). Η κατανομή των απαντήσεων ήταν 23,2% από τη Δ. Αττική και 20,3% από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 3.13). Όπως και παραπάνω έτσι και σε αυτό το ερώτημα αποτυπώνεται η ίδια εικόνα, όπου τα αγόρια (25,0%) παρουσιάζονται περισσότερο εκτεθειμένα από ότι τα κορίτσια. Και μεταξύ των δύο ομάδων των κοριτσιών, εκείνη της Β.Α Αττικής (16,5%) έχει μικρότερο ποσοστό έκθεσης (Παράρτημα II, Πίνακας 6.11)

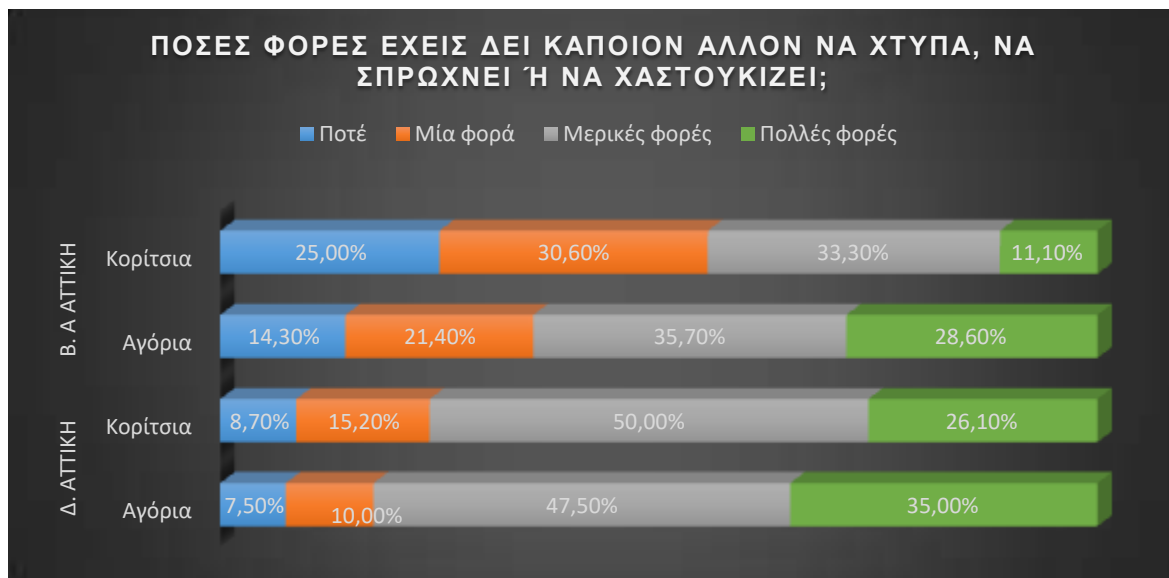
Σχήμα 3.13: Απαντήσεις στην ερώτηση B14

Ωστόσο, σημαντικά ποσοστά παρατηρήθηκαν στο ερώτημα που αναφέρονταν στην περιοδικότητα που είχαν δει κάποιον άλλον να χτυπά, να σπρώχνει ή να χαστουκίζει. Τα παιδιά εκεί «σκόραραν» πολύ υψηλά, απαντώντας πως είχαν δει τέτοιων ειδών βίαιες πράξεις, σε ποσοστό 85% (Παράρτημα II, Πίνακας 5.14). Μάλιστα, στη Δ. Αττική το ποσοστό έφτασε το 91,8%, ενώ στην Β.Α Αττική ήταν 79,8%. Όσο δε για την συχνότητα, τα παιδιά από τη Δ. Αττική δήλωσαν πως πολλές φορές και σε ποσοστό 30,2% πως είχαν εκτεθεί σε αυτή τη μορφή βίας (Σχήμα 3.14).

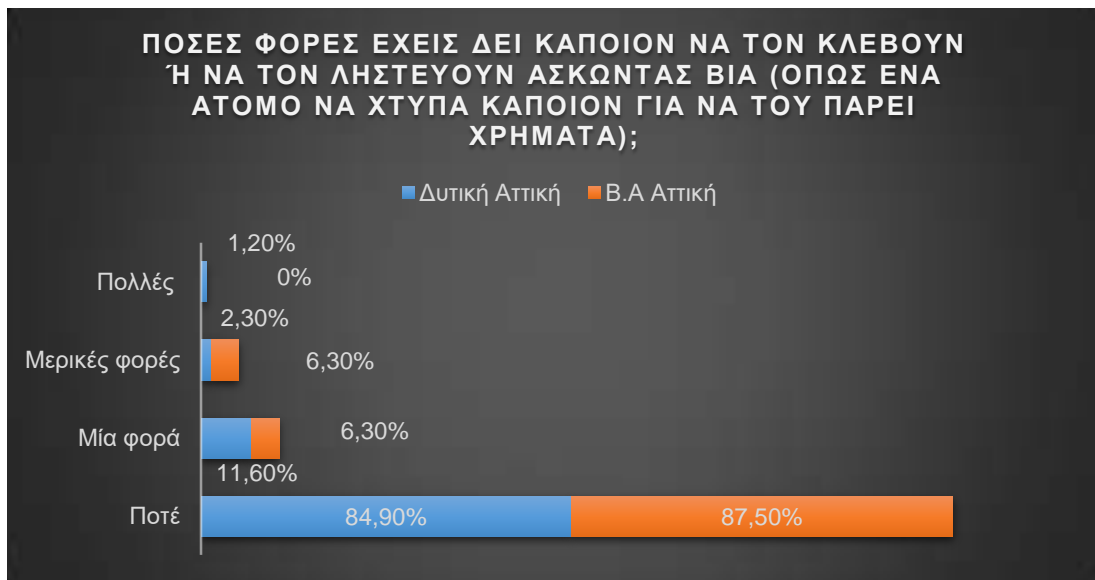
Σχήμα 3.14: Απαντήσεις στην ερώτηση B15

Στη σύγκριση που ακολούθησε με βάση το φύλο των ερωτηθέντων καταγράφεται μια διαφορά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, όπου τα αγόρια δηλώνουν σε μεγαλύτερο ποσοστό πως είναι μάρτυρες βίαιων περιστατικών (Δ. Αττική =92,5%, Β.Α Α=85,7%) και έχουν δώσει τις περισσότερες απαντήσεις στην επιλογή «πολλές φορές». Όμως και πάλι τα κορίτσια από τη Δ. Αττική (91,3%) είναι περισσότερο εκτεθειμένα απ' ότι η ομότιμές τους στη Β.Α Αττική (75,0%), με μια διαφορά που φτάνει το 16,3% (Σχήμα 4.8).

Σχήμα 4.8: Απαντήσεις στην ερώτηση B15 βάσει φύλου

Άλλα σχετικά περιστατικά για τα οποία είδαν και που κλήθηκαν να απαντήσουν ήταν πόσο συχνά είχαν δει κάποιον να τον κλέβουν ή να τον ληστεύουν ασκώντας του βία, δίνοντας μάλιστα το παράδειγμα ατόμου που να χτυπά άλλο άτομο για να του πάρει χρήματα ώστε να γίνει κατανοητό. Και στις δυο περιοχές τα ποσοστά ήταν παρόμοια (Σχήμα 3.15), όπου το 14% στο σύνολό τους απάντησε πως είχε τουλάχιστον μια τέτοια εμπειρία, ενώ το 86% απάντησε πως ουδέποτε είχε δει κάτι τέτοιο (Παράρτημα II, Πίνακας 5.15). Τα αγόρια και πάλι κατέχουν την πρώτη θέση (Δ.Α=17,5%, Β.Α Α=17,9%) στο βαθμό έκθεσής τους σε βίαια περιστατικά ως θεατές. Όπως, επίσης εμφανίζεται η ίδια κατάσταση με τα κορίτσια από τη Β.Α Αττική (8,3%) που δηλώνουν λιγότερα εκτεθειμένα σε σχέση με τις συνομήλικές τους (13,0%) στη Δ. Αττική (Παράρτημα II, Πίνακας 6.13).

Σχήμα 3.15: Απαντήσεις στην ερώτηση B16

Εν συνεχεία εισηχθη ερώτηση που δεν υπήρξε στις αρχικές και αποσκοπούσε στην καταγραφή των περιστατικών εκείνων που τα παιδιά είχαν δει κάποιον να κουβαλάει πιστόλι ή άλλου είδους όπλο εξαιρώντας τις ομάδες των αστυνομικών, των στρατιωτικών και ιδιωτικών φυλάκων ασφαλείας. Στο συνολικό αριθμό των απαντήσεων τους εντοπίστηκε αρκετά σημαντικός αριθμός (16%) που έχει δει κάτι σχετικό τουλάχιστον μια φορά (Παράρτημα II, Πίνακας 5.16). Ο αριθμός αυτός προκύπτει από τις «θετικές» απαντήσεις των παιδιών (Σχήμα 3.16) της Δ. Αττικής σε ποσοστό 14,0% και των παιδιών της Β.Α Αττικής (18,8%), με τις περισσότερα περιστατικά να «αναφέρονται» από τα αγόρια (32,1%) της Β.Α Αττικής και τα λιγότερα από τα κορίτσια (8,3%) της ίδιας περιοχής (Παράρτημα II, Πίνακας 6.14)

Σχήμα 3.16: Απαντήσεις στην ερώτηση B17

Συμπληρωματικά, αναζητήθηκαν να εντοπιστούν «διάχυτοι» δείκτες βίας όπως είναι το να δει κάποιος ή να ακούσει πυροβολισμούς. Σε αυτή την ερώτηση παρατηρήθηκαν μεγάλες διαφορές στις απαντήσεις των παιδιών των δυο περιοχών. Οι ερωτηθέντες από τη Δ. Αττική απάντησαν πως είχαν δει ή ακούσει πυροβολισμούς από «μία» έως «πολλές φορές» σε ποσοστό 61,6% σε αντίθεση με τους ερωτηθέντες από την Β.Α Αττική όπου εκεί το ποσοστό ήταν 28,1%, προκύπτοντας έτσι μια διαφορά της τάξεως

του 33,5% (Παράρτημα II, Πίνακας 5.17). Η περιοδικότητα της έκθεσης σε αυτή τη κατάσταση επίσης εμφανίζει σημαντικές διακυμάνσεις όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα.

Στη Δ. Αττική τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν σε ποσοστό 24,4% πως «μια φορά» είδαν ή άκουσαν πυροβολισμό, 22,1% «μερικές φορές» και 15,1% «πολλές φορές». Τα υπόλοιπα παιδιά προερχόμενα από τη Β.Α Αττική απάντησαν αντίστοιχα σε ποσοστό 12,5 % «μια φορά», 7,8% «μερικές φορές» και 7,8 «πολλές φορές» (Σχήμα 3.17). Τα κορίτσια από τις Δυτικές περιοχές απάντησαν με μεγάλο ποσοστό (67,4%) πως είναι μάρτυρες πυροβολισμών (δει ή ακούσει), όπως και τα αγόρια της ίδιας περιοχής (55%), ξεπερνούν δηλαδή τα μισά από όσα έχουν απαντήσει. Πολύ μικρότερα τα ποσοστά είναι σε αγόρια (39,3%) και κορίτσια (19,4%) της Β.Α Αττικής (Παράρτημα II, Πίνακας 6.15)

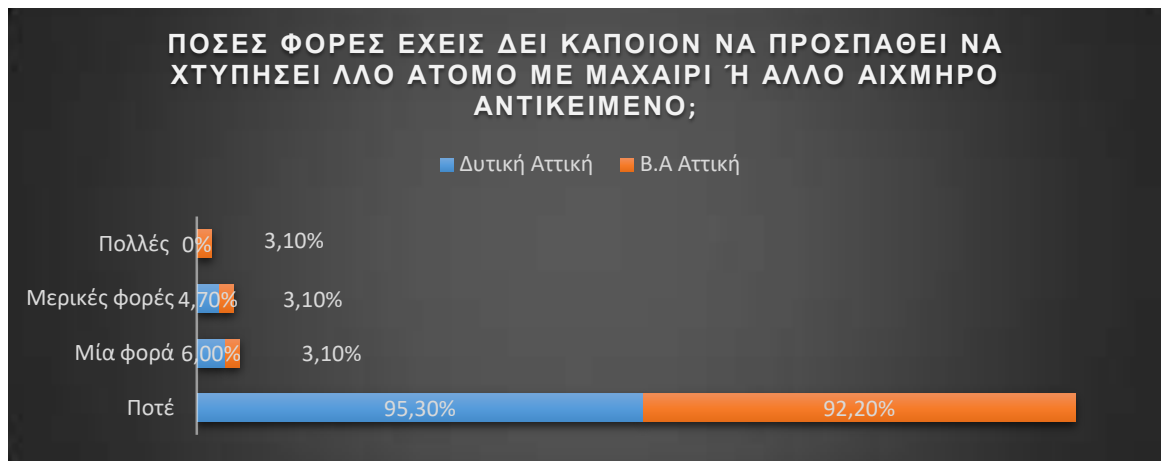

Σχήμα 3.17: Απαντήσεις στην ερώτηση B18

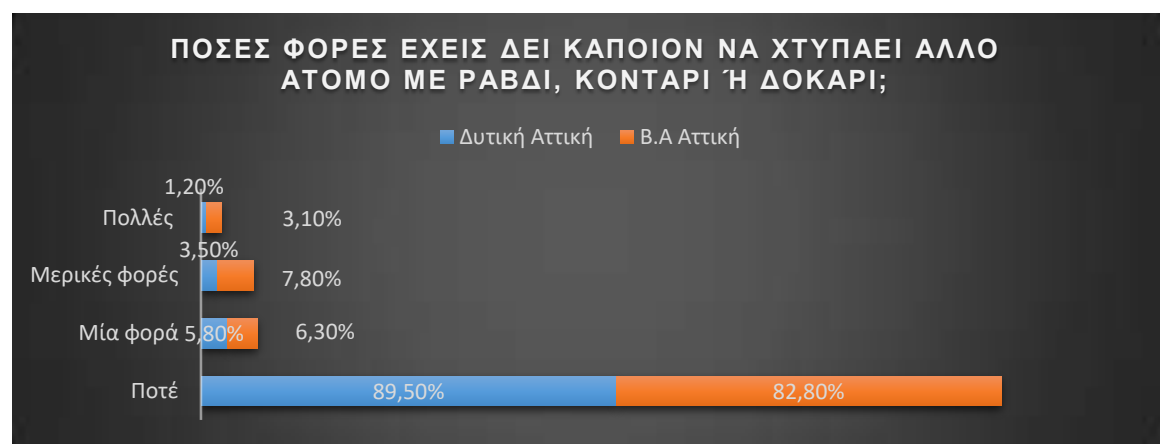
Επανερχόμενοι, στις αρχικές ερωτήσεις που εμπειρείχαν βία με τη χρήση κάποιου οργάνου ακολούθησαν 3 ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση ήταν με τι συχνότητα είχαν δει κάποιον να προσπαθεί να χτυπήσει άλλο άτομο με μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό αντικείμενο (Παράρτημα II, Πίνακας 5.18). Η επόμενη ήταν με τι συχνότητα είχαν δει κάποιον να χτυπάει άλλο άτομο με ραβδί, ρόπαλο, κοντάρι ή δοκάρι (Παράρτημα II, Πίνακας 5.19) και τέλος, η τρίτη ερώτηση ήταν πόσες φορές είχαν δει κάποιον να πετάει σε άλλο πρόσωπο ένα μπουκάλι, πέτρα ή άλλο βαρύ αντικείμενο (Παράρτημα II, Πίνακας 5.20).

Τα παιδιά στο σύνολο τους απάντησαν πως δεν είχαν εκτεθεί «ποτέ» σε τέτοια εμπειρία σε ποσοστό 94,4% όταν αφορούσε μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό αντικείμενο, 86,7% όταν αφορούσε ραβδί, ρόπαλο, κοντάρι ή δοκάρι και 73,3% όταν αφορούσε πέτρα, μπουκάλι ή άλλο βαρύ αντικείμενο. Συγκριτικά με τις απαντήσεις των παιδιών για την αντίστοιχη άμεση έκθεσή τους στην περιγραφόμενη βία, διαπιστώθηκε πως εμφάνιζαν διαφορές. Η άμεση έκθεσή τους ήταν λίγο μεγαλύτερη από την έμμεση και στις δυο περιοχές, με επικρατούσα και σε αυτή την φορά την τρίτη περίπτωση.

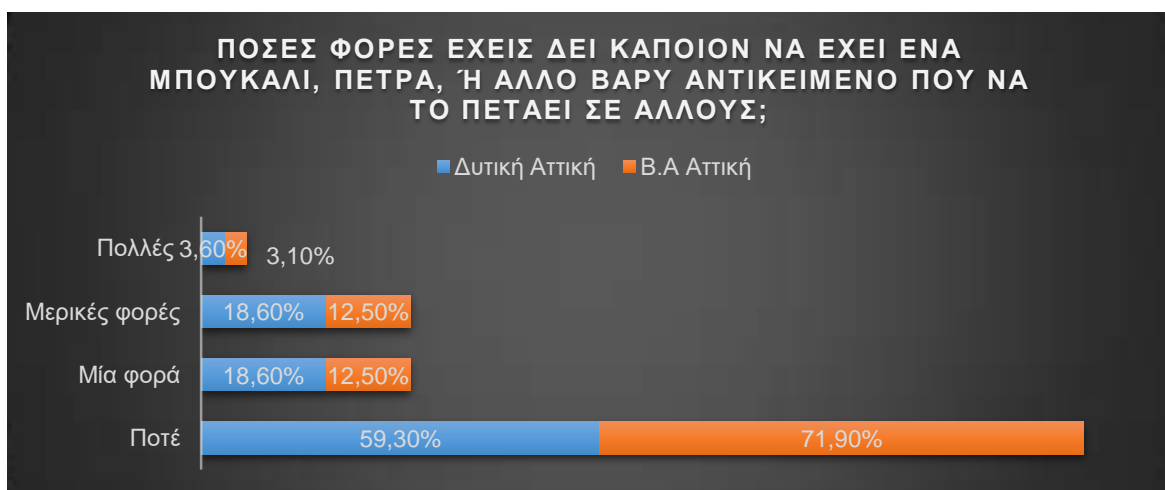
Ως προς τις περιοχές τα αποτελέσματα δεν δείχνουν μεγάλες διαφορές (Σχήματα 3.18 & 3.19) με εξαίρεση την τρίτη περίπτωση (Σχήμα 3.20), όπου παρατηρείται μεγαλύτερος βαθμός έκθεσης στα παιδιά της Δ. Αττικής και κυρίως στα κορίτσια (Παράρτημα II, Πίνακες 6.16 & 6.17). Δεν παρατηρείται το ίδιο στις άλλες δυο περιπτώσεις όπου εκεί είναι ξεκάθαρο πως τα αγόρια και των δυο περιοχών εκτίθενται σε μεγαλύτερο βαθμό (Παράρτημα II, Πίνακας 6.18).

Σχήμα 3.18: Απαντήσεις στην ερώτηση B19

Σχήμα 3.19: Απαντήσεις στην ερώτηση B20

Σχήμα 3.20: Απαντήσεις στην ερώτηση B21

Διατηρώντας τον ίδιο τρόπο στη διατύπωση των ερωτήσεων, σειρά είχε η ερώτηση που αφορούσε την συχνότητα με την οποία είχαν γίνει μάρτυρες περιστατικών σύλληψης ή απομάκρυνσης ατόμου από αστυνομικούς. Οι συμμετέχοντες από τη Δ. Αττική απάντησαν σε ποσοστό 25,6% πως «μια φορά» τουλάχιστον είχαν δει κάτι ανάλογο ενώ οι συμμετέχοντες από την Β.Α Αττική σε ποσοστό 28,2% (Σχήμα 3.21).

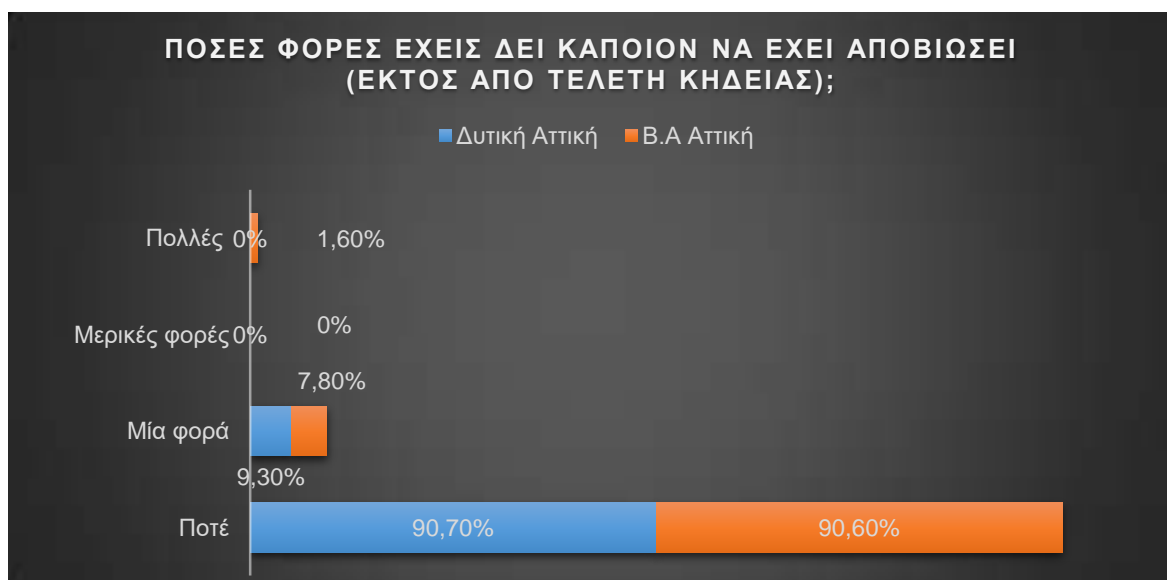
Συγκρινόμενα, τα αποτελέσματα αυτά με την αντίστοιχη ερώτηση περί άμεσης έκθεσης είναι εξαιρετικά υψηλότερα, με αποκλίσεις της τάξεως του 23,2% και 25,0% (Παράρτημα II, Πίνακας 5.21). Έτσι, σε αυτή την περίπτωση η έμμεση έκθεση ήταν μεγαλύτερη από όσο η άμεση έκθεση.

Από τις απαντήσεις των κοριτσιών (Δ.Α=21,7%, Β.Α Α=19,4% περιγράφεται μικρότερος βαθμός έμμεσης έκθεσης και στις δύο περιοχές απ' όσο τα αγόρια (Παράρτημα II, Πίνακας 6.19)

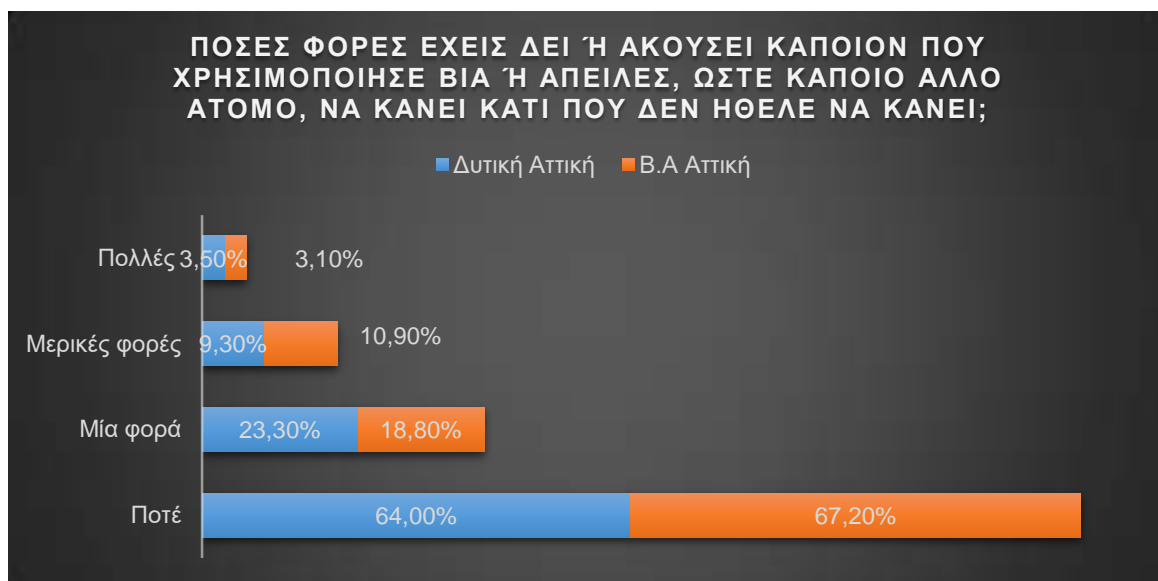
Σχήμα 3.21: Απαντήσεις στην ερώτηση B22

Συμπληρωματικά και ξεφεύγοντας λίγο από το προηγούμενο ύφος των ερωτήσεων μέσα σε αυτές συμπεριλήφθηκε η ερώτηση για το πόσες φορές είχαν δει κάποιον που να έχει αποβιώσει χωρίς να συμπεριλάβουν τις περιπτώσεις εκείνες των τελετών κηδείας. Οι απαντήσεις τους και στις δυο περιοχές ήταν κατά βάσει αρνητικές, με ένα περίπου όμως 10,0% που απάντησε θετικά (Παράρτημα II, Πίνακας 5.22). Από την αλληλεπίδραση αυτή που υπήρχε με τα παιδιά οι απαντήσεις φάνηκε να αναφέρονται είτε σε περιπτώσεις που έγιναν μάρτυρες τροχαίων περιστατικών είτε χρηστών ουσιών. Την προσοχή μας τράβηξε η απάντησή ενός παιδιού (0,7%) πως είχε εκτεθεί σε τέτοια εμπειρία «πολλές φορές» αλλά και η σχεδόν απόλυτη ομοιομορφία στις απαντήσεις των παιδιών και στις δύο περιοχές (Σχήμα 3.22).

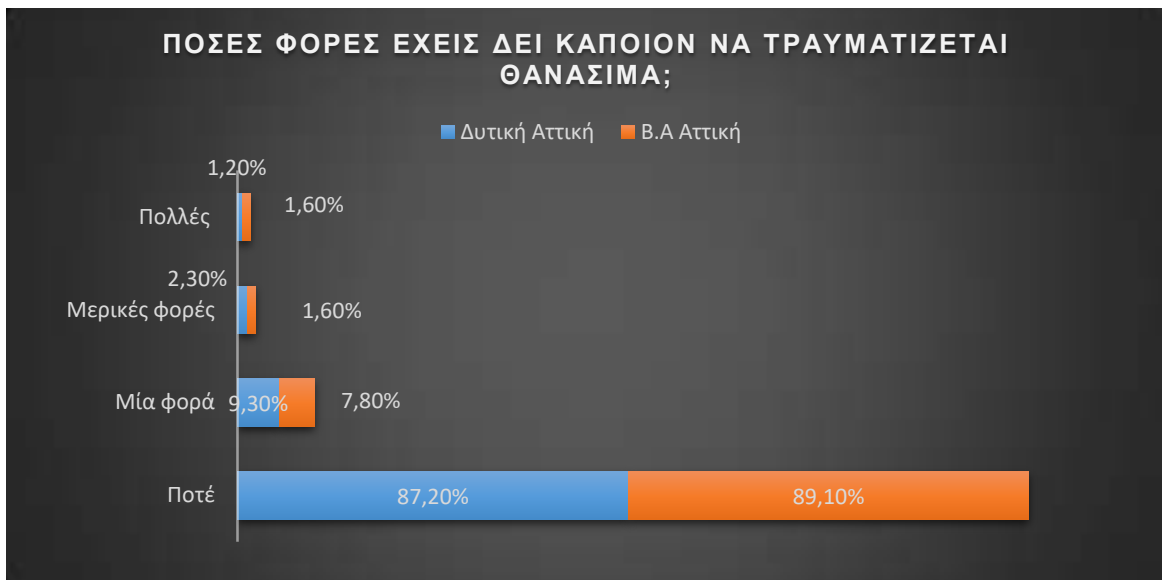
Σχήμα 3.22: Απαντήσεις στην ερώτηση B23

Φτάνοντας στην προτελευταία ερώτηση, οι συμμετέχοντες απάντησαν για την συχνότητα με την οποία είχαν δει ή ακούσει κάποιο άτομο να κάνει κάτι χωρίς να το επιθυμεί. Οι απαντήσεις τους ήταν πως «ποτέ» δεν είχαν δει ή ακούσει σε ποσοστό 65,3% στο σύνολό τους (Παράρτημα II, Πίνακας 5.23), χωρίς σημαντικές διαφορές στις περιοχές μεταξύ τους ως προς τις αρνητικές απαντήσεις αλλά με διαφορές ως προς τις θετικές και κυρίως την συχνότητα (Σχήμα 2.23). Και σε αυτή την περίπτωση η έμμεση έκθεση ήταν μεγαλύτερη από όσο η άμεση έκθεση, συγκρίνοντας τα αποτελέσματα των δυο παρόμοιων ερωτήσεων. Αριθμητικά αγόρια και κορίτσια ήταν σχεδόν τα ίδια που απάντησαν πως είχαν γίνει μάρτυρες βίας ή απειλών έναντι τρίτων (Παράρτημα II,6.20).

Σχήμα 3.23: Απαντήσεις στην ερώτηση B24

Τελειώνοντας, το ερωτηματολόγιο έκλεισε με ερώτηση που ουσιαστικά ήταν αναδιατύπωση προηγούμενης ερώτησης για το πόσες φορές είχαν δει κάποιον να τραυματίζεται θανάσιμα. Σε ποσοστό 88,0% απάντησαν πως δεν είχαν «ποτέ» τέτοια εμπειρία ενώ νωρίτερα στην ίδια επί της ουσίας ερώτηση είχαν απαντήσει αρνητικά το 90,7% (Παράρτημα II, Πίνακας 5.24). Η παρατηρούμενη απόκλιση είναι 2,7% που ισούται με 4 επιπλέον θετικές απαντήσεις παιδιών. Διαφορές δεν παρατηρούνται στις περιοχές (Σχήμα 3.24) αλλά ούτε και στο φύλο.

Σχήμα 3.24: Απαντήσεις στην ερώτηση B25

Έχοντας μια αρχική εικόνα από τις απαντήσεις των όλων των συμμετεχόντων, οι ερευνήτριες προχώρησαν σε έλεγχο συσχετίσεων μεταξύ κάποιων μεταβλητών, από τις οποίες προέκυψαν αρνητικές και θετικές συσχετίσεις που παρουσιάζονται παρακάτω:

Συσχέτιση αντιλήψεων:

- Συσχέτιση αντιλήψεων για τη βία και **περιοχή της Αττικής**

Η ανάλυση μέσα από τη χρήση του Mann-Whitney U test έδειξε πως τα παιδιά από τη Βορειοανατολική Αττική φαίνονται να τείνουν να κατέχουν περισσότερη γνώση και ικανότητες στο να επιλύουν συγκρούσεις χωρίς τη χρήση βίας. Παρόλα αυτά, με τιμή του κριτηρίου $U = 2588.5$, με $p = .53 > 0.05$ δεν αξιολογείται ως στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην περιοχή που βρίσκονται τα παιδιά και στην ικανότητά τους να επιλύουν τις διαφορές.

Συσχετίσεις αντιλήψεων για τη βία και **δημογραφικών στοιχείων**

- Συσχέτιση μεταξύ αντιλήψεων για τη βία και **το φύλο**
Μέσα από αυτή τη συσχέτιση και τα αποτελέσματά της $U = 210.3, p = 0.009 < 0.05$ φάνηκε πως προκύπτει στατιστικά σημαντική διαφορά, με τα κορίτσια να είναι πιο πιθανό να αποφεύγουν τη χρήση βίας σε σχέση με τα αγόρια.
- Συσχέτιση μεταξύ αντιλήψεων για τη βία και **της ηλικίας**
Κάνοντας χρήση του Kruskal-Wallis H Test προέκυψε πως ότι παρά το ότι φαίνεται διαφορά στα μέσα σκορ των διαφορετικών ηλικιών (μέσο σκορ 71.97 για τα παιδιά 10 ετών, 72.33 για τα παιδιά 11 ετών και 85.15 για τα παιδιά 12 ετών), δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις 3 διαφορετικές ηλικίες των παιδιών όσον αφορά τις αντιλήψεις τους για τη βία, $\chi^2 = 2.619$, αφού $p = 0.270 > 0.05$.
- Συσχέτιση αντιλήψεων για τη βία και **την καταγωγή**
Δεν προέκυψε καμιά στατιστικώς σημαντική διαφορά στις αντιλήψεις παιδιών με διαφορετική καταγωγή, $\chi^2 = 5.493$, με $p = 0.240 > 0.05$
- Συσχέτιση αντιλήψεων για τη βία και **τους κηδεμόνες**
Αντίστοιχα και σε αυτή τη συσχέτιση δεν προέκυψε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά στην έκθεση στη βία παιδιών που τα φροντίζουν στο σπίτι διαφορετικά άτομα (γονείς, μητέρα, παππούς/γιαγιά), $\chi^2 = 1.032$, με $p = 0.597 > 0.05$
- Συσχέτιση αντιλήψεων για τη βία και **αδέλφια**

Κάνοντας την ανάλυση, δεν φάνηκε να υπάρχει κάποια στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις αντιλήψεις των παιδιών για τη βία και στο πλήθος των αδελφιών που έχει ένα παιδί. $\tau_b = 1.0$, με $p = .4980 > 0,05$

- Συσχέτιση αντιλήψεων για τη βία και **εργασία των γονέων**

Για την συγκεκριμένη συσχέτιση χρειάστηκε να εξεταστούν ξεχωριστά οι περιπτώσεις εκείνες όπου εργαζόταν ή δεν εργαζόταν ο πατέρας και σε εκείνες που εργαζόταν ή όχι η μητέρα. Στην πρώτη περίπτωση η τιμή κριτηρίου ήταν $U = 421$, με $p = .916 > 0.05$, οπότε δεν προέκυψε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές ομάδες. Ομοίως, στη δεύτερη περίπτωση η τιμή κριτηρίου ήταν $U = 1948$, με $p = .435 > 0.05$, άρα δεν προέκυψε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές ομάδες.

Συσχέτιση έκθεσης στη βία:

- Συσχέτιση έκθεσης στη βία και **περιοχή της Αττικής**

Στη συσχέτιση αυτή εξετάστηκε η πιθανή συσχέτιση της έκθεσης σε βίαια ερεθίσματα (μεταβλητή Έκθεση Στη Βία) και της περιοχής της Αττικής που βρίσκονται τα παιδιά. $U = 2112.5$, $p = 0.015 < 0.05$, απ' όπου φάνηκε πως τα παιδιά από τη Δυτική Αττική είναι περισσότερο εκτεθειμένα στη βία (Μέση τιμή 1.4033) σε σχέση με τα παιδιά από τη Βορειοανατολική Αττική (Μέση τιμή 1.3481).

Το 97,7% των συμμετεχόντων παιδιών προερχόμενα από τη Δυτική Αττική δηλώνουν πως έχουν εκτεθεί σε κοινοτική βία. Μικρότερο ποσοστό (90,6%) καταγράφεται στις απαντήσεις των παιδιών από τη Β.Α Αττική (Σχήμα 5).

Σχήμα 5: Έκθεση σε κοινοτική βία βάσει περιοχής

Συσχετίσεις έκθεσης στη βία και δημογραφικών στοιχείων

- Συσχέτιση έκθεσης στη βία και **φύλου**

Όπως, διαπιστώθηκε από την έρευνα η έκθεση των παιδιών στη βία είναι ανεξάρτητη από το φύλο τους. Δεν υπάρχει κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά στην έκθεση στη βία αγοριών και κοριτσιών. $U = 2394.5$, $p = 0.137 > 0.05$.

Αναλυτικότερα, χωρίζοντας τα παιδιάν βάσει φύλου ώστε να μελετηθεί η έκθεσή τους σε κοινοτική βία προκύπτει : Αγόρια (97,1%), Κορίτσια (92,1%) (Σχήμα 6).

Σχήμα 6: Έκθεση σε κοινωνική βία βάσει φύλου

Όμως, κάποιες μικρές διαφορές προέκυψαν όταν μελετήθηκαν δύο μεταβλητές μαζί, δηλαδή αυτή του φύλου και της περιοχής. Αυτό το οποίο προέκυψε είναι πως αγόρια και κορίτσια από τη Δ. Αττική έχουν τον ίδιο βαθμό έκθεσης, ενώ στη Β. Α Αττική τα κορίτσια έχουν μικρότερο βαθμό έκθεσης. Σχηματικά αυτό φαίνεται στο Σχήμα 7, χωρίς όμως να θεωρείται και αυτό στατιστικώς σημαντικό.

Σχήμα 7: Έκθεση σε κοινωνική βία βάσει φύλου και περιοχής

- Συσχέτιση έκθεσης στη βία και **ηλικίας**

Επίσης, και σε αυτό το συσχετισμό τα αποτελέσματα έδειξαν πως η ηλικία των παιδιών δεν διαφοροποίησε τον βαθμό έκθεσής τους στη βία. Παρά το ότι υπήρξε διαφορά στα μέσα σκορ των διαφορετικών ηλικιών (μέσο σκορ 73.36 για τα παιδιά 10 ετών, 81.71 για τα παιδιά 11 ετών και 72.38 για τα παιδιά 12 ετών), στην τελική στατιστική επεξεργασία δεν καταγράφηκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στις 3 διαφορετικές ηλικίες των παιδιών όσον αφορά την έκθεσή τους στη βία, $\chi^2 = 1.249$, αφού $p = 0.536 > 0.05$.

- Συσχέτιση έκθεσης στη βία και **καταγωγής**

Και σε αυτή τη συσχέτιση δεν υπήρξε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά στην έκθεση στη βία παιδιών διαφορετικής καταγωγής. $\chi^2 = 3.429$, με $p = 0.489 > 0.05$. Οπότε, η καταγωγή δεν ήταν παράγοντας έκθεσης στη βία.

- **Συσχέτιση έκθεσης στη βία και κηδεμόνων**

Δεν προέκυψε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά στην έκθεση στη βία παιδιών που τα φροντίζουν διαφορετικά άτομα. Είτε η εξεταζόμενη μεταβλητή ήταν ο πατέρας, είτε ήταν η μητέρα είτε ο παππούς/γιαγιά δεν σχετίζονταν με την έκθεσή τους στη βία. 1.032 , με $p = 0.597 > 0.05$

- **Συσχέτιση έκθεσης στη βία και αδελφιών**

Και σε αυτή τη συσχέτιση δεν υπήρξε κάποια στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην έκθεση των παιδιών στη βία και στο πλήθος των αδελφιών που έχει ένα παιδί. $\tau_b = .099$, με $p = .130 > 0,05$

- **Συσχέτιση έκθεσης στη βία και εργασίας γονέων**

Στην ανάλυση της συσχέτισης δεν προέκυψε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των παιδιών που ο πατέρας εργάζονταν και των παιδιών που ο πατέρας δεν εργάζονταν, $U = 419$, με $p = .901 > 0.05$ αλλά ούτε μεταξύ των παιδιών που η μητέρα εργάζονταν με εκείνα που η μητέρα τους δεν εργάζονταν, $U = 2015.5$, με $p = .626 > 0.05$

Σύγκριση μεταξύ έκθεσης στη βία ως μάρτυρας και ως θύμα

Για να ελεγχθεί αν περισσότερα παιδιά, κατά μέσο όρο, έχουν εκτεθεί στη βία περισσότερο ως θεατές ή ως θύματα δημιουργήθηκαν δυο υποκλίμακες που είναι η CEQVIC (για την έκθεση των παιδιών στη βία ως θύματα) και η CEQWIT (για την έκθεση τους στη βία ως θεατές). Η CEQVIC είχε εύρος τιμών από 1 έως 3.73, ενώ η CEQWIT είχε εύρος τιμών από 1 έως 3.36.

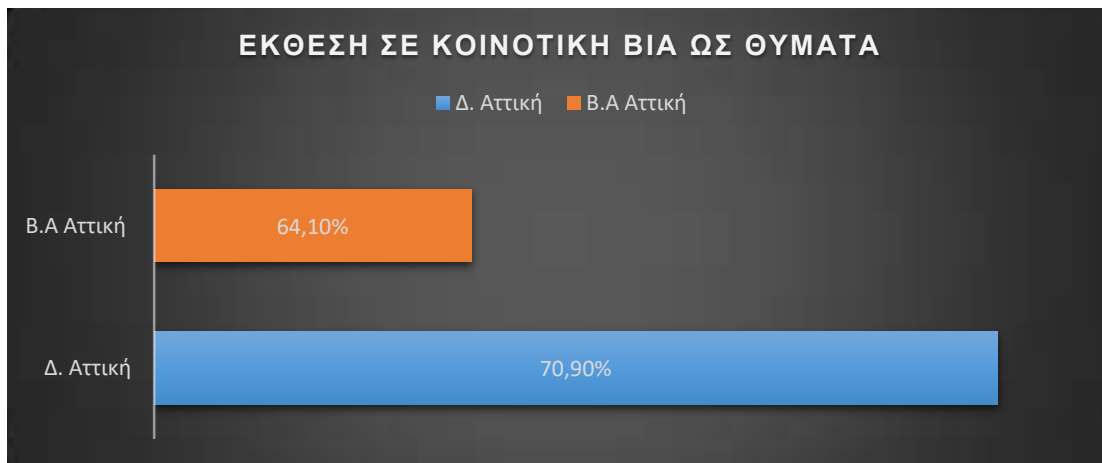
Η μέση τιμή του CEQVIC ήταν λίγο μικρότερη από αυτή της CEQWIT (1.25 vs. 1.48) Από τη συσχέτιση αυτή παρατηρήθηκε πως υπάρχει μία στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο κλίμακες: κατά μέσο όρο ο δείκτης της έκθεσης στη βία ως θύμα ήταν .23 μονάδες μικρότερος από τον δείκτη της έκθεσης στη βία ως θεατής, $p < 0.001$, $t_{149} = -8.868$. Η διαφορά αυτή των μέσων τιμών αποτυπώνει τον βαθμό έκθεσης των παιδιών στο είδος βίας. Φαίνονται δηλαδή, στο σύνολο τους, εκτεθειμένα ως μάρτυρες κατά .23 μονάδες περισσότερο. Ποσοστιαία αυτό αποτυπώνεται ως εξής: Το 93,3% των συμμετεχόντων έχει εκτεθεί στη βία ως θεατής (CEQWIT), ενώ το 68% των παιδιών έχει εκτεθεί στη βία ως θύμα (CEQVIC).

- **Σύγκριση μεταξύ έκθεσης στη βία ως θύμα βάσει περιοχής / περιοχής και φύλου**

Η κλίμακα CEQVIC που μετράει την έκθεση στη βία ως θύμα έχει μέση τιμή λίγο μεγαλύτερη για τα παιδιά της Βορειοανατολικής Αττικής (1.2514) από τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (1.2463). Επίσης, στη Δυτική Αττική παίρνει τιμές από 1 έως 2.18 και έχει τυπική απόκλιση .29, ενώ στην Βορειοανατολική Αττική παίρνει τιμές από 1 έως 3.73 και έχει τυπική απόκλιση .41.

Ποσοστιαία, ο αριθμός των ατόμων στο σύνολό τους που «δήλωσαν» έκθεση σε βία ως θύματα ήταν 68,0%. Από αυτό: Δυτική Αττική 70,9%, Β.Α Αττική 64,1% (Σχήμα 8).

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι **ενώ** ο αριθμός των παιδιών της Δ. Αττικής που είναι εκτεθειμένα ως θύματα είναι μεγαλύτερος από αυτόν των παιδιών της Β.Α, τα λιγότερα κατά ποσοστό παιδιά της Β.Α Αττικής που εκτέθηκαν στη βία ως θύματα χτύπησαν μεγαλύτερα σκορ, δηλαδή εκτέθηκαν πιο πολύ στη βία.

Σχήμα 8: Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύματα

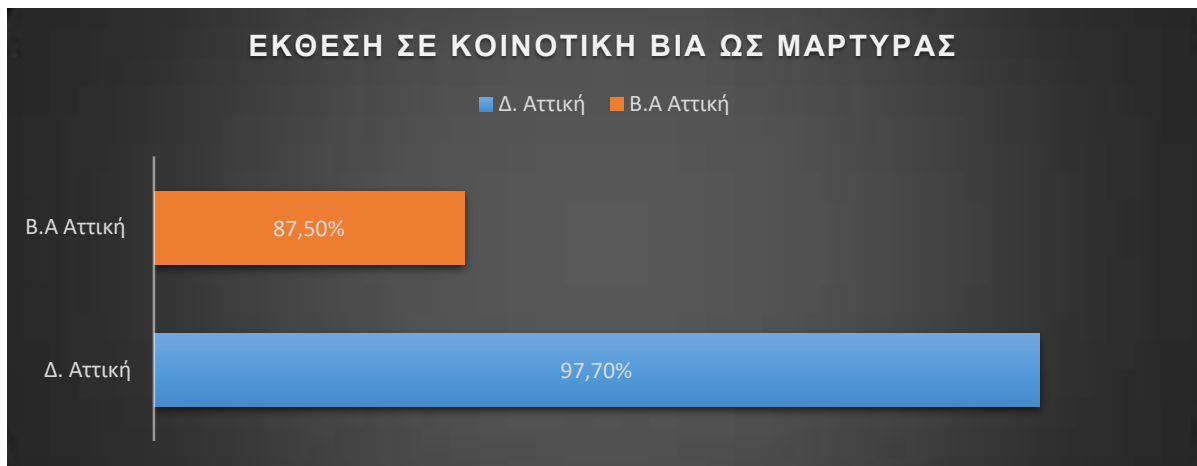
Κάποιες διαφορές παρατηρήθηκαν όταν ο διαχωρισμός έγινε βάσει περιοχής και φύλου. Στη Δ. Αττική τα αγόρια με τα κορίτσια είχαν σχεδόν τον ίδιο βαθμό έκθεσης ως θύματα (Αγόρια=70,0%, κορίτσια 71,7%). Στη Β.Α Αττική τα αγόρια εμφάνισαν μεγαλύτερο βαθμό έκθεσης [Αγόρια=75,0%, κορίτσια 55,6%] (Σχήμα 9).

Σχήμα 9: Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα βάσει περιοχής και φύλου

- Σύγκριση μεταξύ έκθεσης στη βία ως μάρτυρας βάσει περιοχής / περιοχής και φύλου
 Η κλίμακα CEQWIT που μετράει την έκθεση στη βία ως θεατής έχει μέση τιμή λίγο μεγαλύτερη για τα παιδιά της Δυτικής Αττικής (1.5266) από τα παιδιά της Βορειοανατολικής Αττικής (1.4241). Επίσης, στη Δυτική Αττική παίρνει τιμές από 1 έως 3.21 και έχει τυπική απόκλιση .37, ενώ στην Βορειοανατολική Αττική παίρνει τιμές από 1 έως 3.36 και έχει τυπική απόκλιση .47

Ο αριθμός των ατόμων στο σύνολό τους που «δήλωσαν» έκθεση σε βία ως μάρτυρες ήταν 93,3%: Δυτική Αττική 97,7% , Β.Α Αττική 87,5% (Σχήμα 10).

Σχήμα 10: Έκθεση σε κοινοτική βία ως μάρτυρας

Μικρότερες διαφορές παρατηρήθηκαν όταν ο διαχωρισμός έγινε βάσει περιοχής και φύλου. Στη Δ. Αττική τα αγόρια με τα κορίτσια είχαν σχεδόν τον ίδιο βαθμό έκθεσης ως θύματα (Αγόρια=97,7%, κορίτσια 97,8%). Στη Β.Α Αττική τα αγόρια εμφάνισαν μεγαλύτερο βαθμό έκθεσης [Αγόρια=92%, κορίτσια 83,3%](Σχήμα 11).

Σχήμα 11: Έκθεση σε κοινοτική βία ως θύμα βάσει περιοχής και φύλου

Συσχέτιση έκθεσης σε βία και αντιλήψεις για αυτή

Η ανάλυση με τη χρήση Spearman's Rho έδειξε πως υπάρχει μία αρνητική συσχέτιση της τάξης του 28.2%, με $p = 0.00 < 0,01$. Η αρνητική συσχέτιση σημαίνει πως όσο η έκθεση στη βία αυξάνεται τόσο μειώνονται και οι γνώσεις των παιδιών και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία. Η συσχέτιση αυτή όμως είναι αρκετά μικρή.

- Συσχέτιση έκθεσης σε βία ως θύματα και αντιλήψεις για αυτή

Εξετάζοντας την πιθανή συσχέτιση μεταξύ έκθεσης στη βία ως θύμα και αντιλήψεων για αυτή εντοπίστηκε μια μικρή συσχέτιση της τάξης του 32.3%, με $p = 0.00 < 0,01$. Αυτή η αρνητική συσχέτιση έδειξε πως όσο περισσότερο τα παιδιά εκτίθενται στη βία ως θύματα, τόσο μειώνονται και οι γνώσεις των παιδιών και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία.

- Συσχέτιση έκθεσης σε βία ως μάρτυρες και αντιλήψεις για αυτή

Επιπλέον, εξετάζοντας την πιθανή συσχέτιση της κλίμακας των αντιλήψεων στη βία και της κλίμακας έκθεσης στη βία ως θεατές, έδειξε υπάρχει μία αρνητική συσχέτιση της τάξης του 22.5%, με $p = 0.006 < 0,01$. Η αρνητική συσχέτιση σημαίνει πως όσο

περισσότερο τα παιδιά εκτίθενται στη βία ως μάρτυρες, τόσο μειώνονται και οι γνώσεις των παιδιών και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία. Η συσχέτιση αυτή όμως είναι αρκετά μικρή.

3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Παρατηρώντας προσεκτικά τις απαντήσεις των παιδιών μέσα από την στατιστική ανάλυση και τον έλεγχο συσχετίσεων, διαπιστώνεται πως το 94,7% των ερωτηθέντων παιδιών έχει εκτεθεί τουλάχιστον μια φορά σε κάποιο τύπο κοινοτικής βίας είτε ως θεατής είτε ως θύμα. Η πρώτη κίολας διαπίστωση, βρίσκεται σε απόλυτη αντιστοιχία με έρευνες του εξωτερικού που φανερώνουν έκθεση στην κοινοτική βία εφήβων σε ποσοστό που φτάνει το 98% (CDC, 2006).

Άλλη μια γενική διαπίστωση που αναδείχθηκε αφορά την ποικιλομορφία στην ένταση, τη συχνότητα και το συνδυασμό των τύπων βίας, οφειλόμενη σε πλήθος παραγόντων και κυρίως αυτού του περιβάλλοντος. Παλαιότερες αλλά και νεότερες έρευνες, κυρίως κοινωνιολογικές, υποστηρίζουν πως στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στα λιγότερα αναπτυγμένα, δημιουργούνται ευνοϊκότερες συνθήκες για την ανέλιξη και έκφραση της βίας. Αυτές οι προσεγγίσεις έχουν ως αφετηρία τους παρατηρήσεις σχετικές με την κατανομή της βίας σε διάφορες περιοχές και μελετούν τον βαθμό προσαρμογής των ατόμων μέσα σε αυτά τα περιβάλλοντα.

Αυτός ο ισχυρισμός έρχεται να επιβεβαιωθεί σε ένα βαθμό μέσα από την παρούσα έρευνα αλλά και να επιβεβαιώσει την πρώτη ερευνητική υπόθεσή της, καθώς από τις πρώτες βασικές διαπιστώσεις που παρατηρούνται είναι πως τα παιδιά προερχόμενα από περιοχές που χαρακτηρίζονται από χαμηλότερη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη (Δυτική Αττική), έχουν μεγαλύτερα ποσοστά έκθεσης σε κοινοτική βία συγκριτικά με τα παιδιά που κατοικούν σε περιοχές με υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό προφίλ (Βορειοανατολική Αττική).

Σε αδρές γραμμές εδώ επιβεβαιώνεται πως το περιβάλλον, ο τόπος που ζει κάποιος, διαμορφώνει τις συνθήκες και τον τρόπο που ζει και κινείται. Επιστήμονες περιγράφουν την αίσθηση του τόπου ως ένα φακό μέσω του οποίου οι άνθρωποι βιώνουν και κατανοούν τις εμπειρίες τους μέσα σε αυτόν και μέσα από αυτόν. (Adams, 2013). Επίσης, υποστηρίζεται πως η αίσθηση του τόπου εξελίσσεται μέσω προσωπικών εμπειριών καθορίζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι βλέπουν, ερμηνεύουν και αλληλεπιδρούν με τον κόσμο τους (Russ et al., 2015). Κοινή διαπίστωση είναι πως συνήθως, τα φυσικά και κοινωνικά περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται ως χαμηλής ποιότητας (έλλειψη χώρων αναψυχής, κακό οδικό δίκτυο, προβλήματα με τα σκουπίδια, έλλειψη πράσινου, φυλετικά και εθνικά διαχωρισμένες συνοικίες, γκράφιτι στους τοίχους, περιορισμένη σύνδεση με δημόσιες συγκοινωνίες, χαμηλός δείκτης ασφάλειας, διακίνηση παράνομων ναρκωτικών, απουσία υπηρεσιών κ.ά) έχουν ως κοινή βάση τους τη φτώχεια. Σε μελέτες διαπιστώνουν ότι η φτώχεια της γειτονιάς και οι συναφείς διαρθρωτικοί παράγοντες συνεχίζουν να προβλέπουν πολλαπλά αποτελέσματα όπως: έκθεση των ατόμων σε βία (Bingenheimer et al., 2005,) κίνδυνος θυματοποίησης (Burchfield et al, 2013), επιθετικότητα (Molnar et al., 2008), συλλήψεις για βίαιη συμπεριφορά (Ludwig et al., 2000) κ.ά. Άρα γίνεται αντιληπτό πως υπάρχει σύγκλιση ανάμεσα στις βιβλιογραφικές αναφορές και των αποτελεσμάτων που εξήχθησαν και συμπεραίνεται πως το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αναδεικνύεται σε δυνητικό παράγοντα έκθεσης στην κοινοτική βία.

Προχωρώντας στα συμπεράσματα της έρευνας, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι υποκλίμακες της κοινοτικής βίας καθώς εκεί τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται μερικώς από τα παραπάνω. Σχετικά με την έκθεση στην κοινοτική βία ως θεατές προέκυψε πως είναι μεγαλύτερη για όσους προέρχονται από τη Δυτική Αττική. Όσον αφορά την έκθεση στην κοινοτική βία ως θύματα ενώ αριθμητικά τα παιδιά της Δ. Αττικής είναι και πάλι περισσότερα, φαίνεται πως τα παιδιά της Β.Α Αττικής φανερώνουν μεγαλύτερο βαθμό έκθεσης στη βία ως θύματα.

Συνεχίζοντας, κανένας άλλος παράγοντας από αυτούς που αναζητήθηκαν στην έρευνα δεν παρουσίασε κάποια σημαντική συσχέτιση με τη βασική μεταβλητή της έρευνας. Μεμονωμένα οι παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, τα αδέρφια, οι κηδεμόνες, η απασχόληση των γονέων, δεν αποτέλεσαν δείκτη υψηλότερης έκθεσης των παιδιών στην κοινοτική βία, όπως αντίθετα αναμενόταν.

Στην πλειοψηφία τους αντίστοιχες έρευνες του εξωτερικού υποστηρίζουν τη συσχέτιση της έκθεσης στην κοινοτική βία συνηθέστερα με 3 από τις 5 παραπάνω μεταβλητές, με βαρύνουσα σημασία των μεταβλητών της ηλικίας, του φύλου και της κηδεμονίας. Σχετικά με την ηλικία έχει βρεθεί πως εκτός από τη φυσική επίθεση, όλοι οι τύποι έκθεσης στη βία είναι πιο συχνοί στα μεγαλύτερα παιδιά και τους εφήβους (Finkelhor et al., 2015). Στα αρχικά στοιχεία της παρούσας έρευνας προέκυψαν κάποιες διαφορές στις μέσες τιμές των διαφορετικών ηλικιών (μ.τ 73.36 για τα παιδιά 10 ετών, 81.71 για τα παιδιά 11 ετών και 72.38 για τα παιδιά 12 ετών). Και ενώ, διαφαίνονταν πως ένα από τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα θα επιβεβαιώνονταν, στην τελική στατιστική επεξεργασία δεν καταγράφηκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στις 3 διαφορετικές ηλικίες των παιδιών όσον αφορά την έκθεσή τους στη βία. Σε διεθνείς έρευνες που μελετώνται οι μεταβλητές που σχετίζονται με την έκθεση στη βία κατά την εφηβεία, υποστηρίζουν πως οι μεγαλύτεροι σε ηλικία έφηβοι είναι πιο ευάλωτοι στην έκθεση σε βία, σε σύγκριση με τους νεότερους εφήβους (Benetti et al., 2006; Zavaschi et al., 2002) και κυρίως τα αγόρια (Benetti et al., 2010).

Το φύλο είναι μια ακόμη σημαντική μεταβλητή, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία. Έχει διαπιστωθεί ότι τα κορίτσια είναι λιγότερο εκτεθειμένα στην κοινοτική βία, σε σύγκριση με τα αγόρια (Foster et al, 2004) και πως υπάρχει αυξημένη έκθεση στους άνδρες, συμπεριλαμβανομένης της βίας ως θεατές και ως άμεσα θύματα σε κοινοτική βία (Farrell & Bruce, 1997; Weist, Acosta, & Youngstrom, 2001). Παρόλα αυτά αυτή είναι μια γενική άποψη καθώς ο τύπος της βίας (π.χ σωματική, σεξουαλική, κ.ά), διαφοροποιεί σημαντικά αυτή τη θεωρία. Στην προκειμένη περίπτωση, σε αυτή την έρευνα δεν εντοπίστηκε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά στην έκθεση στη βία αγοριών και κοριτσιών.

Επίσης, ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η οικογένεια φαίνεται να επηρεάζει σε μεγαλύτερο ή χαμηλότερο βαθμό την έκθεση των εφήβων στη βία. Σε μια μελέτη που διεξήχθη με έφηβους στη Βραζιλία, έδειξε ότι όσοι δεν ζούσαν και με τους δύο γονείς εμφάνιζαν μεγαλύτερα ποσοστά έκθεσης στη βία (Zavaschi et al., 2002). Ο ελλιπής γονεϊκός έλεγχος, το μειωμένο οικογενειακό εισόδημα, η απουσία προτύπων και των δύο γονεϊκών φιγούρων ως χαρακτηριστικά που συναντώνται σε μονογονεϊκές οικογένειες, πιθανά να εξηγούν αυτά τα συμπεράσματα, τα οποία όμως δεν απαντήθηκαν στη τρέχουσα εργασία. Επί της ουσίας, όπως προαναφέρθηκε κανένα από τα παραπάνω δημογραφικά στοιχεία δεν έδωσε σημαντικές πληροφορίες για το προφίλ των παιδιών που εκτίθενται περισσότερο στη βία.

Ενδιαφέρον, ωστόσο, παρουσίασε η δεύτερη κύρια ερευνητική υπόθεση. Συγκεκριμένα, το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα βασίστηκε στην υπόθεση πως οι αντιλήψεις των παιδιών από περιοχές με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό προφίλ είναι πιο θετικές προς τις βίαιες συμπεριφορές λόγω του βαθμού έκθεσής τους σε αυτή. Δηλαδή αυτή η υπόθεση προσανατολίζεται στο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το περιβάλλον μέσω των προσλαμβανουσών εικόνων και εμπειριών, στον σχηματισμό αντιλήψεων για τη βία. Παρά το γεγονός ότι αυτή η υπόθεση δεν επαληθεύτηκε και εμφάνισε μικρό βαθμό συσχέτισης, αξίζει να αναλυθεί περισσότερο. Για την ακρίβεια αυτή η μικρή συσχέτιση έδειξε πως τα παιδιά από τη Βορειοανατολική Αττική έτειναν να κατέχουν περισσότερη γνώση και ικανότητες στο να επιλύουν συγκρούσεις χωρίς τη χρήση βίας συγκριτικά με την άλλη ομάδα παιδιών που μελετήθηκαν.

Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να ερμηνευτεί με δυο τρόπους. Στην πρώτη περίπτωση, πράγματι οι αντιλήψεις να μην συνδέονται με τις εμπειρίες των νέων με την κοινοτική βία ενώ στην δεύτερη περίπτωση η αντίληψη της βίας να γίνεται με έναν «υποτιμημένο» τρόπο, που πραγματοποιείται μέσω της διαρκούς και συστηματικής έκθεσης σε περιστατικά βίας. Οι συμπεριφοριστές αυτή τη διαδικασία την ονομάζουν απευαισθητοποίηση και εκδηλώνεται με μειωμένη συναισθηματική αντίδραση απέναντι σε ένα αρνητικό ερέθισμα. Έτσι, από τη μία ορισμένοι νέοι που εκτίθενται άμεσα σε κοινοτική βία δεν αντιλαμβάνονται ότι βρίσκονται σε κίνδυνο και άλλοι που δεν έχουν εκτεθεί σε κοινοτική βία μπορούν να την αντιληφθούν ή να αναφέρουν αίσθημα φόβου (Thornton et al, 2002). Σε άλλες σχετικές έρευνες φαίνεται πως μέρος των νέων που έχουν εμπλακεί σε επικίνδυνα περιστατικά, μπορεί να αντιληφθούν και να ερμηνεύσουν τη βία ως χαμηλού κινδύνου (Halpern - Felsher et al., 2001), με αποτέλεσμα να την θεωρούν ασήμαντη και μη επιβλαβή.

Το ίδιο συμβαίνει και σε περιπτώσεις όπου οι νέοι έχουν εκτεθεί έμμεσα σε κοινοτική βία, αλλά δεν έχουν υποστεί άμεση βλάβη ή θυματοποίηση. Μέρος τέτοιων περιστατικών μπορούν να αναγνωριστούν από τους νέους ως χαμηλής απειλής και μειώνονται ως γεγονότα (Hoyle et al, 2000). Οπότε η έκθεση σε περιστατικά βίας δεν σημαίνει απαραίτητα ότι έχει γίνει αντιληπτή αφού η αντίληψη του κινδύνου συνδέεται με τον «αποδεκτό» κίνδυνο από μία ομάδα ή μία κοινότητα. Ο αποδεκτός κίνδυνος δείχνει πόσο ριψοκίνδυνη μπορεί να είναι μία κοινωνία σε σχέση με συγκεκριμένες απειλές ή επικινδυνότητες (Σαπουντζάκη κ.ά, 2016). Από το Τμήμα των Ηνωμένων Εθνών για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφής (UNISDR, 2009) αποδεκτός κίνδυνος ορίζεται «Το επίπεδο των ενδεχόμενων απωλειών που μία κοινότητα θεωρεί ως αποδεκτό με δεδομένες τις υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτισμικές, τεχνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες» (Σαπουντζάκη κ.ά, 2016). Έτσι, η βία εμφανίζεται με μια «κανονικότητα» και γίνεται μέρος της καθημερινότητας.

Συμπεραίνεται πως το τι θεωρεί κάποιος επικίνδυνο ή βίαιο έχει να κάνει με τις συνθήκες που έρχεται συχνά σε επαφή, ενδυναμώνοντας ή αποδυναμώνοντας με αυτό τον τρόπο τη θεμελίωση των αντιλήψεών του. Οπότε, στην περίπτωση της υφιστάμενης έρευνας ελλοχεύει ο κίνδυνος εσφαλμένου συμπεράσματος σε περίπτωση υπερέκθεσης των συμμετεχόντων σε βία καθώς εξαιτίας της μπορεί να βιώνεται ως αποδεκτή σε ένα βαθμό. Φυσικά, αυτός ο κίνδυνος σε κάθε περίπτωση υπάρχει καθώς το υποκειμενικό στοιχείο και ο τρόπος που βιώνεται οτιδήποτε, είναι μοναδικό για κάθε άνθρωπο.

Σε συνέχεια της προσπάθειας απάντησης στα επόμενα τρία επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα με βασική μεταβλητή τις αντιλήψεις των παιδιών, μελετήθηκαν οι πιθανές συνδέσεις με την έκθεση στην κοινοτική βία μεμονωμένα ως θεατές αλλά και ως θύματα. Η αρχική διαπίστωση από τα προαναφερόμενα είναι πως ο παράγων αντίληψη είναι δύσκολα μετρήσιμος αλλά και ευμετάβλητος εξαιτίας πολλών συνιστωσών. Παρόλα ταύτα το αποτέλεσμα αποδεικνύει την ύπαρξη συσχέτισης εκφραζόμενη όμως σε μικρότερο εύρος. Για την ακρίβεια και στους δυο συνδυασμούς των συσχετίσεων η μικρή αυτή συσχέτιση είναι αρνητική. Αρνητική σημαίνει πως όσο περισσότερο τα παιδιά εκτίθενται στη βία είτε ως θύματα είτε ως θεατές, τόσο μειώνονται και οι γνώσεις τους και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία.

Επί του προκειμένου, η έρευνα έδειξε πως τα παιδιά από την Βορειοανατολική Αττική έχουν περισσότερες γνώσεις και ικανότητες για την επίλυση προβλημάτων χωρίς τη χρήση βίας, συγκριτικά με τα παιδιά από τη Δυτική Αττική. Επίσης, τα παιδιά από τη Β.Α Αττική, αν και λιγότερα σε αριθμό από τα παιδιά της Δ. Αττικής, γίνονται σε μεγαλύτερο βαθμό θύματα άμεσης κοινοτικής βίας παρά τις ικανότητές τους και τις γνώσεις τους για την επίλυση προβλημάτων χωρίς τη χρήση βίας.

Αυτό πιθανά μπορεί να ερμηνευτεί εξαιτίας του περιβάλλοντος που δύναται να είναι πιο πρόσφορο και ελκυστικό για κάποια είδη παραβατικών ενεργειών (π.χ κλοπές και ληστείες σε ιδιοκτησίες που είναι ελκυστικές) σε σχέση με λιγότερο πρόσφορα και εύρωστα περιβάλλοντα άλλων περιοχών. Δηλαδή το περιβάλλον να ευνοεί και να δίνει ευκαιρίες για συγκεκριμένα είδη εγκλημάτων λόγω των διαθέσιμων πόρων του, μετατρέποντάς το σε χώρο στόχο. Έρευνες έχουν δείξει πως τα σπίτια στις προαστιακές κοινότητες αποτελούν στόχο εξαιτίας της εύκολης πρόσβασης σε αυτά (Fajnzylber et al, 2002). Επιπλέον, μπορεί να αποδοθεί και στο ίδιο το θύμα καθώς σε πολλές και διάφορες καταστάσεις τα ίδια τα θύματα συμβάλλουν στην θυματοποίησή τους μέσω της πρόκλησης, της ευκαιρίας, της διευκόλυνσης και της ελκυστικότητας (Μυλωνάκη, 2016). Έτσι, ένα δωδεκάχρονο παιδί που έχει μαζί του αντικείμενα μεγάλης αξίας π.χ κινητό, αυξάνει τις πιθανότητες να θυματοποιηθεί. Οπότε, σε ορισμένες περιπτώσεις το περιβάλλον και ο τρόπος ζωής (lifestyle) λειτουργούν ως πόλος έλξης και είναι σε θέση να επηρεάσουν το μέγεθος και είδος έκθεσης στη βία.

Σε συνέχεια της προσπάθειας απάντησης σε ένα ακόμη ερευνητικό ερώτημα με βασική μεταβλητή τις αντιλήψεις των παιδιών και ανεξάρτητες μεταβλητές τα δημογραφικά στοιχεία δεν προέκυψε καμία σύνδεση, πλην του φύλου των παιδιών.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα κορίτσια καταφέρνουν σε σημαντικό βαθμό να αποφεύγουν τη χρήση βίας εν αντιθέσει με τα αγόρια, που φαίνεται πως είναι πιο θετικά στην εκδήλωση βίας, από τις απαντήσεις τους στο μέρος των αντιλήψεων. Πάρα πολλές θεωρίες και έρευνες έχουν προηγηθεί που επιβεβαιώνουν το παραπάνω εύρημα και αναδεικνύουν αυτή τη διαφορά μεταξύ των δύο φύλων. Η διαφορά αυτή αποδίδεται είτε στους κοινωνικούς ρόλους που μαθαίνονται από την παιδική ηλικία, είτε μέσα από γενετικούς παράγοντες. Ξεκινώντας με την ανάληψη ρόλων από το σπίτι οι γονείς δείχνουν να είναι πιο πρόθυμοι να υποστηρίξουν και να ενθαρρύνουν την επιθετική συμπεριφορά των αγοριών και όχι των κοριτσιών. Διαρκώς, άμεσα και έμμεσα, οι ανήλικοι μαθαίνουν ότι οι άνδρες είναι επιθετικοί, ενώ οι γυναίκες όχι (Berkowitz, 1993). Από την άλλη όψη η επιθετική και βίαιη διάθεση των αρσενικών αντικατοπτρίζεται από την ίδια τους την ανατομία. Πολλά είδη ζώων είναι βαρύτερα, πιο μυϊκά, καλύτερα οπλισμένα με μέσα επίθεσης και άμυνας (Goetz, 2010). Οι άνδρες έχουν επίσης ειδική ορμονική κατάσταση. Η τεστοστερόνη, είναι άμεσα υπεύθυνη για την πρόκληση ανταγωνιστικής και ακόμη και εγκληματικής συμπεριφοράς (Ellis, 2003).

Όπως, προαναφέρθηκε η μεταβλητή «φύλο» αναδείχθηκε στη μοναδική μεταβλητή μεταξύ των υπολοίπων που επιλέχθηκαν να ερευνηθούν και που έδειξε να σχετίζεται με τη βασική μεταβλητή, αυτή των αντιλήψεων. Αν και σε μεγάλο βαθμό προβλέψιμο, επισημαίνει με το αποτέλεσμά του την μέχρι σήμερα αμετάβλητη και σταθερή διαφορά των φύλων στον δυτικό κόσμο.

Αδυναμίες της παρούσης έρευνας – προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Όπως ήδη αναφέρθηκε ο παράγων αντίληψη είναι δύσκολα μετρήσιμος αλλά και ευμετάβλητος εξαιτίας πολλών συνιστωσών. Αυτό καθιστά την έρευνα ευάλωτη στο αντικειμενικό της στοιχείο. Επιπλέον, μια ακόμη αδυναμία είναι ο μικρός αριθμός των συμμετεχόντων, καθώς μια έρευνα με ποικίλες μεταβλητές απαιτεί μεγαλύτερο δείγμα ώστε να είναι έγκυρα αντιπροσωπευτική του γενικού πληθυσμού. Τρίτον, λόγω των ορίων της παρούσης έρευνας ο βαθμός της έκθεσης σε βία ορίστηκε από το σύνολο των απαντήσεων των δυο διαβαθμίσεων («συμφωνώ πολύ» και «συμφωνώ λίγο»), χωρίς να έχει προσδιοριστεί ερευνητικά πως ορίζεται ο βαθμός έκθεσης, πράγμα που αποτελεί και τη βασική μας πρόταση για έρευνα σε πανελλαδικό επίπεδο.

Σκοπός της παρούσας μελέτης δεν είναι να προσφέρει γενικές εξηγήσεις και προβλέψεις σχετικά με το φαινόμενο της κοινοτικής βίας. Αντίθετα εμφανίζει περιγραφικό και χρηστικό χαρακτήρα για την ανάπτυξη γόνιμου διαλόγου γύρω από

ζητήματα όπως αυτού της νεανικής και κοινοτικής βίας αλλά και για τη διατύπωση σκέψεων και προβληματισμών για μελλοντική έρευνα και μελέτη. Τα αποτελέσματα αυτά αν και δεν δύναται να γενικευτούν στον ευρύτερο πληθυσμό, εντούτοις, παρέχουν τη δυνατότητα μιας πρώτης εικόνας σχετικά με φαινόμενα βίας που οι νέοι έρχονται σε επαφή στην καθημερινότητά τους στην κοινότητα όπου διαβιούν. Επίσης, παρέχουν μια εικόνα για το πως τα κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά μιας κοινότητας μπορούν να επηρεάσουν το βαθμό έκθεσης των νέων στη βία αλλά και την δημιουργία αντιλήψεων για αυτή, με κυριότερο το περιβάλλον διαβίωσης.

Διαπιστώνεται από τις σταθερά επιβεβαιωμένες μελέτες πως υφίσταται στενή σχέση μεταξύ της κοινοτικής βίας και ποικίλων σοβαρών προβλημάτων (ψυχολογικών, συμπεριφορικών, σωματικών, οικονομικών κ.ά) και αποτελούν σοβαρή απειλή για την ευημερία του νεανικού πληθυσμού, πριν ακόμη πολλές φορές εισαχθεί στην ενήλικη ζωή.

Αν και οι έρευνες στην Ελλάδα για θέματα κοινοτικής βίας είναι περιορισμένες, η καθημερινότητα έρχεται από μόνη της να επιβεβαιώσει την ταχέως δυσμενή εξέλιξη αυτού του φαινομένου. Το πρόσφατα πρωτόγνωρο περιστατικό που έλαβε χώρα σε Δήμο της Δυτικής Αττικής, με θύμα ένα 10 χρόνο μαθητή από αδέσποτη σφαίρα αλλά και το πλήθος των καταγγελιών με παρόμοιο περιεχόμενο έρχονται να αναδείξουν αυτό ακριβώς που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, την κοινοτική βία ή τη βία της γειτονιάς.

Η αναγκαιότητα των προγραμμάτων πρόληψης

Με βάση τα παραπάνω αλλά και την πίστη πως οι νέοι αποτελούν το μέλλον της κοινωνίας συμπεραίνεται πως το ζήτημα της πρόληψής της θα πρέπει να αποτελεί σημαντικό μέρος των προσπαθειών της πολιτείας για την προώθηση της υγιούς ανάπτυξης των νέων. Δυστυχώς, στη χώρα μας δεν έχει αναπτυχθεί κάποια στρατηγική πρωταρχικά για την πρόληψη της και μετέπειτα για την αντιμετώπισή της.

Μεμονωμένα προγράμματα έχουν δημιουργηθεί και δημιουργούνται κατά καιρούς που όμως είτε λόγω κακού σχεδιασμού είτε ελλιπούς χρηματοδότησης διακόπτονται.

Οι προτάσεις μας για την μείωση της έκθεσης στην κοινοτική βία χωρίζονται σε δύο κατευθύνσεις. Η μία αφορά παρεμβάσεις /δράσεις στο περιβάλλον και η δεύτερη στην ομάδα στόχο. Οι παρεμβάσεις/ δράσεις στο περιβάλλον αναφέρονται στην πρόληψη της βίας με παρεμβάσεις στο περιβάλλον που εμφανίζεται η βία, όπως: σχετική νομοθεσία, αστυνόμευση κ.ά. Οι παρεμβάσεις/δράσεις στην ομάδα στόχο δίνουν βάση στους παράγοντες κινδύνου εμφάνισης της βίας στους νέους, όπως προγράμματα για γονείς, προγράμματα στα σχολεία, προγράμματα κοινωνικής ανάπτυξης κ.ά. Θεωρείται αυτονόητο πως για την δημιουργία παρεμβάσεων, κρίνεται εύλογη η ανάπτυξη ερευνών σε πανελλήνιο δίκτυο για τον εντοπισμό επιβαρυνμένων περιβαλλόντων που απαιτούν μεγαλύτερη προσοχή, και χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως ένα από τα πιο υποσχόμενα προγράμματα που βρίσκουν εφαρμογή στη χώρα μας είναι το αμερικανικό πρόγραμμα με την ονομασία «Lead». Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται υπό την σκέπη του Άρειου Πάγου με τη συνδρομή της Ένωσης Εισαγγελέων, όπου νέοι, μαθητές λυκείου γίνονται θεατές μιας πραγματικής δίκης. Στόχος είναι η πρόληψη της βίας μέσα από την έμμεση έκθεσή τους στα αποτελέσματα της χρήσης οποιαδήποτε μορφή βίας και στο θύμα και στο θύτη.

Ωστόσο, επειδή η βία είναι μέρος της ζωής του ανθρώπου και θα ήταν σχεδόν αφελές να πιστεύει κάποιος στην πλήρη εξάλειψη αυτού του φαινομένου σε όλα τα είδη και όλες της μορφές, ρεαλιστικότερο είναι να μιλάμε για μείωση του φαινομένου και για έγκαιρες παρεμβάσεις στα θύματα τέτοιων ενεργειών.

Είναι τόσο σύνθετο το ατομικό και κοινωνικό περιβάλλον που είναι αδύνατο να προβλεφθούν και να ρυθμιστούν όλοι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση της βίας αλλά και στην έκθεσή της σε αυτή.

Ίσως ο πραγματικός στόχος θα πρέπει να είναι η αποτροπή της «κανονικοποίησης» της βίας, δημιουργώντας κατάλληλες συνθήκες ώστε δράστης και θύμα να μπορούν να αναγνωρίσουν μία συμπεριφορά ή μια κατάσταση ως βίαιη. Με αυτό τον τρόπο πιθανά να μπορούσε ένα μέρος των βίαιων συμπεριφορών να σταματήσει.

Φτάνοντας στο τέλος της συζήτησης, είναι σκόπιμο να διευκρινιστεί πως παρά την προσπάθεια που πραγματοποιήθηκε ώστε να γίνει μια περιγραφή του φαινομένου της κοινοτικής βίας στους νέους μέσα από μεμονωμένες υποθέσεις όπως το περιβάλλον, το φύλο, την εθνικότητα κ.ά , είναι ξεκάθαρο πως σε μεγάλο βαθμό είναι μονομερής, όπως άλλωστε στις πλείστες αντίστοιχων εγχειρημάτων. Το φαινόμενο το βίας αποτελεί διαχρονικά ένα θέμα που απασχολεί και θα απασχολεί πολλές επιστήμες. Όσο αυτό θα προσεγγίζεται μονοδιάστατα, δεν θα μπορέσει ποτέ καμιά επιστήμη να παράσχει μια συνολική εξήγηση που θα είναι χρήσιμη σε επίπεδο ολιστικής παρέμβασης και θα αποτελεί μια ακόμη διαπίστωση ανάμεσα σε πολλές άλλες.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκαν οι εμπειρίες των παιδιών σχετικά με βίαια περιστατικά στην κοινότητα, καθώς και οι αντιλήψεις που έχουν τα παιδιά γύρω από θέματα που σχετίζονται με τη βία, συγκεκριμένα από τις περιοχές της Δυτικής και της Βορειοανατολικής Αττικής.

Γενικότερα, τουλάχιστον μία φορά, έχει εκτεθεί στη βία το 94,7% των ερωτηθέντων, είτε ως θεατής είτε ως θύμα. Το μεγαλύτερο ποσοστό έκθεσης εμφανίζεται στα παιδιά της Δυτικής Αττικής (97,7%), έναντι της Βορειοανατολικής (90,6%), όπως διατυπώθηκε και στην πρώτη ερευνητική υπόθεση, η οποία και επιβεβαιώνεται.

Ειδικότερα, έκθεση σε βία ως θεατές δήλωσε το 93,3% των παιδιών, με τα περισσότερα να είναι από την Δυτική Αττική (97,7% έναντι 87,5% της Βορειοανατολικής Αττικής). Επιπλέον, έκθεση σε βία ως θύματα δήλωσε το 68,0% των παιδιών με τα περισσότερα να είναι από την Δυτική Αττική (70,9 έναντι 64,1 της Βορειοανατολικής Αττικής). Παρόλα αυτά τα λιγότερα κατά ποσοστό παιδιά της Β.Α Αττικής που εκτέθηκαν στη βία ως θύματα σημείωσαν υψηλότερα σκορ στο βαθμό έκθεσης, δηλαδή εκτέθηκαν πιο πολύ στη βία.

Αναλύοντας περαιτέρω τις μεταβλητές σε σχέση με την έκθεση στη βία προέκυψαν κάποιες μικρές διαφορές όταν μελετήθηκαν δύο από αυτές τις μεταβλητές μαζί, δηλαδή αυτή του φύλου και της περιοχής. Αυτό το οποίο προέκυψε είναι πως αγόρια και κορίτσια από τη Δ. Αττική έχουν τον ίδιο βαθμό έκθεσης, ενώ στη Β.Α Αττική τα κορίτσια έχουν μικρότερο βαθμό έκθεσης.

Κάποιες διαφορές παρατηρήθηκαν όταν ο διαχωρισμός έγινε βάσει περιοχής και φύλου για την κλίμακα της έκθεσης ως θύματα. Στη Δ. Αττική τα αγόρια με τα κορίτσια είχαν σχεδόν τον ίδιο βαθμό έκθεσης ως θύματα (Αγόρια=70,0%, κορίτσια 64,4%). Στη Β.Α Αττική τα αγόρια εμφάνισαν μεγαλύτερο βαθμό έκθεσης [Αγόρια=75,0%, κορίτσια 55,6%].

Αντίστοιχα, μικρότερες διαφορές παρατηρήθηκαν όταν ο διαχωρισμός έγινε βάσει περιοχής και φύλου για την κλίμακα της έκθεσης ως μάρτυρες. Στη Δ. Αττική τα αγόρια με τα κορίτσια είχαν σχεδόν τον ίδιο βαθμό έκθεσης ως μάρτυρες (Αγόρια=97,7%, κορίτσια 97,8%) ενώ στη Β.Α Αττική τα αγόρια εμφάνισαν μεγαλύτερο βαθμό έκθεσης [Αγόρια=92%, κορίτσια 83,3%].

Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση της έρευνας, πως τα παιδιά από την ΔΑ θα έχουν πιο θετικές προς την βία αντιλήψεις δεν επαληθεύεται. Αν και τα παιδιά από τη Β.Α. φαίνονται να τείνουν να κατέχουν περισσότερη γνώση και ικανότητες στο να επιλύουν συγκρούσεις χωρίς τη χρήση βίας παρόλα αυτά, δεν αξιολογείται ως στατιστικώς σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην περιοχή που βρίσκονται τα παιδιά και στην ικανότητά τους να επιλύουν τις διαφορές.

Απαντώντας στο ερευνητικό ερώτημα εάν *διαμορφώνονται οι αντιλήψεις των παιδιών βάσει ορισμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών τους (φύλο, ηλικία, καταγωγή, κληδεμονία, οικογενειακή κατάσταση, εργασία γονέων)*, ως προς το φύλο μόνο προκύπτει στατιστικά σημαντική διαφορά, με τα κορίτσια να είναι πιο πιθανό να αποφεύγουν τη χρήση βίας σε σχέση με τα αγόρια. Παρ' όλα αυτά, το 80,5% των κοριτσιών από τη Β.Α Αττική συμφωνεί στην ιδέα να χτυπήσει κάποιον που τα έχει ήδη χτυπήσει, σε αντίθεση με τα αγόρια της ίδιας περιοχής που το πιστεύουν σε ποσοστό 64,3%.

Συσχετίζοντας τις αντιλήψεις των παιδιών με την έκθεση στη βία εντοπίστηκε μικρή αρνητική συσχέτιση, που δείχνει πως όσο η έκθεση στη βία αυξάνεται, τόσο μειώνονται

και οι γνώσεις των παιδιών και οι ικανότητές τους στην ειρηνική επίλυση διενέξεων, κάνοντας τα πιο θετικά στη βία.

Ολοκληρώνοντας την ερευνητική αυτή προσπάθεια, με βάση τα μεγάλα ποσοστά έκθεσης των παιδιών σε βίαια περιστατικά, την διαφοροποίηση τους ανά περιοχή, καθώς και το πλήθος των ερευνών που αναφέρθηκαν και στο προηγούμενο κεφάλαιο, γίνεται φανερό πως το περιβάλλον διαβίωσης παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων περί βίας και στο βαθμό έκθεσης των παιδιών σε αυτή, καθώς επίσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα κινδύνου για εμφάνιση νεανικής βίας.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ-ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ-ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΟΙ ΟΡΟΙ

Δ.Α	Δυτική Αττική	
Β.Α Α	Βορειοανατολική Αττική	
CEQ	Community exposure questionnaire	Ερωτηματολόγιο έκθεσης σε κοινοτική βία
CEQ-WIT	Community exposure – as witness	Έκθεση σε κοινοτική βία-ως θεατής
CEQ-VIC	Community exposure-as victim	Έκθεση σε κοινοτική βία-ως θύμα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ημερομηνία.....
Περιοχή.....
Τάξη.....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο όρος «βία» είναι αρκετά συνηθισμένος και χρησιμοποιείται από όλους μας. Όμως οι **αντιλήψεις** των ανθρώπων γύρω μας για αυτό το θέμα είναι διαφορετικές. Αυτό οφείλεται στις εμπειρίες που είχε ο κάθε άνθρωπος είτε από αυτά που έχει δει (θεατής), είτε από αυτά που έχει ακούσει (δέκτης πληροφοριών), είτε ως θύμα είτε όμως και ως δράστης μέσα στο περιβάλλον που κινείται καθημερινά (σχολείο, γειτονιά, οικογένεια).

Σημείωση: Στο παρόν ερωτηματολόγιο δεν εξετάζονται οι εικόνες βίας από την τηλεόραση και τα βιντεοπαιχνίδια.

Το ερωτηματολόγιο έχει σκοπό να εξετάσει τη πιθανή σχέση αυτών των δυο παραμέτρων, των αντιλήψεων περί βίας και των εμπειριών σε περιστατικά βίας, με την δική σου βοήθεια.

Άκουσε προσεκτικά την εκφώνηση και ελεύθερα και με ειλικρίνεια επέλεξε την απάντησή σου **κυκλώνοντάς** την!!!

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Δημογραφικά Στοιχεία

1. Φύλο Αγόρι Κορίτσι
2. Ηλικία 10 ετών 11 ετών 12 ετών
3. Καταγωγή Ελληνική Αλβανική Ρωσική Ρουμανική Άλλο

4. Με ποιους μένεις στο σπίτι σου; (κύκλωσε)

- α) με τους γονείς μου
β) με τη μητέρα μου
δ) τον πατέρα μου
ε) με τον παππού και τη γιαγιά
στ) άλλο

5. Πόσα αδέρφια έχεις; (κύκλωσε)

- α) κανένα
β) ένα
γ) δύο
δ) τρία ή περισσότερα

6. Οι γονείς σου εργάζονται;

- Πατέρας Ναι Όχι
- Μητέρα Ναι Όχι

Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει περισσότερο (α' μέρος)

1. Εάν αποχωρήσω από έναν τσακωμό, οι άλλοι θα με θεωρήσουν δειλό ("κότα").	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
2. Ο καλύτερος τρόπος να σταματήσεις τον καβγά είναι να λύσεις τη διαφωνία (πρόβλημα) που το προκάλεσε.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
3. Όποιος δεν θέλει να τσακωθεί, οι άλλοι τον πειράζουν ακόμα περισσότερο.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
4. Δεν χρειάζεται να τσακωθώ γιατί υπάρχουν και	Διαφωνώ	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ

άλλοι τρόποι να διαχειριστώ το θυμό μου.	πολύ	λίγο	λίγο	πολύ
5. Με βρίσκει σύμφωνο η ιδέα να χτυπήσω κάποιον που με έχει χτυπήσει πρώτα εκείνος.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
6. Εάν οι φίλοι μου θέλουν να πάμε κάπου όπου μπορεί να γίνει καβγάς, μου είναι εύκολο να τους πω ότι δεν θέλω να πάω μαζί τους.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
7. Όταν οι πράξεις των άλλων με θυμώνουν, μπορώ να το διαχειριστώ και να μην τσακωθώ.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
8. Αν ένα παιδί με κοροϊδεύει ή «με πειράζει», συνήθως δεν μπορώ να το σταματήσω, αν δεν το χτυπήσω.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
9. Εάν ένα παιδί στο σχολείο με χτυπήσει, είναι πιο δύσκολο να το αναφέρω σε έναν δάσκαλο (ή άλλο ενήλικα), από το να το χτυπήσω.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
10. Συνήθως, αν θέλω πραγματικά, μπορώ να προσπαθήσω να μιλήσω με κάποιον, αντί να τσακωθώ.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
11. Η οικογένειά μου θα θύμωνε πολύ μαζί μου εάν τσακωνόμουν με ένα άλλο άτομο, χωρίς να έχει σημασία ο λόγος του τσακωμού.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
12. Αν ένα άτομο με χτυπήσει πρώτα, η οικογένειά μου θα θέλει να το χτυπήσω και εγώ.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
13. Συνήθως μπορώ να πω στους άλλους για πράγματα που με ενοχλούν ή με εκνευρίζουν.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ
14. Αν κάποια πράγματα με ενοχλούν ή με εκνευρίζουν, βρίσκω τρόπους για να ηρεμήσω.	Διαφωνώ πολύ	Διαφωνώ λίγο	Συμφωνώ λίγο	Συμφωνώ πολύ

Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει περισσότερο (β' μέρος)

1. Πόσες φορές κάποιος έχει ληστέψει το σπίτι σου ή έχει προσπαθήσει να το παραβιάσει ;	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
2. Πόσες φορές κάποιος έχει προσπαθήσει να σε τραυματίσει άσχημα;	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
3. Πόσες φορές σε έχει κυνηγήσει συμμορία, άλλα παιδιά ή ενήλικες (όχι στο παιχνίδι «κυνηγητό»);	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
4. Πόσες φορές κάποιος σε έχει χτυπήσει, γρονθοκοπήσει ή χαστουκίσει;	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
5. Πόσες φορές κάποιος έχει κλέψει κάτι από εσένα ασκώντας σου βία (όπως κάποιος να σε ληστέψει ή να σε κλέψει αφού πρώτα σε χτυπήσει ή σε απειλήσει πως θα σε χτυπήσει);	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
6. Πόσες φορές κάποιος έχει πυροβολήσει εσένα ή το σπίτι σου;	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές
7. Πόσες φορές κάποιος προσπάθησε να σε τραυματίσει με μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό αντικείμενο;	Ποτέ	Μία φορά	Μερικές φορές	Πολλές φορές

8. Πόσες φορές κάποιος προσπάθησε να σε χτυπήσει με ραβδί, ρόπαλο, κοντάρι ή δοκάρη; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
9. Πόσες φορές κάποιος σου έχει πετάξει μπουκάλι, πέτρα ή άλλο βαρύ αντικείμενο; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
10. Πόσες φορές κάποιος προσπάθησε να χρησιμοποιήσει βία ή σε απείλησε να κάνει κάτι που δεν ήθελες να κάνεις; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
11. Πόσες φορές έχεις συλληφθεί ή απομακρυνθεί από κάποιο πλαίσιο μέσω της αστυνομίας; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
12. Πόσες φορές έχεις δει ή ακούσει κάποιον να του επιτίθενται; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
13. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον άλλον που κυνηγήθηκε από συμμορία , άλλα παιδιά ή ενήλικες; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
14. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να προσπαθεί να παραβιάσει ή να ληστέψει ένα χώρο; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
15. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον άλλον να χτυπά, να σπρώχνει ή να χαστουκίζει; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
16. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να τον κλέβουν ή να τον ληστεύουν ασκώντας βία (όπως ένα άτομο να χτυπά κάποιον για να του πάρει χρήματα); Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
17. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να κουβαλάει πιστόλι ή άλλο όπλο (εκτός από την αστυνομία, το στρατό και φύλακες ασφαλείας/security); Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
18. Πόσες φορές έχεις δει ή ακούσει πυροβολισμούς; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
19. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να προσπαθεί να χτυπήσει άλλο άτομο με μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό αντικείμενο; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
20. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να χτυπάει άλλο άτομο με ραβδί, ρόπαλο, κοντάρι ή δοκάρη; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
21. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να έχει ένα μπουκάλι, πέτρα ή άλλο βαρύ αντικείμενο που να το πετάει σε άλλους; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
22. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να συλλαμβάνεται ή να απομακρύνεται από την αστυνομία; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
23. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να έχει αποβιώσει (εκτός από τελετή κηδείας); Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-
24. Πόσες φορές έχεις δει ή ακούσει κάποιον που χρησιμοποίησε βία ή απειλές , ώστε κάποιο άλλο άτομο, να κάνει κάτι που δεν ήθελε να κάνει; Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές φορές
-

25. Πόσες φορές έχεις δει κάποιον να τραυματίζεται Ποτέ Μία φορά Μερικές φορές Πολλές
φορές
θανάσιμα;

Ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή!!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Πίνακας 2: Συνεισφορά λημμάτων στο δείκτη cronbach

	Scale Mean if	Scale Variance	Corrected Item-Total	Squared Multiple	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	43.56	27.510	.257	.241	.646
A2	42.93	27.948	.432	.268	.627
A3	43.78	28.052	.195	.156	.657
A4	43.02	27.751	.374	.363	.631
A5	43.65	26.067	.408	.295	.620
A6	43.18	27.706	.301	.197	.639
A7	43.21	27.109	.423	.362	.623
A8	43.23	26.529	.421	.227	.620
A9	43.74	27.227	.180	.178	.667
A10	43.01	27.765	.405	.358	.628
A11	43.69	30.700	-.036	.074	.694
A12	43.08	27.551	.349	.244	.632
A13	43.17	29.442	.140	.134	.661
A14	43.07	28.297	.373	.434	.634

Πίνακας 4: Απαντήσεις στην ερώτηση Α1

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	22,5%	4,3%	10,7%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	5,0%	32,6%	28,6%	19,4%
Συμφωνώ πολύ	27,5%	15,2%	17,9%	16,7%
Συμφωνώ λίγο	45,0%	47,8%	42,9%	61,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Α2

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	2,5%	6,5%	0%	0%
Διαφωνώ λίγο	0%	2,2%	10,7%	5,6%
Συμφωνώ πολύ	17,5%	8,7%	3,6%	19,4%

Συμφωνώ λίγο	80,0%	82,6%	85,7%	75,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.2: Απαντήσεις στην ερώτηση Α3

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	17,5%	6,5%	14,3%	11,1%
Διαφωνώ λίγο	27,5%	37,5%	35,7%	19,4%
Συμφωνώ πολύ	7,5%	17,4%	21,4%	27,8%
Συμφωνώ λίγο	47,5%	39,1%	28,6%	41,7%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.3: Απαντήσεις στην ερώτηση Α4

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	5,0%	0%	7,1%	5,6%
Διαφωνώ λίγο	10,0%	4,3%	10,7%	2,8%
Συμφωνώ πολύ	20,0%	6,5%	7,1%	16,7%
Συμφωνώ λίγο	65,0%	89,1%	75,0%	75,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.4: Απαντήσεις στην ερώτηση Α5

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	20,0%	10,9%	3,6%	5,6%
Διαφωνώ λίγο	25,0%	19,6%	32,1%	13,9%
Συμφωνώ πολύ	27,5%	17,4%	39,3%	22,2%
Συμφωνώ λίγο	27,5%	52,2%	25,0%	58,3%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.5: Απαντήσεις στην ερώτηση Α6

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	12,5%	4,3%	3,6%	5,6%
Διαφωνώ λίγο	12,5%	8,7%	3,6%	11,1%
Συμφωνώ πολύ	12,5%	8,7%	32,1%	13,9%
Συμφωνώ λίγο	62,5%	78,3%	60,7%	69,4%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.6: Απαντήσεις στην ερώτηση Α7

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	7,5%	4,3%	3,6%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	0%	4,3%	17,9%	13,9%
Συμφωνώ πολύ	32,5%	23,9%	35,7%	19,4%
Συμφωνώ λίγο	60,0%	67,4%	42,9%	63,9%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.7: Απαντήσεις στην ερώτηση Α8

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	12,5%	8,7%	14,3%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	15,0%	0%	10,7%	11,1%
Συμφωνώ πολύ	15,0%	19,6%	28,6%	5,6%
Συμφωνώ λίγο	57,5%	71,7%	46,4%	80,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.8: Απαντήσεις στην ερώτηση Α9

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	27,5%	39,1%	21,4%	19,4%
Διαφωνώ λίγο	5,0%	10,9%	7,1%	8,3%
Συμφωνώ πολύ	12,5%	4,3%	17,9%	8,3%
Συμφωνώ λίγο	55,0%	45,7%	53,6%	63,9%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.9: Απαντήσεις στην ερώτηση Α10

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	5,0%	6,5%	0%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	2,5%	0%	10,7%	2,8%
Συμφωνώ πολύ	15,0%	15,2%	25,0%	19,4%
Συμφωνώ λίγο	77,5%	78,3%	64,3%	75,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

4.10: Απαντήσεις στην ερώτηση A11

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	12,5%	21,7%	10,7%	13,9%
Διαφωνώ λίγο	17,5%	10,9%	14,3%	19,4%
Συμφωνώ πολύ	27,5%	28,3%	21,4%	33,3%
Συμφωνώ λίγο	42,5%	39,1%	53,6%	33,3%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.11: Απαντήσεις στην ερώτηση A12

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	2,5%	8,7%	10,7%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	12,5%	4,3%	7,1%	2,8%
Συμφωνώ πολύ	20,0%	13,0%	10,7%	5,6%
Συμφωνώ λίγο	65,0%	73,9%	71,4%	88,9%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 4.12: Απαντήσεις στην ερώτηση A13

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	2,5%	8,7%	7,1%	2,8%
Διαφωνώ λίγο	2,5%	6,5%	10,7%	11,1%
Συμφωνώ πολύ	30,0%	15,2%	25,0%	19,4%
Συμφωνώ λίγο	65,0%	69,6%	57,1%	66,7%

ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
--------	------	------	------	------

Πίνακας 4.13: Απαντήσεις στην ερώτηση Α14

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Διαφωνώ πολύ	0%	2,2%	3,6%	0%
Διαφωνώ λίγο	7,5%	2,2%	14,3%	5,6%
Συμφωνώ πολύ	30,0%	8,7%	50,0%	25,0%
Συμφωνώ λίγο	62,5%	87,0%	32,1%	69,4%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 5: Απαντήσεις στην ερώτηση Β1

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	74,0%		79,1%	67,2%
Μία φορά	18,7%		16,3%	21,9%
Μερικές φορές	6,0%		4,7%	7,8%
Πολλές	1,3%		0%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Β2

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	72,7%		66,3%	81,3%
Μία φορά	12,0%		15,1%	7,8%
Μερικές φορές	12,0%		15,1%	7,8%
Πολλές	3,3%		3,5%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.2: Απαντήσεις στην ερώτηση Β3

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ
-----------	---------------------------	---	--------	-----------------

	ΑΤΤΙΚΗ	ΑΤΤΙΚΗ	ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	86,0%	84,9%	87,5%
Μία φορά	9,3%	10,5%	7,8%
Μερικές φορές	2,7%	2,3%	3,1%
Πολλές	2,0%	2,3%	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%

Πίνακας 5.3: Απαντήσεις στην ερώτηση B4

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	58,0%		57,0%	59,4%
Μία φορά	18,0%		19,8%	15,6%
Μερικές φορές	17,3%		14,0%	21,9%
Πολλές	6,7%		9,3%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.4: Απαντήσεις στην ερώτηση B5

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	92,7%		95,3%	89,1%
Μία φορά	6,7%		3,5%	10,9%
Μερικές φορές	0,7%		1,2%	0%
Πολλές	0%		0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.5: Απαντήσεις στην ερώτηση B6

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	96,7%		95,3%	98,4%
Μία φορά	2,7%		4,7%	1,6%
Μερικές φορές	0,7%		0%	1,6%
Πολλές	0%		0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.6: Απαντήσεις στην ερώτηση B7

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	& ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	95,3%		93,8%
Μία φορά	4,0%		4,7%
Μερικές φορές	0,7%		1,6%
Πολλές	0%		0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%

Πίνακας 5.7: Απαντήσεις στην ερώτηση Β8

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	& ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	92%		87,5%
Μία φορά	6,7%		9,4%
Μερικές φορές	0,7%		1,6%
Πολλές	0,7%		0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%

Πίνακας 5.8: Απαντήσεις στην ερώτηση Β9

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	& ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	73,3%		78,1%
Μία φορά	21,3%		17,2%
Μερικές φορές	4,0%		3,1%
Πολλές	1,3%		1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%

Πίνακας 5.9: Απαντήσεις στην ερώτηση Β10

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	& ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	80,0%		79,7%
Μία φορά	11,3%		12,5%
Μερικές φορές	5,3%		4,7%
Πολλές	3,3%		3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%

Πίνακας 5.10: Απαντήσεις στην ερώτηση B11

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	97,3%		97,7%	96,9%
Μία φορά	0,7%		1,2%	0%
Μερικές φορές	1,3%		1,2%	1,6%
Πολλές	0,7%		0%	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.11: Απαντήσεις στην ερώτηση B12

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	44,0%		37,2%	53,1%
Μία φορά	24,0%		24,4%	23,4%
Μερικές φορές	20,7%		24,4%	15,6%
Πολλές	11,3%		14,0%	7,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.12: Απαντήσεις στην ερώτηση B13

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	78,7%		77,9%	79,7%
Μία φορά	13,3%		14,0%	12,5%
Μερικές φορές	6,7%		8,1%	4,7%
Πολλές	1,3%		0%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.13: Απαντήσεις στην ερώτηση B14

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	78,0%		76,7%	79,7%
Μία φορά	16,7%		17,4%	15,6%
Μερικές φορές	2,0%		2,3%	1,6%
Πολλές	3,3%		3,5%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.14: Απαντήσεις στην ερώτηση B15

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	13,3%		8,1%	20,3%
Μία φορά	18,7%		12,8%	26,6%
Μερικές φορές	42,7%		48,8%	34,4%
Πολλές	25,3%		30,2%	18,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.15 : Απαντήσεις στην ερώτηση B16

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	86,0%		84,9%	87,5%
Μία φορά	9,3%		11,6%	6,3%
Μερικές φορές	4,0%		2,3%	6,3%
Πολλές	0,7%		1,2%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.16: Απαντήσεις στην ερώτηση B17

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	84,0%		86,0%	81,3%
Μία φορά	11,3%		9,3%	14,1%
Μερικές φορές	4,0%		3,5%	4,7%
Πολλές	0,7%		1,2%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.17 : Απαντήσεις στην ερώτηση B18

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	52,7%		38,4%	71,9%
Μία φορά	19,3%		24,4%	12,5%
Μερικές φορές	16,0%		22,1%	7,8%
Πολλές	12,0%		15,1%	7,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.18 : Απαντήσεις στην ερώτηση B19

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	94,0%		95,3%	92,2%
Μία φορά	3,3%		6,0%	3,1%
Μερικές φορές	2,0%		4,7%	3,1%
Πολλές	0,7%		0%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.19: Απαντήσεις στην ερώτηση B20

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	86,7%		89,5%	82,8%
Μία φορά	6,0%		5,8%	6,3%
Μερικές φορές	5,3%		3,5%	7,8%
Πολλές	2,0%		1,2%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.20: Απαντήσεις στην ερώτηση B21

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	73,3%		59,3%	71,9%
Μία φορά	16,7%		18,6%	12,5%
Μερικές φορές	8,0%		18,6%	12,5%
Πολλές	2,0%		3,6%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.21: Απαντήσεις στην ερώτηση B22

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	73,3%		74,4%	71,9%
Μία φορά	16,7%		16,3%	17,2%
Μερικές φορές	8,0%		7,0%	9,4%
Πολλές	2,0%		2,3%	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.22 : Απαντήσεις στην ερώτηση B23

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	90,7%		90,7%	90,6%
Μία φορά	8,7%		9,3%	7,8%
Μερικές φορές	0%		0,0%	0%
Πολλές	0,7%		0,0%	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.23 Απαντήσεις στην ερώτηση B24

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	65,3%		64,0%	67,2%
Μία φορά	21,3%		23,3%	18,8%
Μερικές φορές	10,0%		9,3%	10,9%
Πολλές	3,3%		3,5%	3,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 5.24 . Απαντήσεις στην ερώτηση B25

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	&	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
Ποτέ	88,0%		87,2%	89,1%
Μία φορά	8,7%		9,3%	7,8%
Μερικές φορές	2,0%		2,3%	1,6%
Πολλές	1,3%		1,2%	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100%		100%	100%

Πίνακας 6: Απαντήσεις στην ερώτηση B1 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	82,5%	87,0%	82,1%	91,7%
Μία φορά	12,5%	8,7%	10,7%	5,6%
Μερικές φορές	2,5%	2,2%	3,6%	0%
Πολλές φορές	2,5%	2,2%	3,6%	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.1: Απαντήσεις στην ερώτηση Β2 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	55,0%	76,1%	78,6%	83,3%
Μία φορά	22,5%	8,7%	7,1%	8,3%
Μερικές φορές	17,5%	13,0%	7,1%	8,3%
Πολλές φορές	5,0%	2,2%	7,1%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.2: Απαντήσεις στην ερώτηση Β3 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	82,5%	87,0%	82,1%	91,7%
Μία φορά	12,5%	8,7%	10,7%	5,6%
Μερικές φορές	2,5%	2,2%	3,6%	2,8%
Πολλές φορές	2,5%	2,2%	3,6%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.3: Απαντήσεις στην ερώτηση Β4 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	57,0%	56,5%	46,4%	69,4%
Μία φορά	20,0%	19,6%	14,3%	16,7%
Μερικές φορές	15,0%	13,0%	32,1%	13,9%
Πολλές φορές	7,5%	10,9%	7,1%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.4: Απαντήσεις στην ερώτηση Β5 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	95,0%	95,7%	92,9%	86,1%
Μία φορά	2,5%	4,3%	7,1%	13,9%
Μερικές φορές	2,5%	0%	0%	0%

Πολλές φορές	0%	0%	0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.5: Απαντήσεις στην ερώτηση Β7 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	100%	93,5%	85,7%	100%
Μία φορά	0%	6,5%	10,7%	0%
Μερικές φορές	0%	0%	3,6%	0%
Πολλές φορές	0%	0%	0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.6: Απαντήσεις στην ερώτηση Β8 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	97,5%	93,5%	78,6%	94,4%
Μία φορά	2,5%	6,5%	14,3%	5,6%
Μερικές φορές	0%	0%	3,6%	0%
Πολλές φορές	0%	0%	3,6%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.7: Απαντήσεις στην ερώτηση Β9 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
-----------	---------------	------------------------

	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	67,5%	71,7%	71,4%	83,3%
Μία φορά	30,0%	19,6%	17,9%	16,7%
Μερικές φορές	2,5%	6,5%	7,1%	0%
Πολλές φορές	0%	2,2%	3,6%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.8: Απαντήσεις στην ερώτηση B10 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	82,5%	78,3%	85,7%	75,0%
Μία φορά	12,5%	8,7%	7,1%	16,7%
Μερικές φορές	5,0%	6,5%	0%	8,3%
Πολλές φορές	0%	6,5%	7,1%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.9: Απαντήσεις στην ερώτηση B12 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	42,5%	32,6%	42,9%	61,1%
Μία φορά	22,5%	26,1%	21,4%	25,0%
Μερικές φορές	20,0%	28,3%	21,4%	11,1%
Πολλές φορές	15,0%	13,0%	14,3%	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.10: Απαντήσεις στην ερώτηση B13 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	75,0%	80,4%	71,4%	86,1%
Μία φορά	12,5%	15,2%	17,9%	8,3%
Μερικές φορές	12,5%	4,3%	7,1%	2,8%
Πολλές φορές	0%	0%	3,6%	2,8%

ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
--------	------	------	------	------

Πίνακας 6.11: Απαντήσεις στην ερώτηση B14 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	77,5%	76,1%	75,0%	83,3%
Μία φορά	20,5%	15,2%	17,9%	13,9%
Μερικές φορές	0%	4,3%	3,6%	0%
Πολλές φορές	2,5%	4,3%	3,6%	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.12.: Απαντήσεις στην ερώτηση B15 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	7,5%	8,7%	14,3%	25,0%
Μία φορά	10,0%	15,2%	21,4%	30,6%
Μερικές φορές	47,5%	50,0%	35,7%	33,3%
Πολλές φορές	35,0%	26,1%	28,6%	11,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.13: Απαντήσεις στην ερώτηση B16 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	82,5%	87,5%	82,1%	91,7%
Μία φορά	12,5%	10,9%	7,1%	5,6%
Μερικές φορές	5,0%	0%	10,7%	2,8%
Πολλές φορές	0%	2,2%	0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.14: Απαντήσεις στην ερώτηση B17 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	87,5%	84,8%	67,9%	91,7%
Μία φορά	10,0%	8,7%	25,0%	5,6%
Μερικές φορές	2,5%	4,3%	7,1%	2,8%
Πολλές φορές	0%	2,2%	0%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.15: Απαντήσεις στην ερώτηση B18 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	45%	32,6%	60,7%	80,6%
Μία φορά	20%	28,3%	14,3%	11,1%
Μερικές φορές	17,5%	26,1%	10,7%	5,6%
Πολλές φορές	17,5%	13,0%	14,3%	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.16: Απαντήσεις στην ερώτηση B19 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	92,5%	97,8%	89,3%	94,4%
Μία φορά	5,0%	2,2%	3,6%	2,8%
Μερικές φορές	2,5%	0%	3,6%	2,8%
Πολλές φορές	0%	0%	3,6%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.17: Απαντήσεις στην ερώτηση B20 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια

Ποτέ	85,0%	93,5%	75,0%	88,9%
Μία φορά	5,0%	6,5%	3,6%	8,3%
Μερικές φορές	7,5%	0%	14,3%	2,8%
Πολλές φορές	2,5%	0%	7,1%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.18: Απαντήσεις στην ερώτηση B21 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	62,5%	56,5%	64,3%	77,8%
Μία φορά	20,0%	17,4%	14,3%	11,1%
Μερικές φορές	15,0%	21,7%	17,9%	8,3%
Πολλές φορές	2,5%	4,3%	3,6%	2,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.19: Απαντήσεις στην ερώτηση B22 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	70,0%	78,3%	60,7%	80,6%
Μία φορά	15,0%	17,4%	28,6%	8,3%
Μερικές φορές	10,0%	4,3%	7,1%	11,1%
Πολλές φορές	5,0%	0%	3,6%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Πίνακας 6.20: Απαντήσεις στην ερώτηση B24 βάσει φύλου

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ		ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Ποτέ	60,0%	67,4%	60,7%	72,2%
Μία φορά	27,5%	19,6%	17,9%	19,4%
Μερικές φορές	10,0%	8,7%	14,3%	8,3%

Πολλές φορές	0%	4,3%	7,1%	0%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αλεξόπουλος, Χ., (2003). *Βία και εγκληματικότητα εξ απόψεως κοινωνιολογίας του χριστιανισμού*. Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου 2018. <http://ikee.lib.auth.gr/record/135687/files/GRI-2015-13645.pdf>
- Βούρδας, Α., (2008). Παραβατικότητα / Εγκληματικότητα και νοητική υστέρηση. Στο: Δουζένης Α., Λύκουρας Λ. (επιμ.) *Ψυχιατροδικαστική* (σελ.161-171). Αθήνα: Εκδόσεις Πασχαλίδη.
- Γασπαρινάτου, Μ. (2017). *Εγκληματολογική θεωρία, βία επικινδυνότητα και νεανική βία* (Διαφάνειες powerpoint). Αδημοσίευτες σημειώσεις. ΕΚΠΑ, Ιατρική σχολή, Χαϊδάρη, Αθήνα
- Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία* (4ηΕκδ.).Τόμος Α'. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γιαννοπούλου, Ι., (2010). Παραβατικότητα ανηλίκων: Ψυχική Υγεία. Στο: Γιαννοπούλου Ι., Δουζένης Αθ., Λύκουρας Λ. (2010). *Ψυχιατροδικαστική Παιδιών και Εφήβων* (σελ.219-230). Αθήνα. Εκδόσεις Πασχαλίδης.
- Γιαννοπούλου, Ι., (2012). Νευρολογικές εγγραφές του ψυχικού τραύματος κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. *Ψυχιατρική*. 23:27-38.
- Διακογιάννης, Α., (2008). Εξάρτηση σε ψυχοδραστικές ουσίες και έγκλημα - Παραβατικότητα. Στο: Δουζένης Α., Λύκουρας Λ. (επιμ.) *Ψυχιατροδικαστική* (σελ.203-211). Αθήνα: Εκδόσεις Πασχαλίδη.
- Δουζένης, Α., (2008). Επικινδυνότητα. Στο: Δουζένης Α., Λύκουρας Λ. (επιμ.) *Ψυχιατροδικαστική* (σελ.52-63). Αθήνα: Εκδόσεις Πασχαλίδη.
- Δουζένης. Α., (2017). Η ψυχοπαθολογία της βίας στη σχιζοφρένεια, στην *Ημερίδα Ψυχιατροδικαστική, ψυχοπαθολογία, ψηφιακή εποχή*. Αθήνα 08 Δεκεμβρίου 2017. Ανακτήθηκε Μάρτιο, 26, 2018 από: <http://www.blod.gr/lectures/Pages/viewlecture.aspx?LectureID=3867>.
- Ζωγράφου,Α., (1997). *Κοινωνική εργασία με κοινότητα. Θεωρία, πράξη, προβληματισμοί*. 2^η έκδοση. Πάτρα: εκδόσεις ΤΕΙ Πάτρας.
- Καλέμη, Γ., Καλούδη, Ε., (2016). *Θεωρίες Προσωπικότητας* (Διαφάνειες powerpoint). Αδημοσίευτες σημειώσεις, ΕΚΠΑ, Ιατρική Σχολή, Χαϊδάρη.
- Καλούδη, Ε., Ψαρρά, Μ.Λ, Καλέμη Γ., Δουζένη, Ι., Δουζένης, Α., (2017) Βία στην οικογένεια, *Εγκέφαλος*, 54,41-46.
- Καρκατσούλης, Π., (2000). Κοινότητα - κοινοτισμός - κοινωνία - κοινωνική θεωρία: Από την αυτονομία στην αυτο-αναφορά. *Επιστήμη και Κοινωνία*. Ανάκτηση από http://www2.media.uoa.gr/sas/issues/4_issue/karkats.html
- Κοκκινάκη, Φ. (2005). *Κοινωνική Ψυχολογία: Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς*. Αθήνα: Τυπωθήτω

- Κυριακίδης, Σ.,(2007). Θύτες και θύματα: Ερευνητικά δεδομένα και τρόποι αντιμετώπισης της θυματοποίησης στο σχολείο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. 122 Α., 93-106.
- Μαντουλίδης, Ε.,(2009). *Ετυμολογικό Λεξικό Αρχαίας Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη.
- Μιχόπουλος, Ι.,(2016) Γνωσιακή Ψυχοθεραπεία (Διαφάνειες powerpoint) Αδημοσίευτες σημειώσεις, ΕΚΠΑ, Ιατρική Σχολή, Χαϊδάρη, Αθήνα.
- Μυλωνά, Α. (2007). *Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη διάγνωση και αντιμετώπιση της δυσλεξίας με τη χρήση της νέας τεχνολογίας και σύνταξη σχετικού εντύπου, σε μορφή φυλλαδίου, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης τους*. Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και ΑΤΕΙ Πάτρας. Ιωάννινα, 2007.
- Μυλωνάκη, Λ., (2006). *Ο φαύλος κύκλος της θυματοποίησης*. Ανακτήθηκε 10, Νοεμβρίου, 2018 από <https://www.psychology.gr/forensic-psychology/1549-o-favlos-kyklos-tis-thymatopoiisis.html>
- Οικονόμου, Η. (χη). *Αντίληψη*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. Σχολή κοινωνικών επιστημών, Κρήτη. Ανακτήθηκε από: <ftp://ftp.soc.uoc.gr/Psycho/Oikonomou/Peiramatiki%20Psy%20/READINGS/Perception-Economou.pdf>, 10/06/2018
- Παπαδιώτη-Αθανασίου, Β., (2003). *Θέματα ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού*. Ιωάννινα: Πανεπιστημιακές παραδόσεις.
- Παξινός, Ι. (2016). *Γνωστική Ψυχολογία*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. ΤΕΙ Πελοποννήσου. Ανακτήθηκε 10-6-2018 από <https://slideplayer.gr/slide/11155134/>
- Σαπουντζάκη, Κ., Δανδουλάκη, Μ.(2016). *Κίνδυνοι και καταστροφές. Έννοιες και εργαλεία αξιολόγησης, προστασίας και διαχείρισης*. Ανακτήθηκε 5, Μάιος, 2018 από <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6297>
- Σκοπελίτη, Ε. (χη). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία. Ενότητα 9: Αντίληψη*. Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία. Ανακτήθηκε 09/06/2018 από <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1524/>
- Σταμούλη, Ε.,(2017) *Μορφές Συλλογικής βίας: Συμμορίες και οργανωμένο έγκλημα (Διαφάνειες powerpoint)*. Αδημοσίευτες σημειώσεις ΕΚΠΑ, Ιατρική σχολή, Χαϊδάρη, Αθήνα.
- Στατιστική υπηρεσία κυπριακής Δημοκρατίας (2009). *Έρευνα θυματοποίησης*. Ανακτήθηκε 22, Μαΐου 2018 από <http://www.familyviolence.gov.cy/upload/20151204/1449234705-32631.pdf>
- Τεγόπουλος, Χ., Φυτράκης, Ε., (1993). *Ελληνικό Λεξικό*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμονία Α.Ε.

ΦΕΚ 232. (2006). Νόμος 3500, Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις, Άρθρο 4.

Χαϊδαράκου, Ε., (2009), *Μάθημα ΑΨ07: Θεωρίες Ηθικής Ανάπτυξης. Ανακτήθηκε*
Απρίλιο, 25, 2018, από
<https://oiko.wordpress.com/2009/12/30/%CE%B8%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82%CE%B7%CE%B8%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CE%B1CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82/>

Χριστοδούλου, Χρ., Μιχόπουλος, Ι., Λύκουρας, Ελ., (2008). «Η διαχείριση της επιθετικής συμπεριφοράς στο γενικό νοσοκομείο», *Hellenic Psychiatry General Hospital*, 5(1), σελ. 28

Adams, J.D. (2013). Theorizing a sense of place in transnational community. *Children, youth and environments*, 23(3), 43-65.

Aisenberg, E., Trickett, P.K, Mennen, F.E., Saltzman, W., Zayas L.H., (2007). Maternal depression and adolescent problem behaviors: An examination of mediation among immigrant Latino mothers and their adolescent children exposed to community violence. *Journal of Interpersonal violence*.22, 1227-1249

Arseneault, L., Tremblay,R., Boulerice, B., Seguin, J., Saucier, J., (2000). Minor physical anomalies and family adversity as risk factors for violent delinquency in adolescence. *American Journal of Psychiatry*, 157 (6), 917–923

Asch, S.E. (1946). Forming impressions of personality. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 41, 258 – 290

Ayugi, R., (2017). *Criminology and penology*. Retrieved May 22, 2018, from <https://www.scribd.com/document/350582438/Posivitism-Criminology-3>

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bartol, C., Batrol, A. (2002). *Criminal Behaviour: A Psychological Approach*. Upper Saddle River. Prentice-Hall.

Benetti, S. P. C., Pizetta, A., Schwartz, C. B., Hass, R. A., & Melo, V. L. (2010). Problemas de saúde mental na adolescência: características familiares, eventos traumáticos e violência. *Psico-USF*, 15(3), 321-332.

Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. New York: McGraw-Hill Book Company

Bingenheimer, B., Brennan, T., Earls, J. (2005) Firearm Violence Exposure and Serious Violent Behavior. *Science*. 308 (5726):1323–1326. [PubMed]

Bruce, P., (n.d.). *Aggression and violence. The Neurobiology of experience*. Retrieved June 11, 2018, from http://teacher.scholastic.com/professional/bruceperry/aggression_violence.htm

Bruner, J. S., Goodnow, J.J., Austin, G.A. (1956). A study of thinking. New York: Wiley
Στο: Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία*. (4η Εκδ). Τόμος Α'. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- Burchfield, B., Silver, E. (2013). Collective Efficacy and Crime in Los Angeles Neighborhoods: Implications for the Latino Paradox. *Sociological Inquiry*, 83(1):154–176.
- Celada, P., Puig, V., Artigas, F., (2013). Serotonin modulation of cortical neurons and networks. *Frontiers in Integrative Neuroscience*, 7, 25
- Centers for Disease Control and Prevention. (2015). *Understanding youth violence, factsheet*. Retrieved June 5, 2018 from <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/youthviolencefactsheet.pdf>
- Children's exposure to violence* (n.d.) Retrieved May 21, 2016 from <https://www.childtrends.org/?indicators=childrens-exposure-to-violence>
- Cullen, F., Henson, B., Reyns, B., Wilcox, P. (2010). Gender, adolescent lifestyles, and violent victimization: Implications for routine activity theory. *Victims and Offenders*, 5, 303-328
- Dahlberg, L., Krug, G., (2002). Violence: A Global Public Health Problem. In Krug, G., Dahlberg, L., Mercy, A., Zwi, B., Lozano, R. (Eds), *World Report on Violence and Health* (pp. 1–21). Geneva: World Health Organization.
- Dalton, K. (1971). *The Premenstrual Syndrome*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- David-Ferdon, C., Vivolo-Kantor, M., Dahlberg, L., Marshall, J., Rainford, N. & Hall, E. (2016). *A Comprehensive Technical Package for the Prevention of Youth Violence and Associated Risk Behaviors*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Dekeseredy, W., Perry, B., (2006). *Advancing critical Criminology: Theory and Application*. USA: Lexington Books. Littlefield Publishing Group.
- Dussich, J., (n.d). *139th International training course the challenges of victimology past, present and future*. Retrieved June 7, 2018, from file:///C:/Users/Home/Downloads/No81_09VE_Dussich.pdf.
- Ellis, L. (2004) Sex, status, and criminality: A theoretical nexus. *Social Biology*, 51(3-4), 144-160
- Ellis, L. (2005). Theory explaining the biological correlates of criminality. *European Journal of Criminology*, 2(3), 287–314.
- Farrell, D., & Bruce, E. (1997). Impact of exposure to community violence on violent behavior and emotional distress among urban adolescents. *Journal of Clinical Child Psychology*, 1, 2–14.
- Finkelhor, D., Turner, H., Hamby, S., Ormrod, R., (2011). Polyvictimization: Children's Exposure to Multiple Types of Violence, *Crime and Abuse*. Retrieved May 22, from <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/235504.pdf>

- Finkelhor, D., Turner, A., Shattuck, A., & Hamby, L. (2015). Prevalence of childhood exposure to violence, crime, and abuse: Results from the national survey of children's exposure to violence. *JAMA Pediatrics*, 169(8), 746-754
- Fishbein, D.,(2001). *Biobehavioural Perspectives in Criminology*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Fiske, S.T. (1980). Attention and weight on person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 889 - 906
- Foster,J., Kuperminc, G., Price, A.(2004). Gender differences in posttraumatic stress and related symptoms among inner-city minority youth exposed to community violence. *Journal of Youth and Adolescence*,33(1), p.59–69.
- Fowler, P., Tompsett, C., Braciszewski, J., Jacques-Tiura, A., & Baltes, B. (2009).Community violence: a meta-analysis on the effect of exposure and mental health outcomes of children and adolescents. *Development Psychopathological*, 21(1), 227-59.
- Freud, S. (1917). Εισαγωγή στην ψυχανάλυση (Πάγκαλος, μεταφ.). Αθήνα: Alter Ego MME A.E,2010, Εφημερίδα Το βήμα , Βιβλία που άλλαξαν τον κόσμο. Gemelli, R.M.D. (1996). *Normal child and adolescent development*. Washington: American Psychiatric Press, Inc.
- Goetz, A. (2010). The evolutionary psychology of violence. *Psicothema*. 22(1). 15-21
- Groff, E., (2007). Simulation for Theory Testing and Experimentation: An Example Using Routine Activity Theory and Street Robbery. *Journal of Quantitative Criminology*, 23, 75–103
- Harper, L., (2014) *The Four Theories of Victimization*. Retrieved June 5, 2018, from [https://www.academia.edu/26153347/Crime Reporting_and_Victimization Paper](https://www.academia.edu/26153347/Crime_Reporting_and_Victimization_Paper).
- Halpern-Felsher,L., Millstein,G., Ellen,M., Adler, E., Tschann, M., Biehl, M. (2001) The role of behavioral experience in judging risks. *Health Psychology*. 20(2):120-126.
- Hagan, J., Gillis, R., Simson, J., (1990). Clarifying and extending power – control theory. *American Journal of Sociology*, 95 (4), 1024-1037
- Hillbrand, M., Krystal, J., Sharpe, K., Foster, H., (1994). Clinical predictors of selfmutilation in hospitalized patients. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 182, p. 9–13
- Hoyle, H., Fejfar,C., Miller,D.,(2001) Personality and sexual risk taking: a quantitative review. *Journal of personalit,y* 68(6).p.1203-1231
- Hussung,T.,(2017). *Victimology: Entering the mind of a crime victim*. Retrieved June 5, 2018, from <https://online.wvstateu.edu/news/criminal-justice/victimology/>
- Jackman, M. (2002). Violence in Social life. *Annual Review of Sociology*. 28(1), 387-415.

- Kabelik, D., Alix, V., Burford, R., Singh, J. (2013). Aggression- and sex-induced neural activity across vasotocin populations in the brown anole. *Hormones and Behavior*, 63, 437-446.
- Kazdin, A., (2000). *Encyclopedia of Psychology*. Retrieved May 8, 2018, from <http://www.apa.org/topics/violence/index.aspx>
- Kirschbaum, C., Hellhammer, H. (2000). Salivary cortisol. In G. Fink (Ed.), *Encyclopedia of stress* (Vol. 3, pp. 379-384). San Diego: CA: Academic Press.
- Kohlberg, L., Kauffman, K., Schart, P., Hickey, J. (1973). *The Just Community Approach in Corrections*. Niantic: Connecticut Department of Corrections.
- Kulikov, A., Osipova, V., Naumenko, S., Terenina, E., Mormede, P., Popova, K. (2012). A pharmacological evidence of positive association between mouse intermale aggression and brain serotonin metabolism. *Behavioral Brain Research*, 233, 113-119.
- Lochman, J., (1987) Self-and Peer Perceptions and Attributional Biases of Aggressive and Nonaggressive Boys in Dyadic Interactions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 55(3):404-410.
- Liu, J., Wuerker A. (2005). Biosocial bases of aggressive and violent behaviour: Implications for nursing studies. *International Journal of Nursing Studies*, 42(2), 229-241.
- Ludwig, J., Duncan, G., Hirschfield, P. (2001) Urban Poverty and Juvenile Crime: Evidence from a Randomized Housing-Mobility Experiment. *The Quarterly Journal of Economics*. 116(2):655-679.
- Maddison, J., Anderson, C., Prior, H., Taves, D., Soma, K. (2012). Soft song during aggressive interactions: seasonal changes and endocrine correlates in song sparrows. *Hormones and Behavior*, 62, 455-463.
- Mayo, J., (1999). Premenstrual Syndrome: A Natural Approach to Management. *Advanced Nutrition Publications*, 5, (6), 1-8.
- Mehta, H., Beer, J., (2009) Neural mechanisms of the testosterone –aggression relation: the role of orbitofrontal cortex. *Journal of cognitive Neuroscience*, 22 (10), 2357-236.
- Meier, F., Miethe, T., (1993). Understanding Theories of Criminal Victimization. *Crime and Justice*, 17, 459-499.
- Mercy, J. A., A. Butchart, D. Farrington, and M. Cerda. 2002. "Youth Violence." In *World Report on Violence and Health*, ed. E. G. Krug, L. L. Dahlberg, J. A. Mercy, A. B. Zwi, and R. Lozano, 25-56. Geneva: World Health Organization.
- Moffit, T., Silva, Ph., (1994). Neuropsychological tests predicting persistent male delinquency. *Criminology*, 32, 277-300.
- Molnar, B., Cerda, M., Roberts, A., Buka, (2008). Effects of Neighborhood Resources on Aggressive and Delinquent Behaviors Among Urban Youths. *American Journal of Public Health*. 98(6):1086-1093. [PubMed]

- Ouellet-Morin, I., Côté, S., Vitaro, F., Hébert, M., Carbonneau, R., Lacourse, É., Turecki, G., (2016). Effects of the MAOA gene and levels of exposure to violence on antisocial outcomes. *Br J Psychiatry*, *208*(1):42-8
- Overli, O., Korzan, W., Höglund, E., Winberg, S., Bollig, H., Watt, m., Summers, H., (2004). Stress coping style predicts aggression and social dominance in rainbow trout. *Hormones and Behavior*, *45*, 235-241.
- Pascual, C., Soler, J., Baiget, M., Cortés, A., Menoyo, A., Barrachina, J., Ropero, M., Gomà, M., Alvarez, E., Perez, V. (2007) Association between the serotonin transporter gene and personality traits in borderline personality disorder patients evaluated with Zuckerman-Zuhlman Personality Questionnaire (ZKPQ), *ActasEspPsiquiatr*, *35*(6):382-6.
- Pedersen, W., Wichstrom, L., Blekesaune, M. (2001). *Violent behaviours, violent victimization and doping agents: A normal population survey*. *Journal of Interpersonal Violence*, *16*(8), 808–832.
- Petersen, C., & Hamburg, A. (1986). Adolescence: A developmental approach to problems and psychopathology. *Behavior Therapy*, *17*, 480-499.
- Piquero, A., Brezina, T. (2001). Testing Moffitt's account of adolescent-limited delinquency. *Criminology*, *39*, 353–370.
- Putnam, M., Lants, I., Townsend, L., Gallegos, M., Potts, A., Roberts, C., Foy, W. (2009). Exposure to violence, support needs, adjustment, and motivators among Guatemalan humanitarian aid workers. *American Journal of Community Psychology*, *44*, 109–115.
- Rappaport, N. and C. Thomas. (2004). Recent research findings on aggressive and violent behaviour in youth: Implications for clinical assessment and intervention. *Journal of Adolescent Health*, *35*(4), 260–277.
- Reiss, J., Roth, J., (1993). National Research Council (U.S.). *Panel on the Understanding and Control of Violent Behavior. Understanding and preventing violence*. Washington: National Academy Press
- Reiss, A., Roth, J. (1993). *Understanding and Preventing Violence: Vol. 1*, National Research Council
- Romie, E., (n.d). *Theories and perspectives of victimology*. Retrieved May 5, 2018, from https://www.academia.edu/26532887/Theories_and_Perspectives_of_Victimology
- Rosenberg, M., Butchart, A., Mercy, J., Narasimhan, V., Waters, H., Marshall, M., (2006). Interpersonal Violence in Jamison, D., Breman, J., Measham, A., Alleyne, G., Claeson, M., Evans, D., Jha, P., Mills, A., Musgrove, P., (Ed.), *Disease Control Priorities in Developing Countries (pp.755-770)*. Chapter 40. 2nd edition. Washington (DC): World Bank; New York: Oxford University Press

- Rosenthal, S., Wilson, C. (2006). Adolescents' psychological response to the experience of community interpersonal violence: A cross-national and cross-cultural comparison. *Adolescence*, 41, 417–433
- Rowe, David. (1995). *The Limits of Family Influence: Genes, Experiences and Behaviour*. New York: Guilford Press.
- Russ, A., Peters, S.J., Krasny, M.E. and Stedman, R.C. (2015). Development of ecological place meaning in New York City. *Journal of environmental education*, 46(2), 73-93
- Sampson, J., (1986). Neighbourhood family structure and the risk of personal victimization. In R.J. Sampson and J.M Byrne (Eds.), *The Social Ecology of Crime* (pp. 25–46). New York: Springer-Verlag.
- Scarpa, A., Haden, C. (2006). Community violence victimization and aggressive behavior: The moderating effect of coping and social support. *Aggressive Behavior*, 32, 502– 515.
- Siegel, L., (2016). *Criminology-Theories, pattern and typologies*.13th edition, Cengage Learning, USA
- Siegel, L., (2011). *Criminology, the core*. 4th ed.. Belmont, CA: Wadsworth Pub Co
- Seigel, L., McCormick, C.(2006). *Criminology in Canada Theories, patterns, and typologies* (3rd ed.):. Toronto: Nelson education.
- Soler, J, Baiget, M, Cortés, A., Menoyo, A., Barrachina, J., Ropero, M., Gomà, M., Alvarez, E, Perez, V.(2007). Association between the serotonin transporter gene and personality traits in borderline personality disorder patients evaluated with Zuckerman-Zuhlman Personality Questionnaire (ZKPQ). *ActasEspPsiquiatr*. 35(6):382-6.
- Sparks, F., (1985), *Έρευνες σε θύματα εγκλημάτων - Πλεονεκτήματα, προβλήματα και νέες προοπτικές*, (Τσουραμάνης, Χ., μτφρ.) Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Stretesky, P., Lynch, M., (2001). The relationship between lead exposure and homicide. *Archives of Pediatric Adolescent Medicine*, 155, 579–582.
- Tagliatti, F. (2016, Maggio,16). The violent narcissistic identification: a psychodynamic process. *Frontiera di Pagine magazine*. Retrieved April 11,2017 from <http://www.polimniaprofessiononi.com/rivista/wp-content/uploads/2016/05/Federico-Tagliatti-the-violent-narcissisticidentification.pdf>
- Teymmori, A.,Jetten, J.,Bastian, B., Ariyanto, A., Autin, F.,Ayub, N., et ala (2016) *Revisiting the Measurement of Anomie*. PLoS 11(7):e0158370.doi :10.1371/journal.pone.0158370
- Thornton, B., Gibbons, F. X., & Gerrard, M. (2002). Risk perception and prototype perception: Independent processes predicting risk behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(7), 986-999

- Tremblay, R., (2012). *Social violence*. Retrieved 22, August, 2018, from <http://www.child-encyclopedia.com/social-violence/synthesis>
- Tremblay, R., Arsénault, L., Boulerice, B., Saucier, J-F. (2002). Obstetrical complications and violent delinquency: Testing two developmental pathways. *Child Development*, 73, 496–509.
- Wacker, W., Schlinger, A., Wingfield, C., (2008). Combined effects of DHEA and fadrozole on aggression and neural VIP immunoreactivity in the non-breeding male song sparrow. *HormBehav* 53:287-294.
- Walters, Glenn. (1992). A meta-analysis of the genes-crime relationship. *Criminology*, 30. 595–613.
- Weist, D., Acosta, O. M., & Youngstrom, E. A. (2001). Predictors of violence exposure among inner-city youth. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30, 187–198.
- Whitford, T., (2000). The Underlying Mechanisms of Brain Allergies. *The Journal of Orthomolecular Medicine Vol. 15*. Retrieved June 15, 2018, from <http://orthomolecular.org/library/jom/2000/articles/2000-v15n01-p005.shtml>
- Wilson, E., (2000). *Sociobiology: The new synthesis*, (25th Anniversary Ed.) The Belknap Press of Harvard University Press.
- World Health Organization (2014). *Global status report on violence prevention 2014*. Retrieved May 14, 2017, from [file:///C:/Users/Home/Downloads/9789241564793_eng%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/9789241564793_eng%20(2).pdf)
- Wortley, S., Seepersad R., McCalla A., Singh, R., Madon, N., Greene, C., Myers, N., Roswell, T., (2008). *The review of roots of youth violence*. Toronto: Service Ontario Publications
- Zavaschi, M. L., Benetti, S., Vanoni, G., Polanczyk, G., Solés, N., & Sancho-tene, M. (2002). Adolescents exposed to physical violence in the community: A survey in Brazilian public schools. *Revista Panamericana de Salud Publica*, 12(5), 327-332. doi: 10.1590/S1020-49892002001100006.

